

קובץ גליונות

פרשת לך לך

ממרנז ורבנז גדולי ומאורי הדור

מרן רבינו הגדול
הגראמ"מ שך זי"ע

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ

לעילוי נשמת ר' שמעון ב"ר צבי קנול ז"ל

נלב"ע בי"א מרחשוון תשע"ב תנצב"ה

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א
 ניתן להנציח ולהקדיש ע"ג הקבצים בשבתות השנה הבעל"ט
 ועי"ז להיות שותף בזיכוי הרבים להגדיל תורה ולהאדירה

י"ח חשון	וירא	כ"ו ניסן	שמיני
כ"ח חשון	חיי שרה	ג' אייר	תזריע מצורע
ג' כסלו	תולדות	י' אייר	אחרי מות קדושים
י' כסלו	ויצא	י"ז אייר	אמור
י"ז כסלו	וישלח	כ"ד אייר	בהר בחוקותי
כ"ד כסלו	וישב	ב' סיון	במדבר – שבועות – נשא
ב' טבת	מקץ – חנוכה	ט"ז סיון	בהעלותך
ט' טבת	ויגש	כ"ג סיון	שלח
ט"ז טבת	ויחי	ל' סיון	קרח
כ"ג טבת	שמות	ז' תמוז	חוקת
א' שבט	וירא	י"ד תמוז	בלק
ח' שבט	בא	כ"א תמוז	פנחס
ט"ו שבט	בשלח	כ"ח תמוז	מטות מסעי
כ"ב שבט	יתרו	ו' אב	דברים
כ"ט שבט	משפטים	י"ג אב	ואתחנן
ו' אדר	תרומה	כ' אב	עקב
י"ג אדר	תצוה	כ"ז אב	ראה
כ' אדר	כי תשא	ד' אלול	שופטים
כ"ז אדר	ויקהל פקודי	י"א אלול	כי תצא
ח' ניסן	ויקרא	י"ח אלול	כי תבא
י"ב ניסן	צו – פסח	כ"ח אלול	נעבים וילך

לתרומות ניתן לפנות למס' 053-3145900
 וכן ניתן להעביר דרך מכשירי "קהילות" בבתי הכנסת ברחבי הארץ,
 יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ולרשום קובץ גליונות
 וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי עניני דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 178 | שנה ד' | פרשת לך לך | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

הערך העצום של כל מילה

אם מחוט ועד שרוך נעל, ואם אקח מכל אשר לך (יד, כג)

ובמדרש (מובא ברבינו בחי בראשית ספ"ד) אם מחוט ועד שרוך נעל אמר לו הקב"ה לאברהם: אתה אמרת "אם מחוט", חייך שאני נותן לבניך מצות ציצית שנקרא חוט שנאמר במדבר (טו) ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת ומתרגמין חוטא דתכלתא, ואטוה את בניך במזבח שהיה מוקף בחוט הסיקרא, אתה אמרת: "ועד שרוך נעל" חייך שאני נותן לבניך מצות רצועה של תפילין ומצות אכילת הפסח שכתוב (שמות יב) ונעליכם, ומצות יבמה שכתוב בה (דברים כה) וחלצה נעלו, וכן בלשון נעל אני עתיד ליפרע מעשיו שנאמר (תהלים מ') על אדום אשליך נעלי, וכן בלשון נעל אני משבח את בניך שנאמר (שיר השירים ז') מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב.

בדברי המדרש האלה אמר רבנו שליט"א [בשיחה שאמר בפני קהל אברכים] יש התעוררות עצומה לייקור חשיבותה של כל מילה ובמיוחד מילה אחת של התורה הק', וכל זה צריך להביא אותנו לניצול כל רגע היקר מפז ללימוד התורה הקדושה, ולדבריו אלה הוא הקדים הקדמה וכה היו דבריו: הכל חושבים שרוחניות וגשמיות הם שני דברים נפרדים, אך האמת היא שכל גשמיות קשורה ברוחניות ואין לך דבר שאדם פועל בעניינים הגשמיים שאין בו חלק רוחני, ומכיון שהרוחניות היא דבר נצחי הגשמיות הכרוכה בה נעשית לנצחית, לכן כל מילה של תורה היוצאת מפי האדם מזכה את הלומד בשכר נצחי, וכן כל מצוה וכל הקשור בה אף על פי שהמעשה עצמו הוא גשמי, כי נעשה על ידי הגוף המצוה קושרת אותו לנצחיות, ניקח לדוגמא את דברי חז"ל (פאה פ"א מ"א) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה ואלו הן כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים וכו' הכל שם נצח, אדם הגומל חסד עם חבריו ומלווה לו כסף זהו מעשה גשמי הקשור לנצח אם עושה המצוה, ומלווה הוא מרויח נצח ואם חלילה אינו מלווה הוא מאבד נצח, הרי לנו שגם מעשים גשמיים קשורים בנצח לרווח ולהפסד. נמצא שאין לתאר את גודל האחריות הרובצת על האדם בגין מעשיו, הנה במשנה הג"ל נמנות מצוות גדולות מאד כהכנסת כלה והלוית המת ועיון תפילה והבאת שלום בין אדם לחבירו ולבסוף תלמוד תורה כנגד כולם,

ידוע מה שמביא הגר"א מהירושלמי שאפילו מילה אחת של לימוד תורה היא כנגד כולם השכר הנצחי של מצות תלמוד תורה שניתן על כל מילה. כשנעיין בדברי המדרש על מחוט ועד שרוך נעל יתעצמו הדברים ביתר שאת וביתר עוז, אחרי ששבה אברהם אבינו שבויים רבים במלחמתו עם ארבעת המלכים, בא מלך סדום ואמר לו תן לי הנפש והרכוש קח לך, ואברהם משיב לו אם מחוט ועד שרוך נעל ולא תאמר אני העשרתי את אברהם. בתשובתו נראה שהזכיר בדרך אגב חוט ושרוך נעל, ועל זה הוא זוכה לשכר שלא ישוער: מצות ציצית שהיא קשורה בחוט ונצחיותה היא כה גדולה עד שמצוה זו נחשבת לשקולה כנגד כל המצוות.

חז"ל הק' לא אמרו לנו שאברהם התכוון לזה, מכל מקום אנו למדים מזה מה גדולה היא השפעת מילה שלכאורה אינה קשורה כלל

לרוחניות, ובגינה הוא מקבל שכר את מצות ציצית לדורי דורות, בנוסף לכך הוא זכה גם לטהרת בניו על ידי המזבח המוקף בחוט הסיקרא, כל זה בגלל שאמר חוט ובזכות שרוך נעל שאמר הקב"ה מבטיחו מצוות תפילין קרבן פסח וחליצה, וגם שיעניש את עשיו וישבח את בני אברהם בלשון נעל, כל זה בזכות מילים בודדות וזכה לדברים רבים כל כך הדברים נוראים ונשגבים [בוודאי שכל דיבור של האבות הק' הוא עולם ומלואו אבל אנו למדים מזה] שאדם אינו יכול לדעת ולשער מהו משקלה של מילה אחת שהוא מוציא מפיו, קל וחומר כאשר המלה היא מלה של תורה שלומד, הרי אין לנו מושג לאיזו נצחיות זוכים על ידי כך בכל רגע מחייו יכול האדם להביא על עצמו נצחיות כזו ומאידך גיסא גם להיפך חלילה.

החרדים אומר שמצד אחד מצות עשה היא קלה יותר ממצות לא תעשה כי העובר על לא תעשה ענשו גדול מאד, ואף אחרי המיתה אם לא עשה תשובה יענשו בגיהנום, אשר האש שלה היא גדולה פי ששים מאש רגילה, מאידך גיסא ללא תעשה יש תיקון על ידי העונש אבל חסרון של מצות עשה נשאר חסרון לנצח, וזהו הפסד שאין לו שיעור שהרי אין לשער את העונש הגדול בתענוגים שזוכים לו עבור כל מצוה. המסקנה המתבקשת מהדברים שמי שמבטל מתלמודו ואומר לעצמו: לא נורא אם פעם אחת לא למדתי, פעם אחת לא קיימתי מצות עשה, מה גדולה היא טעותו שהרי זה עיוות לנצח, אי לזאת יש לראות את חומרת הדבר ולעשות חשבון שבכל רגע ורגע אפשר לזכות לדבר שאי אפשר כלל לתאר, נזכור שבמלים פשוטות שאנו מוציאים מפיו אנו יכולים לפעול גדולות ונצורות עד בלי די.

נמצא שמתגלגלים לדינו אוצרות אדירים של רוחניות ותענוגים שאי אפשר לתארם כלל, כיצד זכה אברהם לאותו עושר רוחני מכח מילה אחת או שתיים על ידי רצונו להתרחק תכלית הריחוק ממשהו שהיה כעין גזל, שהרי מצד הדין הרכוש הגיע לו אך הוא חשש לקחתו. נלמד מכאן עד כמה יש לשים לב לכל מילה ולכל מעשה, ובפרט בני תורה שהדיבור הוא עיקר עיסוקם אי אפשר לתאר מה אפשר לזכות על ידי כך ומה אפשר לאבד, אמנם אין באפשרותנו לזכות כאברהם אבינו במצוות חדשות, אך יכולים להיות בטוחים שלא נקופח אם נקיים או הדברים בוודאי נזכה לעונג שהוא שקול כנגד כל מה שזכה אברהם בזכות המלים שאמר. (ילקוט לקח דעת ע"פ שחת רבנו)

הפרד נא מעלי

רגיל רבנו שליט"א להורות בהרבה פעמים כשיש מחלוקת שהפתרון האמיתי הוא הפרד מעלי, ולדאוג שלכל אחד יהיה את המקום שלו והקהילה שלה, ועי"ז יהיה שלום אמיתי. וז"ל באילה"ש כאן: כשאברהם ראה שבאים למריבה לאחר התוכחה, דבאמת התוכחה היתה צריכה להביא לאחור שכן מדריכו לדרך האמת, אבל כשלא קיבלו ובאו למריבה, א"כ אין תועלת בחיבורם, ואמר הפרד נא מעלי, ובבעל הטורים (שם פסוק י"א) כתב "בשביל לעשות שלום נפרדו", ויפרדו איש מעל אחיו ס"ת שלום כ"כ בבעה"ט, וכן המציאות דבמקום שיש מריבה ואין שלום צריך להפרד. ואמר רבנו שדבר זה שמע בשם הח"ח שאמר: שמפרשה של רועי מקנה אברהם ורועי מקנה לוט אנו למדים, שעיקר סיבת המחלוקת באה על ידי שותפות.

הגליון מוקדש לע"ג ר' אליהו בן אבא הלוי ז"ל
נלב"ע ט"ו מרחשוון תש"ע
הונצח ע"י משפחתו תחי' מעלבורן, אוסטרליה

הגליון מוקדש לע"ג הרבנית הצדקנית מרת שרה רבקה ע"ה
א"ח להגאון הגדול רבי אשר ליכטשטיין זצוק"ל ראש ישיבת קמניץ
נלב"ע י"ד כסלו תשע"ו

ויהי השמש לבוא ותרחמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו. (לך לך טו, יב) ובמדרש (מד, כא) שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן אמר ארבעה דברים הראה לו, גיהנם, ומלכיות, ומותן תורה, ובית המקדש, א"ל כל זמן שבניך עסוקים בשמים, הם ניצולים משמים, פירשו משמים הם נידונין בשמים, א"ל כמה אתה רוצה שירדו בניך, בגיהנם, או במלכיות? ר' חנינא בר פפא אמר אברהם ברר לו את המלכיות, רבי יודן ור' אידי ור' חמא בר חנינא אמרו אברהם ברר גיהנם והקב"ה ברר לו את המלכיות וכו'. והנה כל הנכנס לפנים מהפתח של רבנו שליט"א יודע כי אינו מסיח לרגע ממשפט העתיד ובאזניו שמענו כיצד רבנו בוכה בדמעות שליש כשמדבר על יום הדין הנורא, ונביא כאן כמה ענינים קצרים, ועוד חזון למועד להאריך בזה.

לומר שיענש בגיהנום

יל"ע אם מה שאמרו בכתובות ח' ב' לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן שייר גם על האומר שיענש בגיהנם וכדו' או שזה שייך רק בענינים גשמיים?

וקצת משמע ממה דאומרים בסליחות ליוה"כ קטן 'ודאי זדון לבי אצלו גלוי חוטי עונתי עם דוק רשעי דיני אני אדע באש קלוי', הרי שאומר על עצמו את העונש שיענש, וכנראה שאין בזה משום פותח פה לשטן. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה)

לחולים יורד

אמררננו: בזמן אחרון אנשים שחולים במחלה הנוראה, ויכול להיות שזה מקצר לו את הגיהנום, כיון שיסורין ממרקין, ויש לו יסורין גדולים, ממילא הם ממרקין, ובגיהנום כבר לא יהי' כ"כ הרבה גיהנום, אבל לולא זאת, לא טוב....

כל זמן שאדם חי יכול לתקן, אפילו רגע אחד יעשה תשובה, יתקבל. לא כל דבר מספיק תשובה לבד, יש כאלה שצריך תשובה וצריך גיהנום, אך עכ"פ יותר קל, אם לא, שם כבר אי אפשר לעשות שום דבר, אחרי שכבר נפטר אין שום דבר... (פרייחיים)

גיהנום כבר לא יהיה

ופעם התבטא רבנו על אחת שסבלה יסורים נוראים בנפש כמה עשרות שנים: הרי כבר היה לה גיהנום בעולם הזה, ולא יהי' לה יותר גיהנום...

לדבר עם ילדים

נשאל רבינו מרן רה"י שליט"א על זה אם צריך לדבר עם הילדים על גיהנום, ואמר שאין להאריך בזה מדי כי זה יביא רק פחד בלבם ללא תועלת הרצויה. אבל צריך לומר להם "שיש גיהנום".

גיהנום גדול

והראה רבנו שליט"א מש"כ בתענית דף י' ע"א: תנו רבנן ארץ מצרים היא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה והוא אחד מששים בכוש, וכוש אחד מששים בעולם, ועולם אחד מששים בגן, וגן אחד מששים לעדן, ועדן אחד מששים לגיהנם, נמצא כל העולם כולו ככסוי קדרה לגיהנם. ואומר רבינו בקול "אגרויסער גיהנום..." גיהנום גדול! ומוסיף, הקב"ה

ברא את העולם, וברא כבר מתחילה את הגיהנום, ועשה אותו כ"כ גדול, כי ידע שהרבה מהעולם יהי' בגיהנום!

פתח בעולם הזה

איתא בעירובין דף י"ט שלשה פתחים יש לגיהנום, אחד בירושלים ואחד בים וכו'. וכתב הג"ר יעקב עמדין בספרו מגדל עוז [בית המדות מס' גיהנום י"ז] כי באי איסלנד העומד בים הגדול הצפוני יש הר אחד מקיא אש תמיד כנחל גפרית וכו', וזהו אחד הפתחים של גיהנם שנמצא בים ע"ש.

ובימינו לא לפני הרבה זמן נתפרץ ההר שם ויצא ממנו אש גדולה מאד, ונעשה פיוח עצום מאד ששיבש את כל הטיסות באותו אזור לכמה ימים כידוע, ואמר רבינו שליט"א דכנראה צריך חיזוק באמונה בשכר ועונש, לכן הראה לנו הקב"ה את הגיהנם בצורה חיה. (פ"ח)

כיבוש הנשמה

שמעתי ממרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן שליט"א שידוע שבשעה שאדם חוטא הוא מלכלך את נשמתו ותפקיד הגיהנום הוא לנקות את האדם מהליכלוך של העבירות כדי שיהא ראוי לזכות לכל הפחות בחלק כלשהו של נצח. והוסיף ששמע לבאר כיצד יראה אדם שיכנס לעולם הבא ללא שהתנקה מחטאיו כגון גביר שנתן הרבה כסף להציל אדם גדול והלה הבטיח לו שלאחר פטירתו יכנס לגן עדן, וכן היה תיכף לאחר פטירתו הכניסו אותו לגן עדן אבל היה שם לבד כל הזמן, והיה רואה שכל אדם שהיה מתקרב אליו ממרחק כמה פרסאות תיכף היה בורח ומתרחק ממנו מחמת שלא היה יכול לסבול את הריח הרע שבא מהעבירות של אותו אדם, וכך נשאר לבד ואמר לעצמו הכי זה גן עדן? הרי זה רע כגיהנום! על כן מוכרח האדם להתנקות מהחטא כדי לזכות להתקרב אל הבורא יתברך שהרי אין האדם יכול להכנס לגן עדן וליהנות מזיו השכינה ללא שקודם לכן יזוכך מחטאיו. (זיו אבות)

ונהנים ממנו עצה

לקיחת תקציבים

לפני כמה שנים שהשלטנות הציקו הרבה לעולם הישיבות בביקורות שונות וכו', ובמגביל הורידו את התמיכה שלהם לאחוזים נמוכים מאוד, נכנסו כמה מגדולי ראשי הישיבות שליט"א למרן רבנו שליט"א ופנו אליו בהצעה שאולי הישיבות יפסקו לקבל תמיכה מהמדינה בכלל, כי במצב כזה שהם נותנים סכום מועט כזה, כבר לא שווה להתעסק איתם בכלל.

ואמר להם רבנו שליט"א, שבאמת הם צודקים בטענתם, אבל שידעו להם שהמצב כעת הממשלה רוצה להציק לישיבות, וכעת הם מציקים בכסף שהם נותנים ובזה יש להם סיפוק לתאותם.

אבל אם נפסיק לקחת מהם בכלל כסף, הם יתחילו להציק בעיקר הלימוד הישיבות בעניני הצבא וכדו', כי מטרתם וכוונתם להציק לכן עדיף להמשיך לקבל את התקציב הקטן ושירגישו הרשעים שהם מציקים לנו ובזה יסתפקו (ובסוף של דבר התבטלה הממשלה ההיא והענינים הסתדרו בס"ד).

(א"ה), ונציין כאן דעת רבנו שליט"א לזיהר מאוד שלא לרמות ח"ו בענינים לו, ופ"א סיפר שמרן הסטיפלער זצ"ל נתן המלצה לאיזה ישיבה, וכשמע אח"כ שהם רימו ברישום לשלטנות, דרש מהם הסטיפלער שיחזירו חזרה את המכתב).

מן הראוי לציין שאין למדים הלכות מפי מעשה, וע"כ אין לסמוך על הדברים למעשה בשום אופן, והכל נכתב בדרך מו"מ בלבד.

הנוגע בצואת האף

הורה רבנו שליט"א שליט"א בשם החזו"א זצ"ל, דאף לדעת הגר"א והמור וקציעה (והובאו דבריהם במ"ב סי' צ"ב סק"ל) שהנוגע בצואת האוזן והאף א"צ ליטול ידיו, אבל זה רק אם נגע במה שיצא לחוץ, אבל אם מכניס אצבעו לתוך האוזן או תוך האף, דינו כנוגע במקום מכוסה, שצריך ליטול כל אותה היד. (שיח תפילה עמ' מח).

נט"י אחרי חלאקה

בשו"ע סימן ד' כתוב דהמסתפר צריך ליטול ידיו. ויל"ע אם גם המספר צריך נט"י ועכ"פ צריך ליטול ידיו משום נקיות אם נגע בשערות במקום זיעה, ויל"ע כמה שיעור של תספורת להצריך נט"י. (ימלא פי תהלתך עמ' רפ"ג)

ולכן רבנו שמקפיד ליטול ידיו אחרי עשיית חלאקה, ממעט בזה כי קשה לו כל פעם לעשות כן. (קו' תגלחת מצוה עמ' ל"ח להרה"ג ר' יצחק אוהב ציון שליט"א, שכך אמר לו רבנו שליט"א)

ומיני אז שסיפרו למרן הגר"ק שליט"א דבר זה, התחיל להקפיד בכך ובכל פעם שגוזר לילדים חלאקה הוא נוטל ידיו. דלפני כן סמך על כך דלשון הגמ' בפסחים קיב, א מאן דשקיל מזייה משמע דוקא שלו. (מנחת תודה עמ' רל"ג) [א"ה וראה הליכות שלמה תפלה עמוד י"א שהגרש"ז ס"ל שאין חלאקה בכלל המספר שצריך ליטול ידיו עיי"ש]

נטילת ידים אחרי לוויה

רבנו נוהג ליטול ידיו כשמלוה מת ואע"פ שאינו נכנס לתוך ד"א של המת [ועי' במג"א אור"ח סי' ד ס"ק כא ובפרמ"ג א"א כ"א שם שרק ד' אמות אמנם בדינים והנהגות פ"ד אות כג מובא שהחזון איש נטל ידו אפי' שלא בתוך ד"א] (טהרת הכהנים כהלכתה עמ' קעג).

הרבה מים

הסתפק רבנו האם ענין זה שצריך ליטול ידים בהרבה מים כמ"ש סי' קנ"ח סעי' י' זה דוקא בנט"י לסעודה איפה שמוזכר בפוסקים בסימן קנ"ח, או אולי גם כשנוטל לבטל רוח רעה ולתפילה יש ענין בזה. וראה אילת השחר ויחי פרק מ"ח אות י"ד, ובאילת השחר שבת דף ס"ב ובזבחים דף קי"א [א"ה וראה בספר חסידים סימן נ"ח ובספר חסד לאלפים סימן קנ"ח ועוד].

הכניס ידו

כשהכניס רבנו פ"א את ידו לביהכ"ס לכבות את החשמל, נטל שוב את הידים. [א"ה ראה דעת תורה למהרש"ם שדן בזה. בארחות רבנו ח"א עמ' צ].

מכתבים הערות והוספות

גליון 118 לך לך תשע"ו | כתבנו אודות רבנו החזון איש זי"ע [שיום היארציט שלו ט"ו חשוון תשי"ד. ונביא עוד דברים שבאו בידנו מהקוראים בשם רבנו שליט"א על מרנא החזון אי"ש].

שמות רבנות והרבנית אצל החזון איש

ובשנים האחרונות נמצא בגנזי החזון איש שמות שרשם מרן זצ"ל לתפילה והיה רשום שם בכת"י החזו"א אהרן לייב בן נח צבי ותמר בת שרה. וכשהראו ד"ז לרבנו שליט"א אמר שהוא זוכר שהגיע לחזון איש לבקש ברכה לפני לידת בתו תחי'.

אכן יש חידוש בחזו"א שאצל רבנו רשם את שם אביו, ואצל הרבנית רשם שם אמה.

גזירות והרחקות

בענין גזירות והרחקות חכמים: ה' דעתו של מרן החזון אי"ש ז"ל שא"צ להושיב בית דין ולדון על כל דבר ודבר ולגזור איסור לכל הציבור, אלא כל דבר שהסברא נותנת שצריך לגזור עליה כגון שהדבר יכול להביא לידי חטא ומכשול או למנוע מלקיים מצוה, ממילא יש על זה גזירת חכמים, והדבר נאסר והביא ראייה מדמצינו הרבה פעמים בגמ' ספיקות בתקנת חכמים וכדו' אמרי' מהו דתימא לגזור ולכאו' הא סוף סוף כל זמן שלא ישבו לתקן ולגזור לא נאסר, ועל כרחך שכשיש מקום בסברא לגזור הדבר נאסר גם בלי שיתקנו ע"ז בפירוש, ועיין בחזון איש יו"ד סימן ק"נ ס"ק י"א מ"ש שם.

כשלא היה לו כח

החזון איש כשהיה חלש מאוד, קודם כל היה לומד וכשהיה לו עוד יותר כח היה גם מתפלל, וכשהיה לו עוד יותר כח היה גם מברך ברכת המזון, כי הברכה זה היה הכי התאמצות בשבילו.

צדקה בעבורו

סיפר רבנו בשם הגר"א רוסר שליט"א שאשתו של החזון איש שאלה אותו הרי אינך מסכים לקבל מאף אחד כסף, ולמה הרופא בא לכאן בחינם, אמר לה החזון איש כל פעם שהוא בא, אני לוקח כסף ומניח לצדקה לזכות הרופא. (צדיק כתמר יפרח עמ' קמד)

התורה גדולה יותר

החזון איש אמר פעם על אדם מסוים שהוא אדם גדול, אבל התורה יותר גדולה ממנו ודו"ק (ואותו דבר אמר על אדם מוכשר שהוא מוכשה, אבל התורה יותר ממנו).

המהרי"ט גדול האחרונים

סיפר רבנו שיצא ספר של המהרי"ט על התורה בשם צפנת פענח, במהדורא חדשה ומביאים שם בשם החזו"א: שהמהרי"ט היה גדול האחרונים, ונשאל החזו"א האם גם מרבו? והשיב החזו"א כן.

ואמר רבנו שנראה שכוונתו לאותה תקופה, אבל לא ביחס להגר"א, או להמגן אברהם, אלא דנים כל תקופה בפני עצמה.

מנוחת הצהרים

מנוחת הצהריים של מרן ז"ל ה' שלקח לעיין בספריהם של המחברים שהיו מביאים לו את חיבוריהם שלא היה צריך לעמול כל כך (אעלה בתמר)

שם פלאי

החזון איש היה קורא להג"ר שמריהו גריינמן בכינוי קליינער' מפני שנקרא כשם אביו הלא הוא הגאון רבי שמריהו יוסף זצ"ל אב"ד קוסובא עיין שו"ע יו"ד סימן ר"מ סעיף ב' ולא יקראנו בשמו וכו', היה שם אביו כשם אחרים משנה שמם אם הוא של פלאי שאין הכל רגילים לקרות בו ע"כ.

לשפוך מים

שמעתי שהחזון איש היה נזהר לא לשפוך אפילו קצת מים שנשאר לו, מהדין לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים לו, ולכן היה נזהר לא לשפוך אפילו מים שלא היה צריך. (והובן מדברי רבנו שכונת החזון איש היא שאפילו במקום שאין הפסד ממון בשפיכת המים כמו באמריקה שהמים שם בחינם מפני שיש מקומות שיוזר הרבה גשמים והממשלה לא לוקחת ע"ז כסף, בכל זאת הדין קיים שלא ישפוך, אף שגם אין טירחה להשיג מים אחרים שיש בברז בשפע, והכל מחמת הדין לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים לו).

עולם הישיבות

ישיבת אור אלהן

הקמת הישיבות

בכ"ט סיון תשס"א במלאות ששים שנה לפטירת הגה"ק ר' אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד שעל שמו נקראת הישיבה הגיע רבנו שליט"א למסור שיחה [והבאנו את השיחה במלואה בגליון חוקת תשע"ה ונביא כאן רק קטע א'] ידוע שלפני מלחמת העולם לא היו כמעט ישיבות ברוב המקומות, ולמשל בארץ ישראל היו רק ישיבה אחת או שתיים, וכן לא בארה"ב, ולא באנגליה, ולא בצרפת, רק בליטא, פולין, והונגריה היו ישיבות, ובזמן המלחמה נהרגו כולם גם צדיקים גדולי עולם ופשוטי עם, ועמהם גם הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן השם ינקום דמו. ויש באמת זכות לישיבה כאן מה שהושיבו ישיבה על קברו, וקראו את שם הישיבה על שמו, ולא רק זה אלא בכלל כל הצדיקים האלה כמובן שלא הלכו לחנם, אלא כמובן שקבלו פיצוי על הריגתם, ע"י מה שלומדים את תורתם, וכמו התורה של ר' אלחנן שלומדים בכל הישיבות, וזוהי זכות גדולה וזה במקום הגופים שנאבדו, אבל הנשמות נשארו, והיכן הן נשארו במה שממשיך הכח שלהם מה שהשפיעו בלימוד התורה שלהם במעשה המצוות שלהם, זה נמשך עד עכשיו, ומכאן זה צמחה תורה, ודוקא באלה המקומות שלא היה בהם כ"כ תורה כמו בארץ ישראל נתרבו ב"ה ישיבות, ונתרבו תלמידי חכמים ונתרבו לומדי תורה, וכן באמריקה ובאנגליה, ואפ"ל בצרפת בכל המקומות שכמעט לא היו בהם ישיבות, עכשיו צמחו בהם ישיבות, צמחו בני תורה, ויש ג"כ בעלי תשובה, הכל בזכות אלה הקדושים שאבדו. וכאן המשיך רבנו לדבר בענין השערים של בית המקדש ע"י במה שהובא שם.

בעל זכרון

לאחר כעשר שנים הגיע רבנו לישיבת 'כנסת מאיר בראשון לציון' ודיבר שם הגרמ"מ חדש זצ"ל וחזר על הדרשה שרבנו מסר בישיבה בזמנו, ומאוד התפעל רבנו שחזר על הכל בדקדוק רב.

בתמוז תשע"א הגיע שוב רבנו למסור שיחה לרגל מלאות שבעים שנה לעקידתו [ולע"ע לא הגיע לידנו תוכן השיחה].

מגיל צעיר

סיפר הגרמ"מ חדש זצ"ל שכבר בהיותו בחור צעיר בישיבה קטנה באור ישראל כבר נסע להכיר את רבנו, כי באותה עת הגיע לישיבה איזה בחור שעבר מכפר סבא ואמר לו שהגראי"ל זרק אותו מהישיבה, ואמר לו הבחור הנ"ל: אבל דע לך הוא יהיה גדול הדור, כי אמנם הוא זרק אותי אבל אני מרגיש שהוא עשה את זה באמת לטובתי ובנקיון הלב. ולכן נסע כבר אז לכפר סבא להכירו.

את בני בחוץ

פ"א הגיע הגרמ"מ זצ"ל לרבנו עם אחד מהתלמידים, והיה שלב שאמרו לו שיכול רק להיכנס לבדו ללא התלמיד, ואמר הגרמ"מ: אם כך איני רוצה להיכנס, כי אין אני מסוגל להשאיר 'את בני בחוץ'.

הסכנה מישמעאל

בחורף תשע"ו שהיה פחד גדול בירושלים מהערבים, הגיע הגרמ"מ להתיעץ עם רבנו בנוגע לשמירה על הישיבה ועוד.

אמר לו רבנו: שרה אמנו עינתה את הגר כדי לגרש אותה מביתה, והמלאך התגלה עליה ואמר לה שובי והתעני תחת גברתיך, הסיף רבנו בהתרגשות 'שרה אמנו מאמע אונזרע' - האמא שלנו רצתה לסלק את הגר כדי שישמעאל וזרעו לא יהיה להם שייכות ושליטה על בני ישראל ולא יעשו להם צרות, אבל משמים נגזר אחרת, שוב אל שרה, בני ישראל לא ינצלו מישמעאל עד ביאת גואל צדק במהרה.

ישיבה שהיא בית

כשהובא שאלה לפני רבנו האם לקבל בחור מסוים לישיבת אור אלחנן, עקב בעיות בבית אמר רבנו יש ישיבה שבחורים באים ללמוד שם אבל הבית שלהם נשאר ביתם, ולכן צריך להתחשב בזה, אבל באור אלחנן הישיבה היא הבית של הבחורים וממילא אין לחשוש.

אור אליצור

הישיבה נפתחה בבני ברק ע"י הגאון ר' מסעוד בן שמעון שליט"א.

קטע קצר מתוך שיחת רבנו בבואו לחזק את בני הישיבה.

עמד בדבריו על ירידת הדורות שיש לנו בכל דור ודור, ועד כמה כל אחד ואחד צריך לשאוף עד כמה שאפשר ועד כמה שהוא יכול, היום לא דורשים מאף אחד להיות הרמב"ם או רבי עקיבא איגר אלא על כל אחד ואחד לשאוף להצלחה וככל שיעמול יותר כך ישיג יותר. 'מי שרוצה ושואף באמת יצליח לבסוף ובתנאי שיעמול' וכאן בשכונת קרית הרצוג אור התורה פורח ברוך ה' ובפרט בישיבה הגדולה אור אליצור אשר עשרות בחורים ואברכים עמלים ויגיעת בתורה, להיות גדולים בתורה.

א"ה בשבועות הקרובים נכתוב אודות ישיבות: אור ברוך, אור ישראל, אור לישרים, אמרי צבי. מי שיש בידו חומר אודות הישיבות הנ"ל נא לשלוח בהקדם.

הוקדש ע"י הרב ישראל סילברסטין שליט"א לרגל הולדת בתו בשעתו"מ יזכו לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים

הוקדש ע"י הרב גדליה סילמן שליט"א לרגל הולדת בתו בשעתו"מ, יזכו לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים

הוקדש ע"י הרב יר. שליט"א לרגל הולדת בנו בשעתו"מ, יזכו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים

מי שמעוניין להנציח תאריכים מסויימים במהלך השנה רצוי שיפנה כעת, כדי שנדע שאנו יכולים לעמוד במשימה. ניתן לתרום בפניה למוקד המגבית בטל' 072-2164440, בפניה לדוא"ל המערכת, או בכרטיס אשראי בעמדות נדרים פלוס בבתי הכנסת ברחבי הארץ.

עקב בעיות בהפצה הסדירה יהיה ניתן לקבל גליונות (גם כמות) בחניות פוטו ציון, גל פז בני ברק, גל פז ירושלים.

גיליון מס' 202 | פרשת לך לך
תשע"ז שנה ד'

גליון זה נודב ע"י ידידינו החשוב

לרגל השמחה השרויה במעונו

בשמחת נישואי בתו תחי' בשעט"מ

יהי רצון שהזיווג יעלה יפה לתפארת המשפחות

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

"ויתן לו מעשר מכל" (יד, כ)

מעשה שהיה באחד הרחובות בבני ברק, יהודי נכבד התעלף לפתע פתאום וקרט תחתיו. אנשי "הצלה" שהגיעו למקום ניסו לעורר את האיש, אך מיד לאחר שהתעורר, התעלף שוב. כך כמה פעמים, עד שלפתע הגיע למקום איש "הצלה" נוסף, שגילה לנוכחים שלפני כמה דקות מצא ברחוב סכום גדול, ונודע שהיתה זו אבידתו של זה האיש המתעלף. כאשר בישרו זאת לאיש, התעורר מיד וכבר לא שב לעלפוננו. וסיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א שכאשר הגיע עם הסיפור אל רבינו שליט"א, שאלו רבינו: האם איש "הצלה" שמצא את הכסף, הפריש ממנו מעשר? ... והיינו שגם כאשר האדם מצא אבידה, ומתכוון להחזירה בזה הרגע לבעליה, חל עליו חיוב מעשר, (באופן שעפ"י דין פטור מהשבה וזכה בה), והוכיח כן מאברהם אבינו שבטרם השיב את השלל נתן למלכי צדק מעשר מכל.

בסרכת שבת 2018

זחק 20180106 (ב"ב)

פשט על הפרשה

"ולא תאמר אני העשרתי את אברם" (יד, כג)

תימא איך יאמר כן הא זכה מהפקד ועוד למה נתן מעשר אם היה דעתו להחזיר [וערמב"ן ואולי יש ללמוד מכאן דהמחזיר אבדה שאין חייב להחזירה רק לפניו משוה"ד צריך ליתן מעשר כספים אם לא שנותן לעני שכולה צדקה, וצ"ע] ועוד למה אמר מלך סדום והרכוש קח לך פשיטא שהן שלו ולא הול"ל רק תן לי הנפש. וי"ל דבאמת אברהם אבינו לא היה דעתו להחזיר לו דק"ל אסור להחזיר אבדה לגוי ולכן נתן מעשר אבל מלך סדום סבר שיחזיר לו לפניו משוה"ד כמ"ש בחו"מ סי' רנ"ט דהמציל מזוטו של ים יש לו להחזיר לפניו משוה"ד ולכן אמר והרכוש קח לך שאני מוחל לך, וכיון שאמר כן כבר היה אברהם מוכרח להחזיר לו שאל"כ יאמר אני העשרתי שאלמלא מחילתי היה מחזיר לי.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"קונטרס הזכרונות"

אחד החיבורים הנסתרים והנעלמים מעיני הבריות, שלא הסכים מרן שליט"א להדפיס לרבים, הוא "קונטרס הזכרונות" - והוא פנקס רשימות של זכרונות מרבו המובהק רשכבה"ג מרן בעל החזון איש זצוק"ל, שרשם מרן שליט"א במשך השנים הנהגות ופסקים שראה בעצמו או שמע מתלמידים נאמנים של מרן זצלה"ה.

כבר הרבה הפצירו במרן להוציא לאור עולם, אך בשל גודל האחריות הגדולה שהוא חש, היות והוא יודע כי פסק הלכה והנהגה של החזון איש יקבע לדורות. נמנע הוא מלהדפיס, [וסיפר מרן שאף אביו זיע"א שאלו מדוע איננו מדפיס זאת וענה לו שהוא מפחד א"ל אביו א"כ אתה פטור], ורק רשם לעצמו ונתן לכמה מבני ביתו ותלמידים בודדים. (אמנם במשך הזמן נתפרסם ברשות מרן שליט"א חלקים קטנים מתוך הספר, זעיר פה זעיר שם).

בימים אחרונים הופיע הספר 'מלאכת שמואל' שחיבר הרב שמואל דרזי שליט"א, בנו של הגר"י יצחק דרזי שליט"א תלמידו של מרן פוסק הדור הגר"י ש' אלישיב זצוק"ל, ואת הספר מעטרים כמה וכמה עמודים שזכה לקבל מתוך ספר הזכרונות למרן שליט"א, בנושאים של 'יורה דעה', ואינם ידועים לציבור כלל וכלל. במסגרת מועטה זו לא נוכל להקיף את הכל רק נביא כאן כמה חידושי הלכה מענינים כפי שיכל הדף.

לימוד הקבלה

בענין לימוד חכמת הנסתר בימינו, ידוע שרבים וטובים מבקשים ללמוד מפי מקובלים וחכמים שונים, מהם חכמים נסתרים וכדומה - מרן החזון איש התבטא כי בתקופה שלנו אין אנו ראויים ללמוד כלל חכמה זו מעצמנו, אלא רק מי שזוכה לגילוי אליהו או שלומד מפי רב שקיבל בעצמו מרוב אחר, רב מפי רב עד לדורות קדומים יותר.

אשה שלומדת גמרא

בימינו יש 'מתקדמים' שמלמדים שיעורי גמרא לנשים כדי למנוע 'הפליה'... ובקהילות שונות של רפורמים אשה מוסרת דף היומי עפ"י, רבינו מוסר בזה באופן נחרץ את הוראת החזון איש: מותר ואין כל בעיה ללמד אשה סוגיא תורנית או הלכה בעיון, ובתנאי שיהיה באופן עראי, אך באופן קבוע - חליצה.

והוסיף רבינו כי מותר ומצוה יש בכך, ללמד נשים את ההלכות שנוגעות להם. והוסיף בדרך צחות - כי בצעירותו כשהיה ילד צעיר, ביקשה ממנו אחותו שתחי' ללמוד איתה סוגיא בגמרא... רצתה לדעת מה כל כך קשה ומאמץ בלימוד הגמרא - וכן להיפך, רצתה לטעום טעמה המתוק והערב של סוגיא... מרן למד איתה סוגיא של תגרי לוד בפרק הזהב.

בפולמוס הדגים

התייחסות מענינת ביותר נוגעת ל'סערת הדגים' שהיתה לפני תקופה של כמה שבועות. כידוע נתעורר נדון במין של דגים כשרים שיש מהם שאין עליהם סנפיר או קשקשת, האם חובה לבדוק כל אחד ואחד או אפשר להקל בכך, והנה הוראת החזון איש בנושא דומה מאוד, וזו לשונה "על דגים פיל"ה: אם אין עליהם קשקשים אין לאכלם! וצוה (מרן החזון איש) לאחד להכשיר הכלים שבישולם בהם. והקשקשים צריכים להיות קבועים, ואף שעל האריזה היה רשום שהם מדג פלוגי, הידוע לדג טהור, לא התיר".

מודעה רבה לאורייתא

א"ה בשבוע הבא ביום רביעי ט"ו חשוון יום היארצייט הס"ג למרן בעל החזון"א יתקיים השיעור הקבוע של מרן שליט"א לע"נ דודו מרן בעל החזון"א זי"ע, בהיכל בית מדרשו 'לדרמן' (קומה ב'), לאחר תפילת שחרית (6:35 בערך), לאחר השיעור יעלה מרן שליט"א לבית החיים.

כמדי שנה א"ה בשבוע הבא נביא בגליון "דברי שי"ח" את שיעורו של רבינו שליט"א.

הופיע ויצא לאור הספר
מלאכת שמואל יורה דעה
בירורי הלכה במשנתם של רבותינו
וכן קונטרס הזכרונות למרן שר התורה
רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א
דינים ומנהגים מסרן החזון"א זצוק"ל
הרואים אור לראשונה מרשימות ומכת"י
להשיג בחנויות הספרים
או אצל המחבר: 02-5813746

זקניך ויאמרו לך

(הדברים שלהלן הובאו בקובץ "דברי שי"ח" ח"ג שיצא לאור לפני ג' שנים במלאת ס' שנים להסתלקותו של מרן החזו"א זי"ע)
עם גמר הכנת הקונטרס לדפוס, נכנסנו קמיה רבינו מרן שליט"א וביקשנו לשאול אותו כמה שאלות בהליכות ואבני דרך בחייו של מרן החזו"א איש זללה"ה, לזכות את הרבים בכל רחבי תבל. באנו ביראת כבוד וזכינו לנשיאות חן מיוחדת קמיה מרן שליט"א, שהשיב תשובות ברורות על כל שאלה ושאלה, אמנם כדרכו, קיצר בדבריו אך זהו "מועט המחזיק את המרובה", העלינו את הדברים על גבי הכתב וכמובן אין לראות בזה יותר מאשר כתבי תלמידים, וכל טעות אין לתלות אלא בכותב ודכוותיה.

שאלנו: העולם אומר כי אחרי חמישים שנה אין עולים על הקבר, ושבוה הבא כבר היא"צ השישים של מרן זצ"ל, האם הרב שליט"א עולה או לא? תשובה: בודאי אני עולה בעז"ה, לא שמענו ממנהג זה.

ביררנו אצל רבינו שליט"א מה הסיבה שמרן החזו"א איש עלה לארץ ישראל ולא נשאר שם במקום מגוריו ווילנא, הלא ישב שם בצנעה והגה בתורה ללא הרף ומה הביא אותו לעזוב כל משפחתו ולבוא לארץ ישראל - והשיב: הלא הוא מצוה דאורייתא של מצות ישוב ארץ ישראל. אבל באמת היה שם עוד סיבה, שהוא עלה, כי רשכבה"ג הגר"ע גרודזינסקי זצ"ל יעץ לו לעלות כן שאולי יזכה פה בא"י לזרע של קיימא, שהמקום גורם. הוסיף מרן שליט"א: אני הייתי ילד קטן כשעלינו לא"י, כשאנו עלינו מרן זללה"ה כבר היה פה, שהוא בא לפנינו.

שאלנו ביראת כבוד: מהי הסיבה שמרן החזו"א כל חייו הקדיש לכתובת ספרים, האם מפני שראה בכך תועלת לעצמו שעל ידי זה יברר היטב ויקיים אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא או שכל מטרתו היה למען הכלל, והשיב על אתר: הלא זה מצוה מפורשת בהלכות תלמוד תורה, ללמד לאחרים תורה. וזה היה מטרתו, לזכות את הכלל. אח"כ הוסיף: באמת שהיה חשוב לו שידעו ויהיה ברור כל דבר הלכה למעשה. ולכן הוא כ"כ עמל שיהיה הלכות ברורות בפרט בנושא השמיטה ושאר הלכות זרעים. שבזה ההלכות היו עמומות יותר.

"מרן שליט"א למד יחד "חברותא" עם מרן ז"ל? תשובה: לא למדתי איתו חברותא! אכן, כל דבר שהיה קשה, כל שאלה, כל הלכה כמובן היינו מיד שואלים אותו. הוא היה רגיל לבוא פעם בשנה לעיר צפת לנוח שם, באחד השנים ביקשתי ממנו שילמד איתי, למדנו מסכת תענית, אבל זה היה רק שבוע אחד...

ש: האם לחזו"א קראו "ישעיה" או "ישעיהו"? תשובה: לחזו"א איש קראו ישעיהו, אביו קרא לו על שם ישעיהו הנביא, והשם "אברהם" הוא על אברהם אבינו! ש: יש אומרים שהשם אינו ראוי כ"כ, היות זה ישעיהו הנביא, וכידוע מת במיתה משונה ת. אין לחשוש בכך, הוא שם מצוין.

עוד שאלנו: כיצד מנהג מרן שליט"א בנושא שנחלקו בו אביו מרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל ורבו המובהק מרן החזו"א? ת: לא חלקו בשום מקום. יש דברים שהם מנהגים ולא הלכות ובהם אני נוהג לפי הענין.

דברים שסיפר רבינו שליט"א על מרן ראש הישיבה הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצוק"ל

- סח רבינו פעם מרן הגרא"מ שך זצ"ל העביר אלי מכתב שקיבל, היה שם שאלה בהלכות שבת, וביקש שאענה על המכתב במקומו, ושאלתי את אבא ומה שהשיב כתבתי לשואל.
- שאלו לרבינו אם היה מגיע הרבה למרן הגרא"מ שך זצ"ל, השיב רבינו: לא הרבה, לפעמים הייתי מגיע אליו. הוא הכיר אותי כי הייתי תלמיד שלו בלומז'א בפתח תקוה. הוא מסר שם שיעורים והתלמידים אהבו אותו מאוד.
- ע' בספר 'סכותה לראש' ח"א עמ' רל, שהביא נוסח המשלוח מנות שכתבו רבינו והגר"ד וינטרוב [בבחרותם כשלמדו בישיבת לומז'א בפתח תקוה] למרן הגרא"מ שך זצ"ל "לכבוד מוריננו ורבינו הגאון הגדול המפורסם מוה"ר אליעזר מנחם שך שליט"א בעמח"ס אבי עזרי לכבוד שמחת פורים הרינו מתכבדים לכתוב להדר"ג מו"ר איזה קושיות מה שנתקשנו בהם עד מקום שידינו מגעת וזה החילונו בע"ה. וכך כתוב על כל מסכת קושיה, ברכות פאה וכו' עד מסכת ב"ב, ובסופו כתוב "עד כאן היינו מהלכים ונקוה שהדר"ג ישיב לנו ויעמידנו על האמת ועוד רצינו להאריך אך מפני חובת היום אנו מוכרחים לקצר וכבוד הדר"ג יחוג שמחת היום בדיצה וחדוה מאת תלמידיו". ומובא שם שמרן הגרא"מ שך זצ"ל מאד היה מתפעל ומשבח דבר זה.
- שיטת רבינו שגדר ברכה זו שמברכים על מי שנחשב מגדולי הדור שיודע ללמוד אפשר לברך. ודעתו היה שאפשר לברך על מרן הגרא"מ שך זצ"ל, [וכן על מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ועכשיו מורה רבינו לברך על מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א].
- סח רבינו, החזו"א הכיר היטב את מרן הרב שך בצעירותו כבר, הרב שך האריך ימים הרבה. אני למדתי אצלו לפני חמישים שנה בערך, אני זוכר את השיעורים למדנו כתובות, נכנסתי לשיעורים, הוא מאד הצליח ומאד אהבו אותו.
- סיפר רבינו שסנדקאות לבנו הגדול נתן לרבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל כי הברית היה בשבת ולא רצה להטריח את אביו זצ"ל לעלות לירושלים. סנדקאות לבנו השני נתן לאביו הסטיפלר זצ"ל, ושלישי נתן למרן הגרא"מ שך זצ"ל.
- סיפר רבינו, מרן הרב שך כשסמסר שיעור בלומז'א רצה שיתערבו וישאלו וכך השיעור היה מלא חיות, והבחורים אהבו את זה.
- [סוכות] רבינו הסתכל על תמונה שרואים שם את מרן הגרא"מ שך זצ"ל, ומרן הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל עם כיפה גבוהה ואמר שהחזו"א סבר שכיפה זו כמו כובע, ואין צריך כובע נוסף על זה, וכן החזו"א הלך עם כיפה כזו, פעם כולם הלכו עם כזאת כיפה.
- סיפר רבינו, כשהגרי"ז היה חולה בסוף ימיו, ביקש מאבא ומרן הגרא"מ שך זצ"ל וממני לנסוע למירון להתפלל שיהיה לו רפו"ש.

(מנחת תודה)

לע"נ הרה"ח ר' יהודה אפשן ז"ל אביו של ידידינו החשוב ר' אברהם חיים מוינה, נלב"ע ה' מר חשון תשע"ז

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיה בחוקיך

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 141 • לך לך תשע"ז

לך מארצך וממולדתך ומבית אביך (יב, א)

קשה, הרי כשאדם יוצא – תחלה הוא יוצא מבית אביו, אחר כך מעיר מולדתו, ולבסוף אף מארצו ואם כן בדרך היציאה היה צריך להיות כתוב בדיוק להיפך: "לך לך מבית אביך, ממולדתך, ומארצך"? רבי ליב חסמון זצ"ל מבאר, שבסדר הזה טמון רמז לדרך בה על האדם לצעוד בעבודת ה': הנה כאשר אדם עומד מול נסיון – דרכו של יצר הרע היא להגדיל בעיני האדם את הקושי שבנסיון. הוא מנסה לשכנע אותו עד כמה קשה הוא הנסיון, וכי אין לו את הכוחות הדרושים כדי לעמוד בו, בהיותו כה גדול וקשה. הדרך להתמודד מול היצר הרע היא, להקטין את הנסיון. לחשוב על החלקים הקלים יותר שיש בו, לבצע אותם, וכך, שלב אחרי שלב, לבצע את כל המשימה. סיפר לי רבי נסים קרליץ שליט"א:

פעם הוא הגיע לביתו של ה'חזון איש' בגבעת רקת, וה'חזון איש' אמר לו שהוא רוצה לבקר את גיסו, רבי נחום מאיר ואת אחותו המתגוררים ברחוב רבי יהודה הלוי – מרחק הליכה ניכר מביתו. ה'חזון איש' היה חלש, לא היה לו כח, אבל הוא רוצה ללכת. וזה לוקח "א יאר מיט א מיטוואך" [זמן ממושך שקשה לראות את קצהו]. הוא התחיל ללכת. אין לו כח והוא מטפס. אחרי כמה פסיעות התעייף והתישב לנוח. אז בני ברק לא היתה כמו היום, היא היתה כמו כפר גדול, הכל היה מלא באבנים ובבולי עץ. הוא התישב על בול עץ בדרך. אחר כך התרומם והלך עוד כמה פסיעות. התעייף והתישב עוד פעם. כך עשה שוב ושוב, עד שלבסוף הגיעו למחוז חפצם. פנה ה'חזון איש' לרבי נסים שליט"א ואמר לו: "אתה רואה? אם הולכים – בסוף מגיעים! אם לא הייתי הולך – עשרים שנה הייתי יושב בבית ולא מגיע. אבל כשהתחלתי ללכת, אמנם הליכתי איטית, עם מנוחות באמצע, אבל בסוף הגעתי! צריך רק להתחיל ללכת!"

כך הוא גם ברוחניות. אם מתקדמים – ולו במעט – בסוף מגיעים. גם אם אינך יכול להתקדם הרבה – תתקדם מעט, צעד אחד, בסוף תגיע.

פעם היה ה'חזון איש' חולה והרופאים אסרו עליו לדבר. במשך ששה שבועות שכב ולא דבר אף מלה. אחרי ששה שבועות היה יכול להתחיל לדבר, אז הוא אמר חדוש קטן בהלכות שבת. שלש מלים, לא יותר, ובן ביתו רשם אותו. למחרת אמר לו לכתוב עוד כמה מלים, וכך במשך כמה ימים, עד שבסופו של דבר יצא סימן שלם ב"חזון איש". א געוואלדיגער למוד: כמה שאדם יכול – עליו לעשות, לאט לאט, ו"קובץ על יד ירבה". כמה מלים ועוד כמה מלים, מצטרפות בסוף לסימן שלם. (יחי ראובן)

ולאברהם היטיב בעבורה וגו' (יב, טז)

א"ר חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין הברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנאמר ולאברהם היטיב בעבורה (ב"מ נט).

לתת הרבה כבוד!

שאלה: כאשר האשה רגישה ומתוחה מאוד, מה היא העצה כדי להשפיע עליה? תשובה: צריך לדעת שיש אנשים שרגישים מאוד לכבוד, וכדי להשפיע עליהם צריך להרעיק עליהם הרבה כבוד – גם אם זה לא מגיע להם. ויש לדאוג בחכמה שכל הסביבה תנהג איתם כך, ואז כנגד הכבוד המורעף לא ישאר להם מה לטעון... וממילא, באופן טבעי כל המתחים יסתלקו מאליהם עם הזמן. (הליכות שני)

אברך שאל את רבנו, עד היכן חובתו להענות לבקשת אשתו לנסוע לשבת לבית הוריה שבעיר אחרת, כאשר הדבר כרוך במאמץ רב מצדו.

השיב לו רבנו במלים קצרות: "בשלום בית אפשר להחמיר..."

מה הסיבה למריבות?

נשאל רבינו, מה היא לדעתו הסיבה לכך שיש היום הרבה מריבות בבתים?
תשובה: שורש כל המחלוקות הוא שכל אחד מחפש את הכבוד של עצמו, ולכן נוצרות סתירות. אם כל אחד יחפש את הכבוד של השני וידאג רק למה שמוטל עליו לעשות, אז לא יהיו מחלוקות.
ומה שיש האומרים, שככל שנמצאים יותר ביחד יש יותר מריבות – אין זה נכון. אדרבה, ב"רוח חיים" (פ"ו מ"א) כתב: "כמו למשל איש ואשתו נקראים רעים אהובים, שכל זמן שהם יותר ביחד יותר אהבה מתחזקת ביניהם..."
הסיבה שיש כל כך הרבה מריבות היא מדת הגאווה, ומי שהוא ענו אין אצלו מקום למחלוקות כלל. (שם)

פרא אדם (טז, יב)

עצה טובה מאבי רבנו לטפול בילדים

סיפרה הרבנית ע"ה, אשת חבר לרבנו שיבלחט"א, שאבי רבנו – הגאון רבי נחום מאיר זצ"ל – נתן לה עצה טובה בטפול בילדים, ושמועה מנשים שהעצה הזו הועילה גם להן.

היה זה כאשר יום אחד עלה רבי רבנו לבית רבנו וראה שקצת קשה עם הילדים. אמר לרבנית בהכנעה ובעדינות באופן שלא יפגע, שיש לו עצה טובה ומעשית כיצד להקל על הטרחה עם הילדים: במקום לבקש מהילדים לבוא לשולחן לאכול, האמא תניח על השולחן את האוכל והיא עצמה תטול ידים ותשב לאכול, ותאמר להם: "תראו, אמא כבר אוכלת!" וזה יגרום שהם כבר יבואו מעצמם...

הוסיפה הרבנית: "מזה למדתי עוד, כיצד להשכיב את הילדים בצורה קלה: במקום לבקש מהילדים ללכת לישון, הלכתי אני בעצמי לנוח מעט, והילדים היו מתלחשים ואומרים: 'אמא כבר הלכה לישון!' ואז היו הם בעצמם הולכים לישון. כך מרויחים עוד שגם לאמא יש הזדמנות לנוח מעט..." (שם)

כיצד אבי הרבנית מרגיע את בנו?

שחה הרבנית ע"ה, כי יום אחד בתקופת ילדותה חזר אחד מאחיה הביתה ובכה בפני אביה הגאון הצדיק רבי צבי הכהן קופשיץ זצ"ל, שחבר הציק לו בכיתה.

"אחי בכה מאוד", סיפרה הרבנית, "ומענין לשמוע כיצד הצליח אבא החכם להרגיע את בנו הנסער.

הוא אמר לו: 'מדוע תבכה, בני? הרי אם מישוהו עשה לך דבר רע – אתה תמיד יכול לסלוח לו ובכך לפתור את כל הבעיות... אם היית מספר לי להפך, שאתה עשית משהו רע לאחד מחבריך – אז הייתי אומר שיש לך בעיה... אבל במקרה שלך, מה הבעיה? תסלח לחבר ההוא וגמרנו...'

דבריו של אבא הרגיעו את אחי. אפשר היה לראות איך במשפט אחד תכליתי, חנוכי ומוסרי מאין כמוהו הצליח אבא להפוך את היגון לשמחה". (שם)

המול המול יליד ביתך (יז, יג)

המול המול מכאן לשתי מילות, אחת למילה ואחת לפריעה (ירושלמי שבת פ"ט ה"ב)

מכתב מרו פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

יום ה' ג' ניסן תשס"ז

ע"ד השאלה אם המוהל הוריד את עור הפריעה ועי"ז מגלה העטרה אבל אינו קורע אותו ואם לא ה' קושרו היה יכול לחזור אף שכעת שהוא קשור ידבק וישאר כך, האם מקיים בזה מצות מילה, שהרי בשעת המילה עדיין יכול לחזור.
תשובה: לשון הטור בסי' רס"ד כיצד מליץ חותכין את הערלה כל העור החופה העטרה עד שתתגלה העטרה ואח"כ פורעין את הקרום הרך שלמטה מהעור בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר העטרה, הרי מפורש שהפריעה הכונה לקרוע את העור בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן. וכבר כתב כן בפירוש בספר המנהיג והזהיר ע"ז, וכן כ' בס' פרי האדמה בהל' מילה.
ואף אם עשו כן עדיין לא נגמר המילה וצריך לחזור ולקרוע את הקרום ולהחזירו לכאן ולכאן.

נסים קרליץ

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

276

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

דברים שנאמרו במעמד פתיחת הזמן בישיבת פוניבז'

אנחנו עומדים להתחיל מסכתא יבמות, שהיא מסכתא עמוקה מאד ולא פשוטה, וצריכים סייעתא דשמיא והתאמצות גדולה להצליח בתורה ביבמות. אבל יש דבר שהוא הכרחי ותלוי בידינו, לשמוע שיעורים על המסכת. מי שעדיין לא למד יבמות, וזו אצלו פעם ראשונה שלומד את המסכת, קשה מאד לדעת לבד גם את הדברים הפשוטים שביבמות, וצריך לשמוע ממי שכבר למד את המסכת, מגידי השיעורים כבר למדו ויודעים יבמות, ומהם אפשר לקבל את כל הידיעות החשובות וההכרחיות כדי לדעת מסכתא יבמות ולהצליח בה. לכן גם בני הקיבוץ שאין להם שיעורים קבועים, כדי לדעת ולהצליח ביבמות צריכים להיכנס לשיעורים, כל אחד יכול לבחור איזה שיעור שהוא רוצה לשמוע, ואז יידע יבמות. בלי שיעורים לא שייך.

ועוד דבר, להצליח בתורה צריכים זכויות, בלי זכויות אין הצלחה בתורה, ומה הם הזכויות? דבר ראשון הוא התמדה, כמו שמפורש בגמרא (נדה ע, ב) שאלו את רבי יהושע בן חנניה מה יעשה אדם ויחכם? אמר להם ירבה בישיבה, אמרו לו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, היינו שלמדו בהתמדה ואף על פי כן לא הצליחו בתורה, והשיב רבי יהושע בן חנניה כי צריכים גם לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, היינו שלא מספיק התמדה לבד, וצריכים גם תפילה ובקשת רחמים על הצלחה בתורה, ומבואר שם בהמשך הגמרא וברש"י כי תפילה בודאי שצריך, אלא שהיה מקום לחשוב אולי מספיק תפילה לבד, אף בלא התמדה, וחיידש רבי יהושע בן חנניה שאין הדבר כן, ורק כאשר יש תפילה עם התמדה ביחד, אז יש זכות להצליח בתורה.

ויש עוד דברים חשובים מאד להצליח בתורה, מידות טובות, ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד), בלי אהבת הבריות אין הצלחה בתורה, אם יש חיסרון באהבת הבריות חסר בהצלחה בתורה, ומפורש בשערי קדושה לרבי חיים ויטאל שאם אדם חסר בשלמות המידות, כל המצוות שהוא מקיים פגומות ואינן בשלמות, ואמרו (אבות ב, יב) התקן עצמך ללמוד תורה, ופירש רבינו יונה שם מהו ה"התקן עצמך"? במידות טובות. זוהי ההכנה לתורה, וזהו הכלל הגדול בתורה.

קל וחומר אם יש ההיפך ממידות טובות, אפילו חיסרון באהבת הבריות, איננו מדברים על לשון הרע, שאם יש לשון הרע בודאי לא שייך הצלחה בתורה, אבל גם מחשבות של לשון הרע, היינו מחשבות של ביקורת על אחרים, גם זה מפריע להצלחה בתורה, ומסתבר שאם אדם חושב בלבו ביקורת על אחרים, ורואה את החסרונות שלהם, הרי בשמים יודעים את מה שהוא חושב, והוא גורם בזה קטרוג על אותם אחרים שחסר להם איזה מעלות, ודבר זה מעורר קטרוג עליו, שאומרים לו קשט עצמך תחילה ואחר כך קשט אחרים (סנהדרין יח, א), ואין זה פשוט כשאומרים לו קשט עצמך.

לכן יש להיזהר לא רק מדיבורים של לשון הרע, אלא גם במחשבה, לא לחשוב ביקורת על אחרים, ולראות בכל אחד רק את המעלות ולא את החסרונות שיש בו, וכן כתב רבינו יונה בשערי תשובה (א, יח) על הפסוק במשלי "בעלוצ צדיקים רבה תפארת ובקום רשעים יחופש אדם", כי דרך הצדיקים לפאר ולשבח בני אדם על המעלות הטובות הנמצאות בהם, ואילו הרשעים מחפשים תמיד את החסרונות באחרים. ועוד הביא בשערי תשובה (ג, ריז) וכן בחובות הלבבות (שער הכניעה פ"ו) מעשה בחסיד אחד שעבר עם תלמידיו ליד נבלת בהמה, ואמרו התלמידים כמה מסרחת נבלה זו, ואמר להם החסיד ראו כמה לבנות שיניה, ובא ללמדם בזה שיתרגלו לראות בכל דבר את הצדדים הטובים ולא את החסרונות.

ועוד דבר חשוב מאד, לשמור את סדרי הישיבה. הסדרים מסודרים באופן שאפשר גם לנוח, ולא להתאמץ יותר מדי, כל אחד לפי כוחו, וסדרי הישיבה הם המינימום, שגם מי שחלש בכוחותיו יכול לעמוד בהם, וזו זכות גדולה למי שמחזק, שמחזק את עצמו, ומשפיע גם על אחרים, מי שמתרפה משפיע רפיון, ומי שמחזק משפיע חיזוק.

והדבר העיקרי שיכול לתת את החיזוק הוא לימוד המוסר, סדר המוסר שבישיבה הוא דבר חיוני מאד, ואינו מידת חסידות, אלא דבר חיוני והכרחי שאדם יעמוד תחת ביקורת עצמית, "מוסר" פירושו שאדם מייסר את עצמו, עם ביקורת עצמית על מצבו, האם הוא מקיים את הדברים הכתובים בספרי המוסר או שאינו מקיים אותם. ספרי המוסר נותנים לאדם דרך להכיר את עצמו, מה היא מדרגתו, היכן הוא עומד, כמובן שלא צריך להיבהל אם רואה שהוא נמצא רחוק מן המדרגה, כי יש דרך, אמנם לא בבת אחת, ואי אפשר לקפוץ הרבה מדרגות בבת אחת, אבל לאט לאט מתקדמים על פי ספרי המוסר.

וצריך ללמוד בספר מוסר שמעניין ומושך אותו, כל אחד לפי טבעו, לימוד שמשעמם אינו משפיע כלום, רק לימוד שהוא מתוך התעניינות, יש הרבה ספרי מוסר שמעניינים, וכל אחד יכול לבחור מה שיותר מעניין אותו, ומה שמעניין משפיע על האדם, במשך הזמן לימוד המוסר משפיע, ונעשה בזה לאדם אחר, ומקבל חיים מאושרים.

בעזרת השם נשתדל לקיים דברים אלו ונזכה לסייעתא דשמיא!

הנה בישיבות רבות החלו בימים אלו בלימוד מסכת יבמות, ולבקשת רבים נביא בזה דברי הדרכה מרבינו שליט"א שפורסמו בימים האחרונים

מסכת יבמות

יש רבים שלומדים כעת מסכת יבמות, וידוע שזו מסכת קשה מאד, יש סימן בראשי תיבות ענ"י, לשלושת המסכתות הקשות ביותר, ענ"ן זה עירובין, נו"ן זה נדה או נדרים, ויו"ד זה יבמות. היה פעם אחד שאמר כשלמד מסכת נדה, כי אם הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל היה אומר שיעורים על מסכת נדה, היו אלו שיעורים עמוקים יותר ממה שאמר בנשים ונזיקין. וכן עירובין ויבמות הם מסכתות קשות, וכן פרק נערה המאורסה בנדרים יש בו חשבונות עמוקים לא פחות מיבמות, ויש שם הרבה שיטות בראשונים בענייני הפרה והקמה, הרא"ש, והתוספות, והר"ן, והמפרש (שאינו רש"י אלא אחד מהראשונים), ושמעתי שיש רבים שמבקשים לדעת כיצד ללמוד יבמות בצורה שיידעו את המסכת כראוי.

האמת היא שזו שאלה כללית בכל מה שלומדים, אבל בכל מה שלומדים אין זה קשה כל כך, כי כל אחד יש לו טעם כפי מה שהתרגל ללמוד, ויש כאלה שלומדים בעמקות ונהנים מזה, אבל ביבמות יש רבים שלא מרגישים טעם בלימודם, ויש כמה מקומות שלא לומדים יבמות, ומדלגים על מסכת זו בסדרי הישיבה, וב"ה אצלנו בישיבה תמיד היו לומדים יבמות בשמחה רבה ונהנים מזה, אך שמעתי שיש כאלה שמבקשים עזרה בזה.

ללמוד תחילה בפשטות

הדרך היא ללמוד תחילה את הגמרא עם רש"י בפשטות, ויש בזה מתיקות מיוחדת, ללמוד בפעם הראשונה גמרא עם רש"י, ולהתקדם כמה שאפשר, ואם קשה להמשיך זמן רב באותה סוגיא, אפשר חלק מהזמן ללמוד סוגיא אחרת, ולמחרת לחזור על מה שלמדו אתמול. **עיקר החזרה היא למחרת ולא באותו היום, מפני שיש הרבה דברים שאינם מובנים בפעם ראשונה, ורק בפעם השנייה תופסים את החשבון.**

וכבר סיפרתי מעשה שהיה בשני תלמידים שלמדו חברותא בישיבה, והיו ניגשים אלי בסדר שני לשאול שאלות בפשט הגמרא, ולפעמים הייתי מיינץ להם שימשיכו ללמוד הלאה, ולמחרת יחזרו שוב, ואז יתברר להם הכל, והם שמעו לזה, והמשיכו באותו היום ללמוד הלאה, ולמחרת חזרו על הדברים, וראו שאכן בחזרה מתיישרים כל השאלות, והחליטו לעשות ככה תמיד, ובכל פעם חזרו למחרת על מה שלמדו אתמול, ובמשך תקופה ארוכה לא באו לשאול שאלות, כי הכל התברר להם בחזרה.

ולאחר זמן ממושך, הגיעו אלי פעם אחת ואמרו שלא הבינו את דברי הר"ן בנדרים דף מ"ז, ושאלתי, הרי אתם לומדים כל דבר פעמיים, ומה קרה שבאתם לשאול? והשיבו כי את הר"ן הזה כבר למדו פעמיים ועדיין לא הבינו את דבריו, ועיניתי וראיתי כי הענין מסובך, ואמרת להם כי בזה יתכן שצריכים ללמוד שלוש פעמים עד שיבינו, ובאמת עשו כן, ולמחרת חזרו פעם שלישית, וראו שדברי הר"ן מובנים מאד.

בהירות על ידי חזרה

הטעם בזה כי כשלומדים סוגיא מסובכת עם הרבה חשבונות, אי אפשר בבת אחת לקלוט את כל הפרטים, וכשלומדים בפעם ראשונה קולטים רק חלק מן הדברים, עד שהמוח מתעייף וכבר אינו יכול לקלוט עוד באותו היום, ולמחרת המוח נרגע ומתחילים שוב ללמוד מתחילת הענין, וכיון שחלק מהפרטים ידוע כבר, קולטים בנקל את שאר הפרטים. ויש סוגיות קשות עם הרבה מאד חשבונות ופרטי פרטים, שגם בפעם השנייה קשה לקלוט את הכל, וצריכים להמתין יום נוסף לחזור פעם שלישית כדי להבין את מה שלא תפסו בפעמים הקודמות.

ושמעתי פעם מאחד שחזר על מסכת קידושין ארבע פעמים, ובפעם הרביעית הרגיש בזה אור ובהירות מיוחדת שלא הרגיש מעולם, ולאחר מכן חזר פעם חמישית והרגיש עוד יותר בהירות, אמנם הוא היה בחור כזה שהתרגל מילדותו ללמוד בעיון, ורק במסכת קידושין שהייתה מסכת קלה באופן יחסי, הצליח ללמוד בצורה איטית וגם עם חזרות, אבל כשהגיע

למסכתות אחרות יותר קשות, לא הצליח לחזור הרבה, ולא קיבל בהם בהירות כמו במסכת קידושין.

זוהי העצה, ללמוד בתחילה גמרא עם רש"י בפשטות, ולמחרת לחזור שוב גמרא עם רש"י בלי תוספות, ורק בפעם השלישית כשיש כבר בהירות בסוגיא, אז ללמוד שוב את הגמרא ורש"י עם תוספות, ולחזור על זה ביום אחר פעם רביעית עם תוספות, להבין בעיקר את פשטות הדברים, באופן כזה מקבלים בהירות גדולה, זה בדוק ומנוסה, ופעם עשיתי כן בעצמי כשלמדתי עם חברותא פרק איזהו נשך, שהוא גם כן פרק קשה קצת כמו יבמות, וכל החשבונות היו ברורים בצורה בהירה מאד, וגם החברותא נהנה מאד מלימוד זה, אף על פי שלא היה כל כך כישורני.

לימוד עם ראשונים

וכשחוזרים פעם רביעית, שכבר הסוגיא ברורה, אפשר גם ללמוד אחד מהראשונים, הרא"ש הוא חזרה קלה מאד על עיקרי הגמרא עם רש"י ותוספות, והנימוקי יוסף מוסיף יותר וכולל בדבריו מהרבה ראשונים, וכן הר"ן על הר"י במסכתות שאין עליהם נימוקי יוסף, וביבמות אין ר"ן, אבל יש חידושי הריטב"א, ומי שרוצה יכול ללמוד את דברי הריטב"א כסדרן, מה שכתוב בריטב"א ללא תוספות, בצורה פשוטה וקלה, זהו לימוד מצוין. ומספרי האחרונים, אפשר לעיין בקובץ הערות של רבי אלחנן וסרמן, שהוא ספר נוח, שמסביר הכל בצורה ברורה ופשוטה.

ההספק במסכת יבמות

והנה כשמתחילים ללמוד מסכת יבמות, כדאי לדעת כיצד למדו מסכת זו כל השנים. הפעם הראשונה שלמדו יבמות בפנינו? היה בשנת תש"ו, ואז הגיעו בסדר א' ובשיעורים עד דף פ', וגם בפעם השנייה שלמדו יבמות בשנת תש"י הספיקו עד פרק הערל, ויש על זה מחברות משיעורי ראשי הישיבה זללה"ה, וכשהתחלפו השיעורים באמצע זמן החורף תש"ו התחילו בדף מ"ו, ככה הספיקו יותר מארבעים דף בחצי הזמן!

והיו חוזרים על השיעורים בכל יום, הייתה קביעות של חברותא מיוחדת לחזרת השיעור מתחילת סדר שני עד השעה חמש, ולא עשו כן מחמת הוראה שקיבלו, אלא התלמידים מעצמם הבינו שכך צריכים לעשות, בלי שום כפייה, וכולם היו מרוצים ולמדו בשמחה גדולה.

בכל ימי חייו של מרן הרב זצ"ל, הספיקו בשיעורים לכל הפחות עמוד ליום, כך היה בכל המסכתות, וכשנפטר הרב בשנת תשכ"ט התחילה הירידה בזה, בשנת תשל"ג שהייתה שנה מעוברת למדו גם כן מסכת יבמות והגיעו עד דף נ"ד, במקום ההספק הקבוע של עשרה דפים לחודש הספיקו רק תשעה דפים בחודש, ובשנת תשמ"ד למדו שוב יבמות (וגם אז הייתה שנה מעוברת) והגיעו רק עד דף מ"ז, שהם שמונה דפים לחודש, וכך נמשכה הירידה מסיבות שונות עד שעכשיו אנו מספיקים בשיעורים כחצי עמוד ליום, וגם זה נחשב הרבה מאד.

שמעתי ממרן הרב זצ"ל שדיבר פעם בפתיחת הזמן בישיבה ואמר כי ארבעת הפעמים הראשונות של הלימוד אינם בגדר חזרה אלא תחילת ההבנה, וידוע שכל חזרה מוסיפה הבנה, והחזרה צריכה להיות כפי ההספק שלמדו פעם, בצורה קלה ופשוטה, שאז מקבלים בהירות והבנה, ודאי שההבנה בסברא זה דבר גדול מאד, אבל הדרך להגיע לזה היא על ידי הידיעות, וכל חזרה מוסיפה הבנה ובהירות.

בפרט במסכת יבמות, חשוב מאד לדעת, שכל הקשיים ביבמות הם רק אם לא יודעים את הפשטות, אם לא יודעים את הדברים הפשוטים שביבמות לא שייך כלל להבין ולהתקדם, ולא שייך להרגיש שום טעם ומתיקות במה שלומדים – רק על ידי הידיעות הפשוטות בכל חלקי המסכת. וידוע שכאן בישיבה תמיד הציבור נהנה מאד ממסכת יבמות, ולומדים את זה עם חשק ושמחה גדולה, מפני ששומעים את השיעורים ורוכשים הרבה ידיעות, לכן מסתבר שגם בשנה הזאת ילמדו בשמחה עם דרך הלימוד הטוב והנכון, שיהיה בהצלחה!

נדבת תלמיד רבינו שליט"א החפץ בעילום שמו

זכות הרבים תעמוד לו להתברך בזרע של קיימא בקרוב, וסייעתא דשמיא מרובה להצלחה ברוחניות וגשמיות וכל טוב!

גיליון זה מוקדש
לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **לאה דרורי** ע"ה
בת ר' יהודה אריה לייב ליפשיץ ז"ל
נלב"ע ה' חשוון תשס"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת
המשפיע הגאון הצדיק המופלג
מזהר"ר **שמואל אהרן לידר** זצוק"ל
בן הרה"ח ר' יצחק דוד ז"ל
נלב"ע ל' תשרי תשע"ז - תנצב"ה

"מרו הרב שר זצ"ל" במשנת מרו הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

גליון נוסף מדברי מרן ראש הישיבה דפוניבו' הגאון רבי גרשון אלדשטיין שליט"א – פר' לך לך תשע"ז

השבו חל יום הירצאות למרן ראש הישיבה הגר"מ שך זצוקללה"ה. הגה כידוע רבינו שליט"א ולהבדיל מן זצ"ל היו בקשרי ידידות מופלאים במשך כל עשרות השנים שניהנו בישיבה ה' פוניבו', והעיד א' מהלומי הישיבה בשנת תשט"ו בערך, שרבינו היה מדבר באופן קבוע מידי יום עם מרן זצ"ל בדברי תורה משך שעה ארוכה, ומרן זצ"ל אף ביקש לעיין ולהעיר על החידושים שעמד להדפיס בספרו 'אזי עזרי' קודם שהוא יצא לאור עולם. גם בשנותיו האחרונות של מרן זצ"ל כאשר קשה עליו ההליכה, היה נכנס רבינו מפעם לפעם לבקר, והיו משוחחים רבות בדברי תורה ובענייני השעה. ולבקשה מרן זצ"ל היה רבינו חוקק אצלו בדיוק בשנותיו האחרונות אשר נחלש. ושמענו מרבינו שליט"א שבהרבה עניינים וספיקות שנהגור אצלו היה מתוועץ עם מרן זצ"ל וככל אשר הורה מרן זצ"ל היה עושה, בהתבטלות גמורה אצלו. ושמענו בהזדמנות מרבינו שליט"א ששה על גודל אהבת חסד שפיעמה בלבו של מרן זצ"ל, אשר בימיו הראשונים של מרן בישיבה, ניגש אל רבינו ושאלו, אולי ידוע לך על משהו שאפשר להיטיב עמו ולעשות עמו חסד, והסתובב וחיפש עד שמצא בחור יתום מבתי אבות, וניגש אליו למקומו בהיכל הישיבה ודיבר איתו בלימוד כחצי שעה כדי לעודדו. עד כדי כך היתה מרת אהבת חסד אצלו. ובאחת הפעמים שנכנס רבינו אל מרן זצ"ל בעת אשר נחלש וכבר לא היה בטוח לומר שיחות בישיבה, ביקש מרן זצ"ל לעורר ברכים על דרך הלימוד, ולזה את מגילי השיעורים בדבר ההספק בשיעוריהם, וכמה פעמים אמר רבינו: כי הגה מרן הרב שך כתב הרבה מכתבים על דרכי הלימוד שנשתבשו ביום, והנה הרי כל הוראותיו נתקבלו על כולם בהתבטלות גמורה, ולמה בזה לא שומעים? והו מפני שסיבת השיבוש בדרכי הלימוד, באה מתוך נגיעות, ובשארם משוחד מנגיעה, הוא חושב שכך זה טוב בשבילו, ואף ששמע וידע, אבל הנגיעות משחדות. וכעת להגל יום הזיכרון הגנו להביא כמה עניינים ששמענו מרבינו שליט"א בשם מרן ראש הישיבה זצ"ל כפי אשר יכול הגליון, והם חלק מהדברים ששמענו מרבינו שליט"א אודות מרן זצ"ל ובשמו, ובע"ה עוד חזון למועד. ויהי"ר שיהיו הדברים לתועלת ולע"ה הטובה.

מילי דהספידא שהשמיע רבינו שליט"א על מרן זצוק"ל בהיכל הישיבה הקדושה ביום ה' חיי שרה תשס"ב

החשיבות של משנה אחת, לנו חסר ידיעת החשיבות הזאת.

עוד הזכיר בצאתו "מחשבה אחת של מוסר", מחשבה של יראת שמים, "מחשבה" זה בפנימיות חלב, זה יותר ממעשים, זה דבר פנימי בלב שאין לשער את ערך מה שזה מוסיף לאדם, מחשבה של יראת שמים, ושל מוסר, שאדם מייסר את עצמו, תוכחה עצמית, וכמו שנהג כל חייו, להיות עם ביקורת עצמית, הוא ידע להחשיב זאת, אנחנו לא יודעים להחשיב את זה. מה שמוטל עלינו כעת זה להתחזק, מפני שחסר לנו החשפעה שהיתה לנו, ועכשיו זה זמן של התעוררות שאפשר לנצל להתחזקות בתורה וירא'ש.

יש דבר שנוגע מאוד לבני הישיבה, והוא התחזקות בשמירת סדרי הישיבה, והוא דבר בטוח להצלחה, ורבינו ז"ל היה מקפיד מאוד על סדרי הישיבה, ובשארית כוחותיו היה עולה מביתו לישיבה ללמוד מוסר, גם בתקופה האחרונה ביותר, שהיה קשה לו מאוד להתאמן, כי הוא ידע את החשיבות, וזה צריכים לקבל, לדעת את חשיבות התורה, את חשיבות לימוד המוסר, ואת חשיבות יראת שמים. והיציאה מאוד מתגבר בדברים אלו, מפני שאלו דברים עקריים ביותר, ובדברים שהם עקריים יותר, היציאה חזק יותר.

אותו כך, סימן שזה האמת, זהו סימן מובהק לגדלות.

וביותר רואים, את השפעתו הגדולה על כלל ישראל, בתורה, ויראת שמים, בהנהגה, הנהגת כל ישיבה וישיבה וכל ציבור וציבור, וגם מחו"ל ממדינות רחוקות היו באים להתייעץ עמו בענייני הכלל, גם כל יחיד ויחיד שהיה זקוק לעצה ועזרה, הכל פנו אליו, והוא ידע ועזר לכל אחד ואחד, וגם לי הוא עזר הרבה, בעצות, ועזרה ממש, הדלת היתה פתוחה לכל אחד ואחד, כידוע ומפורסם.

כתוב בגמ' בברכות "א"ר הלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין". מבואר שמו שדבריו נשמעים זהו סימן ליראת שמים, וכמה שיותר דבריו נשמעין זה מראה על יותר יראת שמים, ואם דבריו נשמעים בדרגה גדולה כזו שכל העולם כלו היה כפוף וציות לדבריו, דבריו נשמעים בכל העולם כולו, זה דרגה ביראת שמים שאין לנו בה מושג כלל, למעלה למעלה מהשגתנו. והו עוד סימן מובהק על גדלות.

הנה מצד החיוב לספר בשבחי הנפטר איננו יכולים לצאת ידי חובה, מפני שאין לנו מושג בדברים אלו כלל, אבל דבר אחד אנחנו חייבים, מה שביקש שיעשו לעילוי נשמתו, כל גדולי הדורות היו מבקשים שיעזרו להם לאחר פטירתם, הוא ביקש שילמדו משניות, 'ואפי' משנה אחת', הוא ידע את החשיבות של תורה, מה

סיפרו אף שהגרי"ו זצ"ל החשיב כ"כ את תורתו של רבינו הגדול. ובאמת יש הסכמה מהגרי"ו על ספרו השני, ומלבד מש"כ שם על גדלותו בתורה, הוא מקדים "כי גדול האיש מאוד", ה"איש", מלבד התורה שלו, "גדול מאוד", בלי לפרט פרטים, והגדרות, "גדול האיש מאוד", ומתחיל שם קודם "והאמת וכו' כי גדול האיש מאוד", זה "אמת", כידוע שאצל הגרי"ו כל מילה היתה במידת האמת הברורה ביותר, ומוזה שהוסיף את המילה "והאמת" זה מראה שאין לשער את הגדלות, אין לנו מושג והשגות בגדלותו, וזה הוא כתב עליו עוד בשנת תשט"ו, כמעט לפני חמישים שנה, כבר אז כתב עליו כך. וגם הגר"א בהקדמה לספרו הראשון בשנת תשי"ח, כתב עליו תואר כזה שאז לא היו רגילים לתאר כך, בגיל כזה שלא היה כ"כ מבוגר, "הגאון הגדול", מומילא אין לנו השגה בגדלותו, ואם נדבר על פרטים זה לא ישקף את האמת.

איתא בגמ' (ב"ב י ב) "כי הא דיוסף בריה דר' יהושע הלש אינגיד א"ל אבוב וכו' ואנן היכי הויתנין [א"ל:] כי היכי דחשיבין הכא חשיבין התם". והיינו כמו שהציבור מחשיב אותנו כאן, כך זה שם, לכלל ישראל יש חוש האמת, ומה שכלל ישראל מחשיב כאן כך זה שם בעולם האמת. הנה כלל ישראל החשיבו אותו לגדול הדור, שהיה התבטלות גדולה של כל גדולי הדור כלפיו, ואם מחשיבים

"מרו הרב שך זצ"ל" במשנת מרו הגרי"ג אדלשטיין שריט"א

גליון נוסף מדברי מרן ראש הישיבה דפונינ' הגאון רבי גרשון אללשטיין שליט"א – פר' לך לך תשע"ז

ובדרך הלימוד היה מרבה לדבר, ובחלוצית מרן הגר"ש זצ"ל דיבר על זה, שלומדים בצורה לא נכונה, וכמש"כ בהרבה מקומות במכתביו. והיצה"ר מתגבר מאוד בדברים אלו, וזה לא מקבלים, והוא מפני דעיקר הצלחת האדם ברוחניות הוא ע"י תורה ומוסר, ולכן היצה"ר מתגבר ע"ז מאוד. וזה מה שהוא ביקש ממנו בצואתו שנתחזק בו, והוא הבטיח שהוא יעזור לנו, – יש לנו הבטחה מרבינו הגדול והקדוש, בטוח שזה יתקיים. וזה החינוך הטוב ביותר, והכדאי ביותר, ויהי רצון שנוכח להצלחה.

פניני חיזוק ועוצדות ממרן הגר"א"מ שך זלוק"ל שנלקטו מתוך דבריו רבינו:

שימוש חכמים

זכורני שפעם בא לישיבה אדם זקן, ואמר שהכיר את רה"י מרן הגרא"מ שך זצ"ל בצעירותו בסלוצק, ואינו יודע איך נעשה גדול הדור, ואז לא היה ניכר אצלו דברים מיוחדים, אבל בדבר אחד הוא זוכר שהיה מיוחד, שתמיד היה הולך אחרי דודו מרן הגרא"ז זצ"ל, והיה מדבר עמו ושואל אותו ולא היה עוזב אותו, וזה הסיבה שנעשה גדול הדור, על ידי השימוש חכמים. וכן שימש את החזון איש, ואת הבריסקער רב, היה קשר גדול ביניהם, כל דבר היה שואל אותם מה דעתם על מה שאומר, מה הם אומרים, איך הם מתנהגים. וכמו שמצינו אצל יהושע בן נון שמעלתו היתה שישמש את משה רבנו בכל כוחו, כמו שהעידה התורה "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל", ובזכות שימוש החכמים זכה להיות מנהיגן של ישראל.

שקיעות בתורה

שמעתי ממרן הגרא"מ שך זצ"ל כי העצה להיות שקוע בלימוד היא לכתוב את מה שמתחדש לו בלימודו, שעל ידי זה נעשה משועבד לתורה, וכל הראש תפוס ומונח בדברי תורה, מפני שהכתיבה מחייבת אותו, שצריך כל הזמן לחשוב מה לכתוב, וכיצד להמשיך את מה שהתחיל לכתוב, וממילא ראשו שקוע בתורה.

צימאון לדברי תורה

זכורני מעשה שהיה במרן הגרא"מ שך זצ"ל שלמד פעם שיטת הרמב"ן שהובאה בספר התרומות, וביקש לראות את הדברים בפנים, וחיפש זמן רב אחר ספר התרומות, ואמרתי לו כי מחר יפתחו את אוצר הספרים בישיבה ושם יש ספר התרומות, והשיב ואמר, כיצד שייך לחכות עד למחר? הרי אם הרמב"ן היה נמצא כאן בקרבת מקום, וכי לא הייתי הולך לשמוע את דבריו? – וזהו סקרנות בדברי תורה!

לא להסיח דעת מתורה

אצל מרן הגרא"מ שך זצ"ל ראו כי למרות שהיו כל צרכי הציבור מוטלים עליו לא הסיח דעתו מהלימוד, וכאשר היה צריך להפסיק לאיזה ענין נפנה לזמן מועט ותיכף כשגמר חזר לתלמודו ולא הסיח דעתו מהלימוד כלל.

דרכי ההצלחה בתורה

מעשה שהיה בבחור אחד, שמרן הרב שך אמר לו פעם: "אל תלמד כמו שאתה לומד, שאתה מתעכב הרבה על סברות, אלא תלמד יותר בכמות וחזרות, ורק כך תצליח", והוסיף ואמר לו: "אני יודע שלא תשמע לי, אעפ"כ אני אומר לך זאת כדי שאח"כ כשתתבגר ותבין זאת, לא תבוא אלי בטענות למה לא הזהרתי אותך", וסיפר לי אותו אחד, אחר שכבר התבגר, שבאמת כך הוי, והיום הוא רואה שהרב שך צדק, אלא שהיום הוא כבר מבוגר ואינו יכול לתקן.

יש הרבה אברכים שהכירו בטעות זו, והחלו בלימוד בצורה הנכונה, יש שהתחילו להכנס לשיעורים, להשלים מה שהחסירו, ויש שהחלו ללמוד יותר בהספק, יותר לעסוק בפשטות, ובחזרות, כמובן שצריך להבין מה שלומדים, אבל בלא לחפש סברות חדשות מה שלא מפורש, אלא להבין מה שמפורש.

ובפרט במסכתא יבמות, ידוע, כי בלא שמיעת שיעורים, והחזרה עליהם, אי אפשר לידע יבמות כלל, אפשר רק להתבלבל, ואמנם מלפנים לא היה הרבה ספרים, היה רק את הגמרא רש"י ותוס', ומעט ראשונים, לא היו מתבלבלים, אבל היום שיש הרבה אחרונים, זה מבלבל מאוד, ובלא שמיעת השיעורים לא ידע כלום.

השיבות לימוד המוסר

אמר הרב שך שהעצה שלא להיות מושפע מהסביבה, לקבל השפעה מספרי המוסר, שהאדם יחזק את עצמו ע"י לימוד המוסר, ואמר שהגר"ע היה לו תמיד על שלחנו מסילת ישרים, עם כל גאונותו וצדקותו וקדושתו.

הרב שך אמר פעם שלבוא מאוחר לסדר מוסר בישיבה, זה דבר מאוד חמור! ופעם התבטא שמי שלא לומד מוסר בסדרי המוסר לא יודע מה זה ישיבה! עד כדי כך!

השפעת הסביבה

הרב שך אמר פעם בשיחה בפרשת לך לך, כחודש אחרי יום כיפור: "איני מבין, הרי עבר רק חודש מיום כיפור, ובעש"ת ויוהכ"פ כולם היו מחוזקים, וחשבו כל מיני דרכים ועצות לחיזוק, וכעת נשכח כל הרושם וההתעוררות ונעלם, אלא שהסיבה לזה היא הסביבה, שלא רואים יראת שמים, ואם אין יראת שמים שוכחים הכל, כי האדם מושפע מאחרים". ואמר שרואים זאת מהפרשה "לך לך מארצך", התרחק מע"ז, מחו"ל, תבוא לארץ ישראל, למרות שהיה כבר דבר ה' אליו, שהיה בדרגה גדולה של קדושה בהשגה, ואעפ"כ היה זקוק להתרחק מארצך ומבית אבין, ששם לא היה יכול להתעלות כל כך. ורואים מזה כמה גדולה ההשפעה של הסביבה.

החפצים בזיכוי הרבים ינהגו בנו
טובת עין וישלחו הקלמות שיש
בידיהם של שיעורי מו"ר שליט"א

גליון קה, פ' לך לך
יא מרחשון ה'תשע"ז
רמת - השרון

רבי יעקב אלכסטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

לך-לך?

[ה'לך לך' הפרטי של מו"ר שליט"א
מתוך הספר שיחת ביה"ש]

לפני שאבא ז"ל היה רב ברמת השרון הוא היה רב ברוסיה, ובעיירה שבה נולדתי, לפני שהגרזון של סטאלין ימ"ש השמיד את היער הגדול של התשב"ר, היה שם ת"ת של ארבע מאות ילדים. אבל כשאני הגעתי לגיל שמתחילים ללמוד ספר בראשית, אבא שלח אותי ללמוד היחידי בעיר, והיו שם רק שבעה ילדים! אלו שלא נכנעו למשטר של המכבש הגדול של לנין וסטלין ימ"ש, שעזרו להם הרבה יהודים פוקרים. היה חוק חינוך חובה שחייבים לשלוח כל ילד ל"שקולע" [ביה"ס של הקומוניסטים], ומי שלא שלח היה צפוי לעונש, ואפשר לתאר איזה מצב זה היה.

והנה כשהגענו בפרשת נח לפסוק "ויזכור אלוקים את נח", המלמד הודיע שלא ממשיכים יותר כי זה סכנת נפשות, כי הגיעו שלוחים מהשלטון והודיעו לו: "עד כאן!".

שנה אחרי כן פגשתי את אחד מהילדים שלמדו איתי ספר בראשית, אוכל ברחוב סנדוויץ' עם חזיר! כל כך מהר היה המהפך.

המצב היה ששומרי תורה ומצוות היו בייאוש, וחשבו שאין תקווה שמשהו מהדור הבא ישמור בכלל תורה ומצוות. רוסיה הייתה שולטת אז על שישית מהעולם, ביניהם אוקראינה, גרוזיה, בוכרה, והיו שם מיליוני יהודים. ואבא היה מעודד את העם בדרשות שלו, והיה מדבר בתקיפות שהעיקר לא להתייאש. אבא ז"ל, אחרי מאמצים גדולים, קיבל בעז"ה רשיון יציאה, ונמל היציאה היה הנמל הגדול שבעיר אודסה.

נסענו באוניה כמעט שבעים, וכשהגענו לא היה לנו איפה לגור, והמשפחה הייתה מפורזת אצל קרובים. סבתא גרה אצל קרוב אחד, אחותי אצל קרוב אחר, אבל אבא לא פיזר את הבנים, ר' גרשון ואני, כי בכל מקום שהיינו, תקופה בכפר חסידים, תקופה בירושלים, תקופה בת"א, הוא רצה להמשיך את סדר הלימוד בגמרא. גם כשנסענו מנמל אודסה, וכל החבילות היו בתא המטען, אבל יש הרי מזוודות קטנות שצריכים, ומה היה לנו? גמרא

בבא קמא, ששלושתנו למדנו מתוכה ביחד, וחומש ויקרא לפרשת השבוע, כדי שלא נפסיק אף יום מללמוד! ובכל מקום שהיינו, אבא מיד לקח גמרא ולמד איתנו.

היו אמנם ימים שלא למדנו כי הוא היה עוסק בחבלי קליטה, וסידורים שונים, אבל כשנכנסנו לגור ברמת השרון בסוף שנת תרצ"ד, וכבר שכר דירה, אבל בלי רהיטים, בלי שולחנות, בלי כיסאות, ובלי מיטות. והיה שם זקן אחד שבא מאמריקה והחליף את המיטות הישנות שלו והוא שלח לנו שתי מיטות, אחת לאבא ואחת לסבתא, ואנחנו ישנו על הרצפה, ואז הדבר הראשון שאבא עשה הוא הלך לביהכ"נ ונטל רשות מהגבאים והביא עוד שתי גמרות ב"ק שיהיה יותר נח ללמוד, וזה לפני כל הרהיטים.

המשכיר של הדירה היה לו פרדס של חמישה דונם ברחוב אוסישקין, הוא נתן לנו רשות לקחת ארגזים שאורזים בהם תפוזים, וישבנו על הארגזים ולמדנו גמרא. וזה לימד אותנו על סולם הערכים: לפני שדואגים מה לאכול, ולמיטה לישון, דואגים שתהיה גמרא ללמוד!

אבא שמח מאוד שאנחנו נמצאים באויר של א"י, וכשבאנו לארץ אמר: תתאר לך שאנו נמצאים במצב שכל הגוף באויר של א"י, כמו בתוך סוכה, כל הגוף בתוך מקום קדוש, ומאוד היה שמח בזה. ולפעמים בחורף ביום בהיר, היה אומר "האם בחו"ל ישנם שמים בהירים כ"כ כמו פה?", תראו אחרי הגשם הראשון איזה שמים בהירים, איזה תענוג, וכך היה מאוד משבח את האויר של ארץ ישראל.

ביום הראשון שהגענו לנמל יפו, התענינו הקרובים שכבר היו לפנינו בארץ ישראל מתי האוניה מגיעה, וחיכו לנו בנמל הרבה רבנים. הגענו לבנין ששם יורדים והתישבנו, ואני שומע שאבא אומר לדודים שלי: "מה הייתה המטרה שברחנו מרוסיה, אמנם המצב הכלכלי שם קשה מאוד, אבל הסיבה העיקרית הייתה ששם אי אפשר ללמד תורה לילדים בגלל סכנת נפשות, וזוהי הסיבה שעשינו השתדלות לצאת משם (כמובן עם הרבה נסים, והיה בן דוד שעזר לנו לקבל את הרישיונות).

ובעצם אם הייתה אפשרות לנסוע מרוסיה לפולניה- הייתי נוסע לפולין, ששם הרב"ה שלי ר' ברוך בער, שם יש ישיבות מעולות, קמניץ, מיר, שהילדים יגדלו בישיבות

בס"ד לפרשת לך לך ו' חשון תשע"ז

דבר ה' אל אברהם במחזה

כאשר נתבונן בפרשת השבוע, אנו רואים שרשרת שבה חוליות חוליות, של "המגיד מראשית אחרית".

במדרש הגדול פ' בלק, 'אראנו ולא עתה' זה דוד, 'זקם שבט מישאל', זה המלך המשיח.

בתחילת הפרשה הבטחה סתמית, ובהמשך פירוט יותר ויותר. **בהמשך**, כל הארץ אשר אתה רואה צפונה ונגבה וקדמה וימה 7 אומות. **אח"כ**, נבואה בדרגת "במחזה", כלומר הנביא רואה במוחש את העתיד. **אברהם** שואל במה אדע, כלומר, אני מעונין לקבל שבועה, וגם להראני את שלבי ביצוע קבלת השכר שהוא הרבה מאוד. **הקב"ה** עונה באותו מטבע לשון, "במה אדע" – ידוע תדע. **הקב"ה** אומר כי הדרך לקבלת הטובה מהשי"ת, בהכרח לעבור זיקוק וצירוף מן פסולת הסיגים.

ראשית, גלות מצרים, ואח"כ, בא"י צרות ורגיעות עד סוף בית ראשון. **עלטה**, הקב"ה, במחזה הראשון, אומר לאברהם לבחור איזה זיקוק, גיהנם, או שעבוד. **לפיד אש**, אברהם בירר לו את המלכויות, והקב"ה מאשר, 4 מלכויות. **בבל** – 'אימה', נבוכדנצר, נחשבנו כצאן טבחה, מגילת איכה. **פרס ומדי** – 'חשכה', המן, שק ואפר יוצע לרבים, ביקש להשמיד. **יון** – 'גדולה', חושך גדול, להשכיחם תורתך, אנטיכוס. **אדום** – 'נופלת', שעבוד, אין רואים קץ, אדריאנוס, ת"ח ות"ט, אושוויץ. **ביום ההוא**, בתחילת המחזה, כרת ברית על משיח, וא"י של 10 ארצות.

עד כאן בעזה"ש, אבל לעולם הבא, עין לא ראתה אלקים זולתך.

בשקידה ועיון, ואותו רב"ה שאני למדתי אצלו ממשיך להיות ראש הישיבה ורציתי שהבנים שלי גם ילמדו אצלו, אבל המצב היה שרוסיה ופולניה היו ביניהם כ"כ ברוגז, שאי אפשר היה להעביר שום דבר, ולכן נסענו לא"י שגם פה אפשר ללמוד תורה. וגם מזה מבינים שהערך הכי חשוב הוא ללמוד תורה, ואיפה שאפשר ללמוד תורה- שם אנחנו.

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, אבנר בן רפאל, הילדה בת זואדה, עובדיה בן גורג'יה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אלס, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, נסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

החזו"א

[ליום פטירתו של החזו"א, ט"ו חשוון, וצלה'ה, הבאנו לקט דברים שנאמרו מפי מו"ר שליט"א אודות רבו]

קטע זה מתוך הספר 'בעקבי הכתובים – איוב'

ואלו דברים שוראים יום-יום. מעשה שהיה - אדם שהצליח ונהיה עשיר גדול ולבסוף נשאר בעירום ובחוסר כל. היה קבלן גדול שכנה אלפי דירות ברמת-גן, ושמעתי שסופו היה שגר בדירת מרתף שכורה בעוני ובחוסר כל! אפילו דירה לא נשארה לו... וכך היה המעשה: לפני ארבעים שנה נסעתי מבני ברק לרמת השרון, ונסעתי קודם באוטובוס מס' 54 עד משטרת רמת-גן, ומשם ברגל דרך רחוב רש"י לרח' אבא הלל, שם נוסע קו 531 לרמת השרון. באוטובוס קו 54 ישב לידי האברך הרב גליקסמן שהיה חברי בישיבה והיה מתרים עבור כולל חזון איש, וסיפר לי שפעם בחודש הוא נוסע לרמת-גן לקבל תרומה מיהודי שהגיע אחרי השואה כפליט חסר- כל לארץ, ועסק לפרנסתו בקושי ובדוחק בתור פועל שיפוצים, אחרי תקופה כשציפה ללידת בנו בכורת, הסתיים ההריון בהפלה, וכך היה, אחר כך שוב, ער שהרופאים החליטו שאסור לאשתו ללדת ילדים, כי זה מסוכן לחייה.

כשחזר לעבודה סיפר לשותפו את הבשורה הרעה. השותף היה דתי ושאל אותו: שמעת על החזון איש? אולי כדאי שתבקש ממנו ברכה. שמע האיש בקולו ונסע לחזון איש וסיפר לו את מצבו וברכו. אחרי כמה זמן התחיל הריון חדש והרופאים הזהירוהו שחייב להפסיק מייד, אחרת - תמות אשתו. נסע האיש לחזון איש ובקשו שיברכהו שיעבור ההריון בשלום. שאל אותו החזון איש, אמור לי, כשאתה קוצץ ציפורניים, אתה זורקם בבית על הרצפה? ענה האיש: חס וחלילה, אמא שלי לימדה אותי שציפורניים זורקים לשירותים. שאלו שוב: מהרווחים שלך בעבודה אתה נותן מעשר? ענה האיש שכלל אינו יודע מה זה... אמר לו החזון איש: אתה תתחייב לתת מעשר, ואני מבקש אותך שבעזרת ה' הכול יהיה בסדר, ותבוא להזמין אותי לברית. האיש נדהם, מי אמר שזה בן, אולי זו בת. אולם החזון איש בשלו - הזמן אותי לברית.

כשיצא האיש מהחזון איש נזכר שמחר הוא אמור לקבל סכום גדול עבור עבודה שביצע בעבר, והיות שלא היו לו עדיין רהיטים בבית, חשב שיקנה בכסף הזה את החסר, חזר לבית החזו"א ואמר לו שרוצה להתחיל לתת מעשר, אך רק לאחר התשלום הנוכחי כדי שיוכל לקנות רהיטים. אמר לו החזו"א: כבר ביום הראשון הגיע אליך יצר הרע? אם היצר הרע מפריע - סימן שאתה חייב להתחיל מיד עכשיו! אתה רוצה שיהיה לך ילד, אם כן, מהמשכורת של מחר תיתן מעשר. ומאז

בשבת על סמך העירוב. וסיפר לי אותו יהודי שכשבא בתור חתן לפ"ת, פגש אותו הסבא של הכלה שהיה ת"ח זקן ובעל מוסר חשוב מתיקי לומדי לומדה בחו"ל, וסיפר לו את המעשה עם החזו"א וביקש ממנו, אני נשארת אחרון מאותם חמישה, ואני מבקש ממך שתמשיך לקיים את דברי החזו"א.

ענה החתן שהוא היה רוצה לעשות כך, אולם ללכת בשבת עם הטלית על הכתפיים לא היה מקובל אז, כך שאין לו אפשרות לא לטלטל. אמר הסבא: אני אקנה לך טלית נוספת והיא תהיה מונחת משבת לשבת בבית הכנסת ולא תצטרך לטלטל. וסיפר אותו יהודי שהיום כבר יש לו נכדים שב"ה יש היום הרבה אברכים בפ"ת שלא מטלטלים בשבת כרצון החזו"א. (מתוך הספר 'שיעורי שבת')

החזו"א לא מבקש כי אין לו שם זה

מעשה שהיה עם דודי הרב בנימין מובשוביץ - הרב הקודם של הרצליה, חותנו של הרב הנוכחי הרב יעקובוביץ. היה לו שיתוף חלקי שמקורו בראש והפרופ' אמר לנתחו, ובנו היה הולך כל יום לחזון איש לבקש ברכה עבורו, והחזון איש היה מתעניין בשלומו. יום אחד הוא בא לחזון איש ואמר לו שאביו נמצא בביילנסון והוא חולה קשה וביקש ברכה. שאל אותו החזון איש, ומה שמו? הבן, שכבר אמר פעמים רבות את שמו לחזון איש, התפלל, וחזר ואמר: בנימין בן גיטל [סכתא של]. שאל החזון איש שוב: מה השם? וענה הבן שוב: בנימין בן גיטל. אמר החזון איש "אין לי שם זה", נסע הבן לבית חולים, ואכן התברר שאביו נפטר, החזון איש הרגיש. (מתוך הספר 'בעקבי הכתובים' על תהילים הנמצא בשלבי עריכה)

החזו"א דבק עם קונו

סיפר אדם, שהיה לו איזה אירוע שבגללו הוא היה מוכרח להחליט מיד בדבר של פיקוח נפש, ורק החזון איש היה יכול להגיד לו מה לעשות, הוא רץ מהר לביתו של החזון איש, והחזון איש היה אז באמצע תפילת שמונה עשרה. הוא פסק לעצמו, שבשביל פיקוח נפש מותר לדבר באמצע התפילה, וזה באמת היה פיקוח נפש. וחשב לעצמו, הרי החזון איש מתפלל, מה יש, אני אשאל אותו והוא יענה לי - או יאמר בפה או ירמוז מה לעשות.

הוא ניגש אל החזון איש ואמר כבוד הרב יש לי שאלה, החזון איש לא עונה, מתפלל, לא זה. עוד פעם, הוא אומר חזק יותר, והחזון איש לא עונה, אז הוא נגע בו, החזון איש לא פונה אליו, עד שדחף אותו בכח ואז הוא התעורר. החזון איש לא גער בו, הוא הבין אותו והבן אדם שאל את השאלה. אח"כ אמר החזון איש, לא הרגשתי כלום. החזו"א לא הרגיש שמדברים אליו ושמשיהו נוגע בו, וכדי להעיר אותו מהדבקות בקברת אלוקים, היו צריכים כח. זה דרגה גבוהה, אבל כל אדם, בתפילה יש לו דרגה שהוא קרוב לקב"ה.

נשלחה ברכה בעסקיו, ובמקום להיות פועל פשוט בשיפוצים, הוא גדל ובנה מאות בניינים ברמת-גן, וסיפר לחבירו שהמעשר שמחלק כל חודש הוא כ- 300 לירות, ובאותה תקופה משכורת ממוצעת הייתה 50 לירות לחודש! ופירט לו שנותן כך וכך לתלמוד תורה פה ולישיבה שם וכו'.

שאל אותו החבר: ולכולל של החזון איש אתה נותן תרומה? ענה האיש: לא, החזון איש לא ביקש. אמר לו החבר שהחזון איש אף פעם לא מבקש, אבל הכול בזכותו והתינוק חי, וכי לא מגיע לכולל שלו משהו? עשה האיש חשבון והודיע ש-30 לירות כל חודש ייתן לכולל חזון איש. את כל זה סיפר לי אותו אברך, שנסע באותו יום לקחת את התרומה התודשית. אחרי שנה וחצי אשתו הייתה בהריון פעם נוספת, והרופא הודיע לה שיש לה בדם משהו שגורם שהתינוק לא יוכל לחיות, הלך האיש לחזון איש פעם נוספת, שאלו החזון איש: אתה מקפיד לתת מעשר? ענה האיש: כן! אמר החזון איש, אם כן, יהיה בסדר! וכך נולדו ליהודי הזה שני ילדים.

אחרי כעשר שנים התעניינתי מה נשמע עם האיש, ואמר לי שהיצר הרע התגבר עליו בסופו של דבר וישמן ישרון ויבעט! והפסיק לתרום את תרומתו, וסוף המעשה היה שהסתכסכו עסקיו עם הבנקים, ונאלץ למכור את כל מה שהיה לו, והוא עצמו גר בדירת מרתף שכורה. וזו דוגמא לאדם שאנשים שהכירוהו בעבר, רוחם סוערת עליהם: איך נפל מאיגרא רמה לברא עמיקתא.

החזו"א משמח את מלאכי השבת

סיפר לי הרב מגדלסון מנהל תלמוד התורה בפתח תקווה שסיפר לו סב אשתו מעשה שהיה לפני יותר משמונים שנה, שבזמנו הודעזעו תושבי פתח תקווה כשמצאו ברחוב חובבי ציון שאחד התושבים יצא בשבת והשקה את גינת הירק והפרחים שלו. איזו חוצפה- זעמו, לא היה כזה דבר בפתח תקווה מעולם, חילול שבת בפרהסיא! רבים לא שמרו שבת, אבל אף פעם לא היה אומץ לעשות זאת בריש גלי. והנה, כשהייתה פרצה נוספת התכנסו החרדים בעיר לאסיפת חירום, ודנו מה לעשות.

הועלתה הצעה לפרסם מודעות בכל העיר על אותו מחלל שבת, או אולי לעשות משמרת במקום כזה, אחר הציע לקרוא לו לדבר עמו, דנו ודנו ולא הצליחו למצוא עצה. ונסעו חמישה מחרדי פ"ת ובאו לחזון איש וספרו לו את המקרה. נאנח החזו"א והצטער מאוד, והוסיף ואמר: אם הצדיקים לא שומרים מספיק את השבת, זה מה שקורה, השבת מתרופפת אצל הרחוקים. נדהמו האנשים ושאלוהו מה כוונתו? אמר החזו"א, למשל יש עירוב ויש עירוב, יש עירוב כשר לכתחילה ויש כזה שסומכים עליו בשעת הדחק בדיעבד. ואברכים בני תורה צריכים להיזהר ולא לסמוך על עירוב זה.

כששמעו זאת חברי המשלחת החליטו פה אחד שהם יהיו ראשונים, וקבלו על עצמם לא לטלטל

משיעורי וחידושי הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

חמדתי לצון לנכרי, הוצאתי את פתקו מהכותל, ורימיתיו כאילו הקב"ה שלח אותי למלא את בקשתו

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

יש לי מקרה שמלווה אותי כבר כארבעים שנה, ואני מאד מתחרט על המעשה, ואני מבקש מכבוד הרב אם יוכל לעזור לי לפתור את בעיית.

הורי גרו בחו"ל, והם שלחו אותי ללמוד כאן בארץ ישראל, הייתי בחור קצת פזיז, אולי אפילו שובב, ובאחד הימים כשבקרתי בכותל ראיתי גוי כותב פתק ומכניסו בין אבני הכותל, סקרנותי גברה, מה כבר גוי מבקש, כשהגוי עזב, הוצאתי את הפתק, ושם היה כתוב כמובן באנגלית, "היום היה משחק כדור רגל, ואני מאד סקרן לדעת מי ניצח, אין לי אפשרות לברר, ואני מבקש ממך, שתשלח לי שליח להודיע לי מי ניצח, אני מתאכנס במלון פלוני בחדר מספר פלוני", והגוי חתם את שמו.

אז שלא כמו היום, התקשורת לחו"ל היתה מאד קשה, ולכן היה קשה לו לברר את הפרט הזה.

חמדתי לצון, התקשרתי לאבי, ובקשתי ממנו לברר מי ניצח, אבי כמובן לא ידע, אבל הבטיח לברר, ואכן כעבור כשעה, התקשר אלי והודיע את שם הקבוצה המנצחת.

פניתי מיד לבית המלון, עלייתי לחדר, דפקתי בדלת, כשפתח, אמרתי לו, אני שליח של הקב"ה, והוא ביקש ממני להודיע לך, שהקבוצה הזו ניצחה.

הגוי הכניסני ברוב כבוד לחדר, הרי זה לא פשוט, שליח של הקב"ה בכבודו ובעצמו, והתחיל לרקוד בחדר, שהקב"ה בכבודו ובעצמו שלח לו שליח להודיע לו מי ניצח, לבסוף הוציא את הארנק ונתן לי אלף דולר, שבזמן ההוא, זה היה סכום עצום.

אז בזמנו זה היה בשבילי בדיחה מוצלחת, ואף השתמשתי עם הכסף, כהיום לאחר מעשה כשהתבגרתי, ואני מקוה שגם התיישבתי בדעתי, אני חושב שהכסף הוא גנוב ביד, שהרי רק חמדתי לו לצון, ואילו היה יודע מה שעשיתי, לא היה נותן לי פרוטה שחוקה, והרי גם גזל עכ"ם אסור.

מה אעשה איך אשיב את הכסף, והרי אין לי מושג מי זה הגוי הזה?

תשובה

נראה שלא עשה כהוגן בזה שלקח את הכסף והיתה בזה אונאה של הנכרי, וגם יתכן שעבר על איסור נביא שקר, אבל בכל זאת לאחר מעשה, גם אם הכסף נחשב לגזול בידו, אין צריך להשיב גזילה לנכרי, ובפרט שאינו יודע מי הנכרי.

מקורות ונימוקים

חיך התראות ואזהרות אין קץ! כל שמועה רעה ששמעת מאדם פלוני הסובל, או מאיש אלמוני שמת, או מצרה וטרגדיה שבא לעולם, הגיע לאוזןך בשליחותינו, היה לך לשמוע ולקבל מוסר, היתה זו התראה מיוחדת עבורך! בספרים הקדושים מבואר, שמן השמים 'מאותתים' לכל בר ישראל עשרות ומאות פעמים בכל יום שישבו בתשובה! כל מקרה הנעשה עם האדם בעולמו בא לעוררו ולהעיר את תשומת לבו, לידע ולהבין כיצד עליו לנהוג כעת חיה.

ובחור שחושב שמעשה כזה הוא מעשה שובבות, והוא רק חומד לצון, ואינו מרגיש בכל הליכותיו, איך שהקב"ה מנהל את עולמו, הרי הוא דומה לאותו שוטה, של הסבא מנובהרדוק, וכדלהלן:

הסבא מנובהרדוק המתין בתחנת הרכבת בלא כסף, וכשהרכבת עמדה לצאת הגיעה יהודי והגיש לו כרטיס

לחמם את הרכבת, ואין אתה תסע, אם אין לך כרטיס, וממש בצפצוף השלישי שהרכבת כבר צריכה לצאת, בא בן אדם מבוהל, וראה אותו יושב, אמר לו אולי אתה רוצה לנסוע ברכבת הזו, קניתי כרטיס, והתחרטתי מהנסיעה, הנה כרטיס, ולא צריך לשלם, בחינם.

אותו אדם לקח את הכרטיס, ואמר תודה רבה, וצעד לרכבת ועלה, והוא כבר יושב ונוסע.

המשיך הסבא וסיפר, לא בשביל הסיפור אני מספר לכם זאת, זה פשוט שאדם שבטחונו חזק בהקב"ה, יסע ברכבת, גם בלי כסף, הקב"ה יזמין לו את מה שרוצה וזה פשוט.

הסיפור שאני מספר לכם, הוא שאותו אדם פגש את המקנטר כעבור תקופה קצרה, והיה בטוח שהלה יודה לו, שכשיש בטחון הקב"ה מזמין כרטיס, אבל אותו מקנטר לא למד את הלקח, ובמקום להודות שטעה, אמר לו איזה הפקרות של בן אדם לבטוח בה, ולחכות עד לרגע האחרון, ומה היה קורה אם לא היה בא הכרטיס?!

זה ההבדל בין המאמין למי שאינו מאמין, הוא רואה בעיניו איך שהקב"ה עוזר למי שבוטח בו, ועדיין מקנטר, "אילו לא היה בא בעל הכרטיס".

גם בעינינו, וכי זה מעשה שובבות, הרי רואים בחוש, שהיה כאן שליחות מהקב"ה, והקב"ה הכניס לו את השגעון, הכל כדי להענות לאותו נכרי.

שלמה המלך ביקש שנכרי שיתפלל בבית המקדש, יענו לו גם אם לא מגיע לו

השמים מוכן שבתך, ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי למען ידעון כל עמי הארץ את שמך, ופירש"י, בישראל הוא אומר ונתת לאיש ככל דרכיו, לפי שישראל מכיר בהקב"ה ויודע שהיכולת בידו, ואם אין תפלתו נשמעת, תולה את הדבר בחטאו, אבל עובד גילולים קורא תגר, ואומר בית ששמו הולך

אחד מגדולי ישראל שליט"א ששמע את הסיפור, אמר שיש כאן מעשה גדול, כי הבחור חשב שעושה מעשה שובבות, אבל באמת הוא שליחו של הקב"ה, כי מי הכניס לו את המחשבה להוציא את הפתק מהכותל, להתקשר לאביו ולבקש ממנו שיבדוק איזו קבוצה ניצחה, ואביו השקיע שעה שלימה מזמנו כדי לברר, הכל הוא מעשה של הקב"ה, כדי לענות לנכרי על בקשתו.

אמנם כהיום פסקה הנבואה מעם ישראל, אבל הקב"ה מדבר אלינו דרך מחשבותינו, ומכניס לנו מחשבות כיצד לנהוג.

ויש בזה מוסר השכל גדול, כי כשאדם יגיע לבית דין של מעלה, ויאמר למה לא רמזו לי מלמעלה, על דרך שאני צריך ללכת בה, יאמרו לו טעות חמורה בידך! שלחנו אליך כל ימי

הסבא מנובהרדוק המתין בתחנת הרכבת בלא כסף, וכשהרכבת עמדה לצאת הגיעה יהודי והגיש לו כרטיס

הסבא מנובהרדוק סיפר פעם בשיחה מוסרית על אדם [ידוע כשהסבא סיפר סיפור על אדם, הכוונה היתה על עצמו] שישב בתחנת הרכבת והיה צריך לנסוע לאיזה מקום. [הסבא מנובהרדוק היה נוסע ברכבות ברוסיה נסיעות שעלותן עשרים וחמש רובל מרחקים שנוסעים שלשה ימים ושלוש לילות מבלי שיהיה לו פרוטה, והכל על סמך בטחונו הגדול בהקב"ה].

הרכבת היתה אמורה לצאת בעוד חצי שעה, ואותו אדם ישב וחיכה בתחנה לרכבת כאשר הוא לומד בספר, תוך כדי שהוא יושב וממתין עבר לידו חברו, והתיישב לידו, ושאל אותו לאיפה הוא נוסע, השיב לו שהוא צריך לנסוע ברכבת הקרובה. שאל אותו החבר, וכרטיס יש לך? לא, אין לי כרטיס. ואיך תסע בלי כרטיס? השיב לו, יש עוד זמן, עד שהרכבת תגיע יהיה כרטיס, שאלו איך אתה יודע שיהיה? השיב לו אותו אדם, אני בוטח בה'.

נשאר רבע שעה, עשר דקות, חמש דקות, ארבע דקות, שתי דקות, וכבר כל הנוסעים עומדים להכנס לרכבת, ומכריזים ברציף שכולם יכנסו, ובעוד שתי דקות הרכבת יוצאת לדרכה, והבן אדם הזה - שכאמור זה היה הסבא מנובהרדוק בעצמו - יושב ומחכה, הוא רוצה גם כן לנסוע ברכבת, ועדיין אין לו כרטיס.

החבר יושב לידו, ומתחיל לקנטר אותו, הוא אומר לו, איך אתה תסע עם הבטחון שלך, הנה כבר מצפצפים, והקטר כבר מתחיל

ויש להסביר למה הקב"ה מיהר כל כך להענות לבקשתו של הנכרי, כי שלמה המלך כשבנה את בית המקדש, התפלל (מלכים א פ"ח מא-מג): "וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא, ובא מארץ רחוקה למען שמך, כי ישמעון את שמך הגדול ואת ידך החזקה וזרועך הנטויה ובא והתפלל אל הבית הזה, אתה תשמע

לסוף העולם נתייגעתי כמה דרכים ובאתי והתפללתי בו ולא מצאתי בו ממש כשם שאין ממש בע"ג, לפיכך ככל אשר יקרא אלך הנכרי, אבל ישראל אם אתה רואה שהוא משחית בממונו את חבירו אל תתן לו, עכ"ל.

הרי ששלמה המלך ביקש מהקב"ה שיתקבלו תפילותיהם כשיתפללו בבית המקדש, כדי לקדש את שמו, וזו היא אחת המטרות של בית המקדש שיהיה מקום תפילה שעל ידו יתקדש

הבחור עבר על כמה איסורים, ואולי גם משום נביא שקר

שמו יתברך, ונאמר כי בתי בית תפילה יקרא לכל העמים (ישעיהו נו ז).

ויתכן שגם כהיום עדיין מועילה תפילת שלמה המלך, כשנכרי בא להתפלל בכותל המערבי, שיענה מיד, כדי שלא יהיה חילול השם. ולכן כיון ששלמה המלך התפלל עבור הנכרי שתפילתו תתקבל, לכן תפילתו של נכרי מתקבלת מיד.

אמנם כל דברינו אמורים, לבאר דבריו של אותו גדול מישראל, שגם בענינו יש כאן מעשה של הקב"ה, אבל לענ"ד נראה, שלא יתכן שיש כאן מעשה של הקב"ה, כי הבחור שעשה את המעשה עבר על כמה איסורים.

ונפרט כאן כמה איסורים עבר הבחור:

א. עבר על איסור שקר, שאמר שהקב"ה שלחו.

ב. עבר על איסור אונאה וגזילה, שבא בערמה, וסיפר לנכרי כאילו הוא שליח של הקב"ה.

ג. עוד יתכן שהבחור גם עבר על איסור נביא שקר, שהנה בספר תולדות אדם (ח"א פ"ו) מסופר, שחכם אחד מחכמי ספרד בא לעיר וילנא, והיה משתוקק מאד להשתעשע בדברי תורה עם הגאון רבי זלמן מווילנא אחיו של רבי חיים מוולוז'ין, ובעיקר לנסות עד היכן מגיע בקיאותו בספרי הרמב"ם.

והנה כאשר בא החכם אל רבי זלמן, אמר לו שמעתי עליך שאתה בקי גדול בכל ספרי הרמב"ם, ורצוני היה זה מכבר לבא אליך, אולם ה' אמר אלי לא תעבור. [כונתו כי מן השמים עכבוהו כביכול מחמת המזג אויר הקר שהיה באותה תקופה].

כששמע זאת רבי זלמן עמד כמשתומם, ואמר לו אחי, הלא ידעת אם לא שמעת את דברי רבינו הגדול הרמב"ם (ע"ז פ"ה ה"ה) בביאור מהות נביא שקר, וכתב, שגם אחד המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה, הרי הוא נביא שקר, וכתב על כך בהגהות מיימוניות וז"ל: כתב רא"מ הלך יזהר אדם שלא יאמר אפילו דרך חוכא ושחוק הקדוש ברוך הוא אמר לי כך, ולי שראיתי בני אדם אומרים כך ואין מרגישים שעון הדבר כתבתי, עכ"ל. והרא"ם הוא חד מרבותינו הגדולים.

יתכן שעבר גם על איסור חרם דרבינו גרשום שלא לפתוח מכתב

(להמרח"ש, ח"ג סימן מז) כתב דאסור משום גזל משום דהוי כשואל שלא מדעת דהוי גזלן, ונראה דאף לפי זה אסור אף בגוי דבאיסור גזל אין חילוק בין ישראל לגוי. עכ"ד.

הרי שיש שלשה טעמים למה אסור לפתוח מכתב, א. משום ואהבת לרעך כמוך, ב. משום גונב דעתו, ג. משום שואל שלא מדעת. ונפקא מינה בין הטעמים, שלטעם הראשון, אין איסור בגוי, וגם אם לא יצא לגוי נזק מכך, שאין מכירו, אין איסור, אבל בגונב דעתו ושואל שלא מדעת, שייך גם בנכרי, וגם במכתב כזה שלא יצא לו שום נזק.

כשהצעתי את דברי החקקי לב לפני מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, העיר שמה שחידש החקקי לב שלפי המהרח"ש אסור לפתוח מכתב של גוי מחשש גזל, דבר זה הוא חידוש, כי גם על גזל ממש מגוי נחלקו רבותינו אם הוא אסור מדאורייתא, ואמנם נפסק שאסור מהתורה, אבל להוסיף עוד שאסור להסתכל במכתבו, הוא תוספת חידוש.

עוד העיר מו"ח זצ"ל דהמהרח"ש שכתב דיש בזה חשש גזל, הוא דוקא כאשר המסתכל במכתב גזל ומפר את מחשבות בעל המכתב, אבל סתם להסתכל במכתב, ולא יצא מזה כל תקלה, אין בזה את האיסור של גזל.

(ווי העמודים)

כתב הכלבו (סימן קטו) שיש חרם דרבינו גרשום שלא לראות בכתב ששולח אדם לחבירו בלא ידיעתו ובלא רשותו. וכן הובא בבאר הגולה (יו"ד סוף סימן שלד) שהחרים רבינו גרשום מאור הגולה שלא לראות בכתב חבירו שלא ברשותו אלא אם כן זרקו.

א. ובענינו יש להסתפק בכמה ספיקות:

האם החרם הוא גם על מכתב כזה שאינו מכיר, ואינו יודע מי הוא, ולא יצא לו מזה כל תקלה?

ב. האם החרם הוא גם שלא להסתכל במכתב של גוי, או רק של יהודי?

בשו"ת חקקי לב (יור"ד סימן מט) דן בדבר ישראל שיש לו עסק עם גוי וממונו בידו, וירא שמא יעשה לו איזה עוולה בממונו, ובא ליד ישראל זה, כתב מהגוי ששלח לגוי חבירו, ורצה זה הישראל לפותחו לברר ענינו לבל יזיקהו הגוי, האם יש בזה איסור, או לא? והשיב: יש לנו לחקור מאיזה טעם אסר רבנו גרשום דבר זה, האם משום שנאמר "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט יח) "מאי דעלך סני, לחברך לא תעביד" כמבואר בשבת (דף לא ע"א), וא"כ אין איסור זה אלא לישראל לבד אבל לא לגוי. או שמא איסורו הוא משום גונב דעת הבריות, שהרי לא גרע מהגונב דעת חבירו, שזה הוי יותר חמור שגונב דעתו ממש שהוא במצפוני לבו, ואם באנו לאסור מטעם זה, הרי קי"ל דאסור לגנוב דעת הבריות אפילו דעת של גוי. ובשו"ת תורת חיים

ספרים טייל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים" פרשת לך לך, גליון מס' 87

"השונא הגדול"

לאחר הפרעות שהיו ברוסיה בשנת תרמ"ב, החלה הגירה המונית של יהודים מרוסיה ומזרח אירופה לאמריקה. באותם הימים מצב היהדות במדינות אמריקה היה גרוע מאוד, והמהגרים התנסו בניסיונות רוחניים קשים, ורבים מהם לא עמדו בהם ופרקו מעליהם עול תורה ומצוות [הרחבה בס' הח"ח חיו ופעלו עמי' רס והלאה]. כל יהודי שבא לשאול בעצתו של רבינו, ניסה רבינו להניאו להגר לשם. רבינו הדפיס קונטרס מיוחד, בו מנתח את כל הסיבות להגירה זו, ומפרט את הסיבות להימנע מכך. אחת הסיבות שיהודים היגרו לאמריקה, היו השמועות על התעשרות מהירה של המהגרים. רבינו אומר, שאף אם נניח שאדם יתעשר שם, התעשרות זו היא מעשה שטן, וסופו שיאבד את ממונו שהרוויח. רמז לדבר מצא במקרה שקרה ללוט.

בפרשת לך לך (יג, י-יא) כתוב "וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כלה משקה... ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו", וביאר רש"י 'הסיע עצמו מקדמונו של עולם אמר אי אפשר לא באברם ולא באלקיו'. כלומר, לוט רצה להגדיל את ממונו ולהרבותו, ולכן פרש מאברהם וממילא פרש מהקב"ה. סופו של דבר היה, שמלבד שאיבד את האושר הנצחי המעותד לשומרי התורה והמצוות, איבד גם את כל נכסיו.

רבינו החפץ חיים בספרו אהבת חסד (ח"ב פרק יד) כותב: היצר הרע מסית לאדם שצריך לריבוי המעות כדי להנחיל הרבה לבניו אחריו, וגם זהו טענת הבל, דכי מפני שהוא אוהב לבניו יהיה אכזרי על עצמו?! הלא גם על עצמו יש לו לרחם. הגע עצמך, אילו אחד נגזר עליו שהיה מורד במלך בעונש יסורים קשים ומרים שיעמידוהו על גחלי אש או בעונש כסף, היעלה ספק על לב איש שיותר טוב שיתייסר בייסורי מוות ולא יתן כספו מפני רחמיו על בניו?! "הלא עור בעד עור וכל אשר לו יתן בעד נפשו" (איוב ב, ד). ואפילו אם היה העונש שיתן כל אשר לו, וכל שכן אם היה העונש שיתן רק מחצה או שלישית נכסיו, בוודאי בלב שמח היה עושה כדי להינצל מאלו היסורים הקשים, ולא היה נותן בליבו כלל על שעל ידי זה לא ישאר כל כך ממון לבניו. ואם אחד היה מיעצהו לעשות בהיפוך זה, לכסיל ופתי היה נחשב בעיניו.

חז"ל (סוכה נב, א) מנו שבעה שמות שיש ליצר הרע, ואחד מהם הוא 'שונא'. ביאור הדבר, שהשונא הגדול ביותר שיש לאדם הוא היצר הרע, לא רק שהוא עושה כל שביכולתו להרע לו מהבחינה הרוחנית, הוא גם עושה כל שביכולתו להרע לו מהבחינה הגשמית. תחילה, הוא מסיתו לחטוא בכדי שיאבד את עולמו הרוחני, ואח"כ הוא עצמו עולה ומקטרג עליו, בכדי שיענש ויפסיד גם את עולמו הגשמי, כפי שאמר חז"ל (ב"ב טז, א) 'הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המוות... יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה'.

מטרתו של היצר הרע, כשמו, להרע לנו בכל דבר אפשרי, והוא שונא אותנו כל כך, שאיננו שוקט על שמרנו עד שלא יישאר בדינו שום דבר טוב, הן הטוב האמיתי והן המדומה. בשלב הראשון הוא מסית אותנו בשקריו, שכדאי להפסיד את האושר הרוחני - קיום תורה ומצוות - בשביל להרוויח את 'האושר' הגשמי. ולאחר מכן הוא דואג ע"י קטרוגו, שאף טוב מדומה זה - 'האושר' הגשמי והרווחה הכלכלית, לא יישארו בדינו. לוט האזין לדבריו ושמע בעצתו, לכן איבד את שתי עולמותיו, ונשאר עני מכל וכל,

אורחות חיים במחיצת החפץ חיים הסוסים מפרנסים? בעל עגלה אחד, בכה לפניו תמרורים: "רבי, במשך זמן קצר נפלו ומתו לי שלשה סוסים. הוי רבי, נותני לחמי!" - מלמל תוך התייפחות. הפסיקו החפץ חיים' בנעימה של רחמנות וחמלה לבבית: "חלילה, מה זאת תדבר, הסוסים הם נותני לחמדך? - שכחת שהקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל?!" "שוטים שבעולם" - התאנח החפץ חיים' ושח כאילו לעצמו - "תחת השי"ת רואה העגלון את סוסו כמפרנסו; הנגר את העץ 'אומר לעץ אבי אתה' (עפ"י ירמיה ב, כז); והחייט סבור כי המכונה היא נותנת לחמו. אם הסוסים הם נותני הלחם, אין כל פלא שהם נופלים". הח"ח חיו ופעלו

ספרים ט"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל ויט אהלה בית אל מים והעי מקדם.

אמר בשם החפץ חיים ז"ל לפרש למה דייק הכתוב לפרט בדיוקנות יתירה מקום בה קבע אברהם אהלו, ופירש דהרי מצינו אמור על תורתנו הקדושה ועל מצוותיה כלל גדול - "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה" וגו', וכמו שמצינו באדם הפותח 'געשעפט' (חנות) מחפש המקום היותר מתאים כדי שיהיו לו יותר קונים, ושם קובע מקומו, כי כך ראוי להצלחתו. כך חובת האדם בתורה ובמצוות ה', צריך שיחפש לו מקום הראוי ששם יצליח יותר במצוות. כן דקדק אברהם אבינו בקביעות מקומו שיהיה במקום שיותר יזדמנו לו אורחים לקיים בהם הכנסת אורחים, שעל ידי זה יפרסם יותר אלוקותו יתברך בעולם. על כן אמר הכתוב שהיה בין שתי עיירות גדולות - ביתאל והעי, וכמו שמצינו אח"כ ברש"י בשם המדרש על הפסוק "ויסע משם אברהם", דכשחרבו הכרכים פסקו עוברים ושבים. (הצדיק רבי שלמה)

בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם.

במה שנוגע לעצמו נהג אברהם לפניו משורת הדין, שאמר: "אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך", בעוד שבמה שנוגע לאחרים - "בלעדי", "חלק האנשים אשר הלכו אתי" - דרש: "הם יקחו חלקם"! שכן להחמיר רשאי אדם רק לעצמו, אבל לא לאחרים...

בשנות המלחמה, בהיותו עם הישיבה בסנובסק, משראה כי הישיבה חייבת סכום של קרוב למאה אלף רובל, שוב לא אבה ללוות יותר. הוא יעץ אז לתלמידים שיתפזרו בערים ועיירות שבסביבה, מקומות שם תהיה פרנסתם מובטחת, וילמדו שם בחבורות קטנות. "אינני יכול ללוות יותר. מה אשיב לבעלי החובות? לא חשקה נפשי לקיים מצוות על חשבון כיסיהם!". ברם בני הישיבה לא הסכימו להתפזר. לאחר מאמצים רבים מצד ר' צבי גוייסו אז האמצעים הדרושים לכלכלת כל התלמידים.

(הח"ח - חיינו ופעלו)

ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה.

מצינו בדברי השי"ת, שכשהוא רוצה לגאול את ישראל, אפילו אמר בפירוש איזה עת שישלבו, והעת אינו נגמר עדיין, הוא מחיש לאותה העת בכמה מיני עצות, וכמו שמצינו שאמר הקב"ה "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה" וגו', התחיל לחשוב ארבע מאות שנה מעת לידת יצחק, ונתקיים על ילד זה בלבד המאמר "כי גר יהיה זרעך" וגו', ועליו לבד קאי הארבע מאות שנה ולא על "ועבדום ועינו אותם", ויש אומרים דקושי השעבוד השלים הקץ.

ואף אנו צריכים לצפות להשי"ת שיחיש לנו העת והזמן באיזו עצה שיש לו לזה, אם ע"י רוב הצרות והמצוקות או שאר איזה עצה. ונוכל לומר שעל זה רמז הכתוב "אני ה' בעינת אחישנה", רוצה לומר העת של 'בעינת' גופא, אחישנה.

(שם עולם ח"ב פ"י)

התהלך לפני והיה תמים.

צריך האיש הנלבב להתבונן תמיד איך שה' הוא מלוא כל העולם כבודו, והוא עומד לפנינו לעשות רצונו, והוא שכתוב "שויתי ה' לנגדי תמיד" וגו', והיינו כי התבוננתי תמיד שאנכי עומד לפני ה' לעשות רצונו. וענין עבודה זו היה באבותינו הקדושים, כמו שכתוב "התהלך לפני והיה תמים", והיינו התבונן תמיד שאתה עומד לפני. וקיים אברהם אבינו בזה את דבר ה', כמו שכתוב "האלהים אשר התהלכו אבותי לפני אברהם ויצחק" וגו'.

(שם עולם ח"ב)

וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו.

את הדוגמא הראשונה נותנת התורה עצמה, מה שקרה לאדם הראשון, יציר כפיו של הקב"ה הולך שולל ע"י חברתו בחיים חוה. תמיד יש להתרחק מסביבה או חברה רעה, כפי שהרמב"ם מסביר ב'איגרת תימן': מי שגר בין אנשים שאינם מאמינים בה' הוא דומה להם. יש להתרחק מחברה נכרייה. כך עשה אברהם אבינו, עזב את בית אביו ואת מולדתו ונמלט מעובדי האלילים. "וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו". ראה רש"י: 'כל זמן שהרשע היה עמו היה הדבר פורש ממנו'.

(הח"ח - חיינו ופעלו)

לע"נ מורינו הגאון רבי יוסף חיים סיטרוק זצ"ל רבה הראשי של צרפת

אבי עזרי

מתורתו של רבינו הגדול מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל על פרשת השבוע

דבר העורך

זכינו השבוע להיראות בפני מרן שר התורה שליט"א, מרן שליט"א נהנה והתפעל מאד מהגיליון, ועודד את העורך שימשיך במפעלו להנחיל את תורת מרן רבינו זצוק"ל לרבים, ויראה ברכה בעמלו, ויזכה לזכות את הרבים.

מוסר על פרשת השבוע

ההתעלות - רק בכח הנסיונות

"ויאמר ה' אל אברם, לך לך מארצך וממולדתך (יב א.).

"ויאמר ה' אל אברם, לך לך מארצך וממולדתך, ומבית אביך אל הארץ אשר אראך", (יב א.). ונתאר לעצמנו איך היינו מבינים ציווי כזה של "לך לך מארצך". הרי האבות קבלו את נבואתם באקספלריא שאינה מאירה (עי' "אבי עזרי" הל' יסוה"ת פ"ז ה"ו אות יא), ולא היה בזה ציווי ברור, אלא הגיע אליו מראה, והוא הוצרך לפתור את המראה ולהבין את הכוונה לעזוב את ארצו ואת בית אביו, כי לכאורה יש כאן סתירה בדברים, והרי בדרך הטבע הדרך ממעטת את הממון ואת השם כמבואר ברש"י, ומאחר ואברהם אבינו לא ראה בנבואה דברים ברורים כפי שנכתב בתורה במפורש "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", וברגע שיש לאדם נגיעה קטנה כלפי עצמו, היה יכול לומר לעצמו - אם רוצים לגדל את שמי בודאי אין הכוונה ללכת דוקא, שהרי זה ממעט את השם, ורק כאשר האדם נקי מכל נגיעה קלה כלפי עצמו, ונשאר עם הכח הנעלם שבו, אז הוא מסוגל לפתור כראוי. ואם כן לומדים מכאן עד לאיזו דרגה יכול האדם להגיע.

וכך יש להבין את כל ענין הנסיונות, שהם באו כדי שהאדם יגיע למדרגה גבוהה יותר, שזה אפשרי רק ע"י עשיית מלחמה ונצחון בה, וכמו בצבא שאומרים אומות העולם שעיקר המושכים והגוררים למלחמה הם הגנרלים, כיון שהם רוצים להצטיין, והעליה בדרגה היא רק לאחר שמראים גבורה, וכך הם הנסיונות, שעל ידם יתעלה האדם, כי ההתעלות היא רק בכח הנסיונות שעובר, שאז הוא נלחם, וכך הוא מתעלה.

וזו היא ההנאה של האדם, כאשר הוא נלחם ומנצח וכובש, וכמו שאמר (אבות ד א) איזהו גיבור הכובש את יצרו, ואת זה צריך האדם לחפש ולבקש להכיר את עצמו ואת כוחותיו, התורה מלמדת אותנו בכל דבר שהאדם יכיר את עצמו וידע מהו, שיכיר את כח המלאך שבו, באיזו דרגה הוא נמצא, ולכן הוא יכול להגיע.

(מתוך שיחה בשיבת פוניבז' חנוכה תשל"א).

ביראת שמים גם דבר קטן אינו מתבטל

"ויבא הפליט ויגד לאברם העברי" (יד יג)

כאשר נשבה לוט נאמר (יד יג) "ויבא הפליט ויגד לאברם העברי", ואמר חז"ל (נדה סא.) שכשבא משה רבינו להלחם בעוג אל"ה הקב"ה (במדבר כא לד, דברים ג ב) "אל תירא אתו", אמר שמא תעמוד לו זכותו של אברהם אבינו שגילה לו על לוט שנשבה. וכתבו התוספות שם (ד"ה זה), שאף על פי שכוונתו היתה לרעה כדאיתא במדרש (ב"ר מב ח"ב) שסבר שאברהם ילחם וימות וישא את שרה, אפילו הכי היה ירא שתעמוד לו זכותו זה, והיינו מפני שלמעשה יצא מזה טוב, שאברהם נלחם והציל את לוט. נורא! אף על פי שהוא רשע וכוונתו להרוג צדיק, אבל כיון שיצא דבר טוב, יש לזה ערך גם לאחר זמן. אין דבר שנאבד ונעלם, ואין הקב"ה מקפחו, כי דבר רוחני נשאר קיים ואינו מתבטל, מה שאין כן בענינים אחרים שאין חשיבות לדבר מועט.

וזהו שאמר ירמיה הנביא (ירמיה ט כב כג) "כה אמר ה', אל יתהלל חכם בחכמתו, ואל יתהלל גבור בגבורתו, אל יתהלל עשיר בעשרו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי, כי אני ה' עושה חסד ומשפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם ה'", הנה מה שאמר אל

יתהלל חכם וגיבור אפשר לבאר, כשאחד אומר דבר חכמה וענין שכלי, אפילו באופן יפה ונאה, יתכן שחכם אחר גדול יותר יבאר באופן טוב יותר או יאמר הבנה אחרת וסברא שונה, ויסתור את חוכמתו של הראשון, ויראו שאין בחכמת הראשון כלום. כך מצוי שאחד עושה חשבון באיזה ענין, ולפי ידיעותיו וכוחו הוא מגיע לתוצאה ומסקנה מסוימת, ובא מי שיודע לחשב יותר ומוכיח שזו טעות, והחכמה הראשונה נופלת. לכן אין לחכם להתהלל בחכמתו. וכך גיבור שמתחרה עם חבריו, וחבירו מתגבר עליו, אין שום תועלת בגבורת הראשון ואינה כלום, בין אם כוחותיו פחותים בשיעור קטן או גדול, כי למעשה גבורתו של השני סותרת את גבורתו וכך עשיר שיש לו מאה אלף דולר, אין לו כל חשיבות של עשירות כנגד מי שיש לו מליארד דולר, ואין לא במה להתחרות, תמיד השני יעלה עליו ואין לו להתהלל בעשרו.

בדבר אחד יכול להתהלל האדם, "בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידע אותי!" כי בתורה ויראת שמים הדבר שונה, ביראת שמים וברוחניות, אף התנועה הקטנה ביותר חשובה לעצמה בלי שייכות ויחס למעשים אחרים גדולים יותר, ויתכן שיהיה מעשה שכולו רע חלילה, אך אם יש בו נקודה של טוב - אין היא נאבדת, ואינה מאבדת את ערכה. אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ה' חוקר לב ובוהן כליות ואין דבר נעלם או מתבטל. אפילו מי שהוא ירא שמים בדרגה גבוהה ביותר, והשני ירא שמים בדרגה קטנה ביותר, אין היראת שמים הגדולה מבטלת את הקטנה. מי שעשה משהו קטן יש לו את שלו. ויותר מזה, כתוב (דברים כג ח) "לא תתעב מצרי כי גר

היית בארצו, אף על פי שכל הנהגתם עם בני ישראל היתה רעה ללא חלק טוב, אלא שנגרם דבר טוב כענין "גר היית בארצו", הקב"ה מחשיבו ומשלם עליו שכר. המצרים העבידו אותנו בעבודת פרך,

בלבנים, אבל היה גם "גר היה בארצו"! על נקודה זו מגיע שכר! (מתוך שיחה בישיבת פוניבז' אדר ב' תשמ"א)

מעשה רב

ויאמר ה' אל אברהם לך מארצך (יב, א)

מֵרֵן זַ"ל רִגִּיל הָיָה לְהִבְיָא אֶת דְּבָרֵי הַמְדָּרֶשׁ רִישׁ פֶּרֶשְׁתָּנוּ: "אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִשַּׁל לְאַחַד שְׁהִיָּה עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְרָאָה בִּירָה אַחַת דּוֹלָקָת. אָמַר תֵּאֱמָר שֶׁהַבִּירָה הַזֹּאת בְּלֹא מִנְהִיגָה. הַצִּיץ עָלָיו בַּעַל הַבִּירָה, אָמַר לוֹ אֲנִי הוּא בַּעַל הַבִּירָה. כֵּךְ לִפִּי שְׁהִיָּה אֲבִינוֹ אֲבָרָהָם אֹמֵר, תֵּאֱמָר שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא מִנְהִיגָה! הַצִּיץ עָלָיו הַקַּב"ה וְאָמַר לוֹ אֲנִי הוּא בַּעַל הָעוֹלָם."

עד כמה היתה האמונה חקוקה על לבו של מֵרֵן זַ"ל, מספר רבי משולם שינקר שליט"א: "יום אחד נכנס אחי הגדול למֵרֵן ומשאלתו בפיו. מֵרֵן פתח בדברי אמונה ודיבר בפניו משך שעה וחצי את יסודות האמונה הפשוטה, כפי שהיה מֵרֵן החפץ חיים רגיל לדבר. לא חידודי דברים ולא חידושים אלא דברים פשוטים ביסודות האמונה, וכה היה דבריו:

"אמור נא לי, לו היית הולך במדבר שממה, ולפתע היו עיניך נתקלות בארמון מפואר, ודאי היית נכנס פנימה. וכשהיית נכנס ומוצא בטרקלינו של הארמון שלחן ערוך בטוב טעם ועליו נרות דולקים, קערות הגשה שעליהם מונחים חתיכות דג מלוח כשקיסם עץ תקוע בכל חתיכה, סלטים וכל מטעמים, כוסות שתיה ובתוכם מפיונים מגולגלים. ודאי היית שואל איך הוא בעל הבית אשר הכין הכל, כמה היית מופתע ותמה אם היו משיבים לך: כאן באמצע המדבר, איך בעל הבית, אלא היתה רוח סערה בים ודגי הים נמשו מעצמם מתוך המים ובעת אשר נישאו מן הים נתקלו בחוטי חשמל אשר חתכו אותם לחתיכות וכך נחו על הצלחות. ואם היית מוסיף לשאול וכיצד נמלחו הדגים עד שנעשו"דג מלוח", ודאי היית מתמלא פליאה אם היו משיבים לך כי בדיוק ברגע שעברו הדגים על פני הנהר, עברה אניה שהסיעה מלח, והמלח שהתפזר מן המשא נחת על גבי הדגים. ואתה בן דעת ודאי היית מוסיף ושואל:

"הן ודאי"-המשיך מֵרֵן בנועם דיבורו-"לו היית שומע כדברים האלה מאיזה שהוא אדם, לא היית עונה לו מאומה, אלא היית בורח ממנו כמטחוי קשת, תוך שהיה מפטיר ואומר 'אני מפחד לעמוד ליד משוגע'.

"ועתה"-פנה אלי מֵרֵן "הבה נעצום עינינו ונחשוב על העולם הזה. הלא כל כולו 'שלחן גדול' שעליו מונחים כל מטעמי עולם, פירות וירקות בשלל גוונים ובמבחר מטעמים, ולמעלה ראש המאורות הגדולים שמש וירח דולקים ומאירים, וסביב הלבנה והכוכבים מזהירים כנרות קטנים, הלא הכל זועק כי יש מנהיג לבירה. הכל קורא להלל ולשבח לבעל הבירה- 'הללוהו שמש וירח, הללוהו כל כוכבי אור, עץ פרי וכל ארזים, החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף', מגי חיות ובהמות לאלפים, אשר הכל מכריז ואומר 'מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית'."

"ומכאן - סיים מֵרֵן את דבריו הנלבבים - "אם על אותו אדם שהשיב תשובות של הבל בדבר השלחן הערוך במדבר, הצבענו כמשוגע, על אחת כמה וכמה שנצביע כן על אפיקורס. הלא הוא משוגע הרבה יותר, ואם מאותו משוגע שבמדבר הייתי מפחד להיות במחיצתו, הרי שאפיקורס אני מפחד יותר..."

(לולי תורתך שעשועי)

ילמדנו רבינו-עניא דיומא

לב מי אינו חרד בשל מזימת שונאי היהדות הרפורמים שר"י, המבקשים לנעוץ צפרניהם בכותל המערבי, ולעזעז הארץ ת"ק פרסה על ת"ק פרסה. ראינו להביא את דברי רבינו בענין לחזקנו ולאמצנו בדעת ברורה, ולהעמידנו באור האמת.

הרפורמים הם המסיתים ומדיחים

ב"ה, יום ה' י' אדר ב' תש"ל, בני ברק יצ"ו

לכבוד ידידי הרב... שיחי'

שלוי' וברכה עד העולם

תשואות חן לכבודו על המחאה ברבים שעשה בהכנסת בנאומו כנגד כת הרפורמים שעליהם ועל כיצא בהם נאמר ונצטוונו בתורה (דברים יג, ט): "לא תחמול ולא תכסה עליהם", כי הלא הם המסיתים והמדיחים והרבה הרבה חללים הפילו הכת המסיונרית הזו. ומי שמצדד בזכותם הוא כיצא בהם.

ואוי לנו שכך עלתה לנו בזמננו שכאן בארצנו הקדושה יש המצדדים בזכותם, ולא יחשו למה שנאמר בתורה (ויקרא יח, כח): "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה", וח"ו על ידיהם מסכנים את כל קיומינו בארץ, ולא מדעת תורה יצאו הדברים ההם. ולדעתי זכות גדולה היא שנפל בחלקו לצאת במחאה.

ואשאר בברכה מרובה והוקרה רבה

אלעזר מנחם שך

(מכתבים מאמרים החדש חלק ג' מכתב ע"ח)

בשבוע הבא א"ה יצא גליון נושא לרגל יום הארצייט של מֵרֵן רבינו זצוק"ל

כל הזכויות שמורות. לתגובות הערות והנצחות וקבלת העלון במייל: 0527631139@gmail.com | טל: 052-7631139

דעת תורה

חסד רוחני לעומת חסד גשמי

מדרש חז"ל אודות הכתוב שנטל אברהם אבינו שחר כנגד כולם. במדרש מובא הפסוק "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם" ועל כך כותב המדרש כי כדאי היה אברהם בזכותו להגן על כל העולם כולו. בהמשך שאול המדרש שאלה שלכאורה אינה מובנת כלל ועיקר אולם בהמשך הדברים מבינים אנו את עומק השאלה. שואל המדרש מנין לנו שהיה אברהם בעל חסדים. ואמנם במבט ראשוני ושטחי אין אנו מבינים את השאלה כלל ועיקר. מניין? הרי בכל הפרשיות שקוראין אנו אודות אברהם אבינו מתבלטת לה מידת החסד של אברהם אבינו ואם כן מה פירושו של מנין. אמנם וכאמור בהמשך דברי המדרש מובנת עמקוּתה של השאלה ונפשטת התמיהה.

בכדי לענות על אותה שאלת מנין לנו שהיה אברהם גומל חסדים מביא המדרש את הפסוק אותו נקרא בהפטרות לך לך "מי האיר ממזרח שמש צדק יקרא לרגליו" ואומר ישנים היו אומות העולם מלבוא תחת כנפיו של הקב"ה. ומי העירן לבוא תחת כנפיו? אברהם.

מלמד אותנו המדרש כי ישנים היו אומות העולם מלבוא תחת כנפי השכינה. אומות העולם לא השכילו להבין ולא ידעו אודות הצורך וההכרח להתקרב לבורא עולם. כך היה עד שבא אברהם. אברהם הוא זה אשר העירן לבוא ולחסות תחת כנפי השכינה.

ומתוך התשובה למדים אנו אודות השאלה. ודאי שלא בא המדרש לשאול מנין שהיה אברהם בעל חסד. כפי שאמרנו זאת יכולים אנו ללמוד מקריאה שטחית בפרשיות התורה. כוונת המדרש לשאול היא מנין לנו שהיה אברהם בעל חסד אמיתי. מנין לנו שכל אשר עשה אברהם היה חסד המכוון לתכלית החסד האמיתית והיא הבאת האדם לחסות תחת כנפי השכינה. ומשזוהי השאלה הרי שמוכנת התשובה שמתוך העובדה שהעיר אברהם אבינו את אומות העולם לבא ולחסות תחת כנפי השכינה הרי שמוכח שכל תכלית מעשיו היתה לשם חסד, חסד אמיתי בתכלית השלימות, חסד המביא את האדם לחסות תחת כנפי השכינה.

העיריה בוערת

זאת צריכים אנו לידע כי למרות שכאשר באברהם עסקינן הרי שפעולות הקירוב נעשו אצל גויים, אצל אומות העולם, הרי שהן הן הדברים בכל הנוגע לפעולות אלו בקרב יהודים טועים ותוהים. כאשר

בפרשיות אלו קוראים אנו אודות מעשי אבות. ידוע הוא כי מעשה אבות הינם סימן לבנים. סימן לבנים בבחינת סימני דרך המורים את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו. מן הראוי הוא איפה לדרת לשורשם של דברים, להעמיק חקר ולגלות צפונות הלימודים והלקחים אותם יכולים אנו להשכיל וללמוד ממעשי אבות. כבר בגליון אשתקד הארכנו בפן אחד של מעשה אבות. הארכנו אשתקד בכוחו המיוחד של אברהם בקיום מצוות ה' ללא עוררין, ללא פיקפוקים וללא שאלות. השכלנו בענין זה ע"י התבוננות בקיום מצוות מילה ע"י אברהם אבינו. בגליון השתא נשתדל בס"ד ללמוד צד מיוחד במידת החסד של אברהם אבינו, חסד לאברהם.

עד שבא אברהם וקיבל עליו שחר כולם

מצינו במשנה באבות (פ"ה מ"ב) - "עשרה דורות מאדם עד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול, עשרה דורות מנח עד אברהם להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם וקיבל עליו שחר כולם".

כאשר למדים אנו את דברי המשנה הללו מוצאים אנו השוואה בין העשרה דורות מבריאית העולם ועד נח ובין העשרה דורות מדור המבול ועד לאברהם אבינו. אולם אין זו השוואה מוחלטת בעוד שלגבי נח הצטבר העונש הלך וגדל עד כי קבלו את עונשם במי המבול, הרי שאצל אברהם לעומת זאת, לא העונש הוא שהצטבר כי אם השחר. את אותו שחר שהצטבר במשך עשרה דורות קיבל אברהם. נדרשים אנו להבנת ענין זה בני פנים. האחד מהי הסיבה מחד גיסא להצטברות העונש ומאידך גיסא להצטברות שחר. ובפן השני - כמה זכה אברהם ליטול שחר כולם.

אמנם דומה כי ניתן להסביר הדבר בפשטות. הן אברהם אבינו קידש שם שמים בעולם כולו באמונתו בבורא יתברך. יחיד היה באמונתו בבחינת אברהם העברי כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד. לכך היות והמשיך ואף התחזק באמונתו ולא הושפע לרעה מבני כל הדורות לכך זכה ליטול שחר כולם.

מנין שהיה אברהם גומל חסדים

עם זאת נמשיך ונעמיק בענין זה ונזכה בעזה"י לגלות יסוד נוסף בענין זה. בספר מעלות המידות מביא

כל

תכלית

מעשיו היתה

לשם חסד, חסד אמיתי

בתכלית השלימות, חסד המביא

את האדם לחסות

תחת כנפי

השכינה.

רח"ל מאיימת עליו. האם יעלה בדעתו שלא להעירו משנתו. האם יחוס הוא על חבירו העייף וישאירהו לנום שמיטתו. ודאי שלא! הן באם יעשה כך הרי שסכנת שריפה מאיימת על חבירו. ודאי שהחסד האמיתי והמתבקש הינו לעורר תיכף ומיד את חבירו למען ימלט נפשו מסכנת השריפה המאיימת עליו נפש.

כך הוא גם החסד הגשמי לעומת החסד הרוחני. באם עושים אנו עם האדם חסד גשמי בעוד שזקוק הוא לחסד רוחני הרי שחסר בעיקר החסד. לא חסד אנו עושים עם האדם כי אם עוול. יעזור ה' ונזכה לעשות איש את רעהו חסד רוחני אמיתי מתוך הארת פנים אכפתיות אמיתית וכוונה להטיב ורק להטיב.

מונע האדם מחבירו לעשות מעשים אשר לא ייעשו, כאשר מחזק הוא את זולתו בתורה ויראת שמים הרי שמכניס הוא אותו תחת כנפי השכינה ואם כן מה לנו חסד גדול מזה?

בענין זה נביא משל נפלא אותו המשיל הסבא מסלבודקא. תכליתו של משל זה הינו להבין ולהמחיש את ערכו של החסד הרוחני שעושה האדם עם חבירו ואת גודל המרחק בין חסד רוחני לחסד גשמי. המשיל הסבא מסלבודקא וסיפר אודות שריפה גדולה שהשתוללה בעיירה בשעת לילה מאוחרת. כל אנשי העיירה ניעורו ממשכבם והתגייסו כולם כאיש אחד במאמץ משותף לכבות את הדליקה. והנה מגלה מי מבני העיירה כי חבירו לא ניעור משנתו וסכנת שריפה

למען דעת

י"א חשון - יום פטירתו של מרן רבי יהודה לייב חסמן

הג"ר אברהם פרבשטיין זצ"ל שלמד בקול רם ובנעימות, וליטף את לחיו.

התמדה וסדר קבוע

בכמה הזדמנויות שמענו מפי רבינו זללה"ה שמדריך בחורים לאמור, שאין ההצלחה תלויה בכך שימעטו בשינה ובאכילה, אלא העיקר שיהיה קבוע בלימוד, באופן מסודר. זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד, וזמן שינה לחוד. וכשיתמיד בקביעותו באופן מסודר יעלה ויצליח. והוסיף לספר על מו"ר הגה"צ רבי לייב חסמן זצוק"ל שכל עבודתו בקודש היה בסדר להפליא, ולא זו מסדריו בכל מצב ובכל התקופות. והוסיף מו"ר להקריא מהקדמת ספר "אור יהל" שתיארו על הגה"צ ר' לייב זצוק"ל שעד ימיו האחרונים ממש הי' נוהג לקום באשמורת בשעה חמש בבוקר, הן בקיץ הן בחורף, בזמנינו ראינו אותו לומד בשעות אלו "לקוטי הלכות" על סדר קדשים, ובערב הי' הולך לישן בשעה אחת עשרה, וכ"ז הי' בסדר ומשטר קבוע מדי יום ביומו, גם בשבת ויו"ט, ואף בעתים שהי' מצב בריאותו רופף, (עם בואו ארצה חלה במחלת הקצרת שסבל ממנה עד יומו האחרון), עשר וחצי בלילה בדיוק הי' פותח החומש ולומד פרשת השבוע רבע שעה, ואח"כ מוסר רבע שעה. בכלל הי' יסוד חייו על ה"סדר" כאשר קיבל בקעלם.

בעל מוסר הוא פיקח

זכיתי לשמוע שיחותיו של הגה"צ רבי לייב חסמן זצוק"ל, והיה מרגלא בפומיה: מען זאגט אויף איהם, אז ער איז אפרומער. אפרומער? ער איז אקלוגער! [אומרים עליו - על זה שלומד וחי על פי המוסר - שהוא פרומער, אך האמת שהוא פיקח!]. כשאומרים על אחד שהוא בעל יראת שמים - זו הוכחה שהוא חכם - בעל שכל!

לא החסיר אפילו יום אחד

זכורני כשלמדתי בישיבה (חברון), מו"ר רבי לייב חסמן זצ"ל היה כבר בסוף ימיו, ראו בו חולשת הכוחות, והחולי ניכר בו, ובכל כוחו היה מתאמץ ועולה ללמוד מוסר בישיבה עם הציבור, לא החסיר אפילו יום אחד.

כבר כתבנו בעבר עד כמה החשיב רבינו וקילס את אותה תקופה קצרה בה זכה לשמוע ולקבל יסודות חיים ודרכי תורה ומוסר מגאון התורה והמוסר מורו ורבו הגאון הצדיק ר' יהודה לייב חסמן זצ"ל מנהלה הרוחני של ישיבת חברון ובעל "אור יהל". לקראת יום הייאר צייט ב-י"א חשון נביא בזה מספר עובדות ואמרות אותם סיפר רבינו אודות ובשם מורו ורבו בעל ה"אור יהל". הדברים נלקטו מתוך הספר הנפלא "דרכי החיים" ב"ח.

אהבה בין הרב לתלמיד

בכדי שנוכל להשפיע, צריך הרבה אהבה מהרב לתלמיד. התלמיד צריך להרגיש שראש הישיבה, המג"ש, המשגיח, כולו אהבה ודאגה לתלמידיו. להרגיש שהוא המורה-דרך שלו, וממילא אוהב מוסר אוהב דעת הוא יקבל השפעה ביראת אלוקים, בתורה. אך כל זמן שישנה הרגשה שיש ח"ו איזה ריחוק בין הרב לתלמיד - אין תקוה שהתלמיד יקבל תורה מפי הרב. וכך היתה ההנהגה שראיתי אצל רבותי. אני הגעתי ללמוד בישיבה בתחילת חודש שבט, ובתחילת הקיץ ביקש ר' לייב חסמן זצ"ל שיכנסו אצלו כל תלמידי הישיבה, כל אחד באופן פרטי, עם כל אחד ואחד דיבר דברים הנוגעים לו. זכורני איך לקח את היד של הבחור, באיזה אהבה ושמחה, כמה זה השפיע על התלמיד! כך היתה ההנהגה אצל כל ראשי הישיבות

אתה לא מקנא בו?

בלמדי בישיבת חברון, הלכתי פעם בש"ק בצהריים אחר הסעודה שניה, בחצר הישיבה לפנימיה, ומו"ר ר' לייב חסמן ישב בחצר ולמד חומש. שמעו מהישיבה קול של בחור הלומד בנעימות, קרא לי ר' לייב ושאלני: מיהו הבחור שנשמע קולו בלימודו? כשאמרתי לו שם הבחור, רצה לעורר בנו חשק התורה עד אין קץ, ואמר לי בנעימות: האם אתה לא מקנא בו?... ולא חיכה לתשובה.

ליטף את לחיו

פעם אחת כשהיכל הישיבה היה כמעט ריק מלומדים, עבר המשגיח בין הבתורים, נעמד מאחורי הבחור

נפש גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
גליון 117 לך לך תשע"ז
shneiderav1@gmail.com ל ברוא"ל 0527697944 בטלפון: יש לפנות והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944

דבר המערכת

בהיותנו בתחילת פרשיות האבות הקדושים ראינו להביא מקצת דברי רבינו ז"ל אודות הקשר המיוחד שיש לכלל ישראל עם האבות הקדושים. הדברים נלקחו משיעורי רבינו לשיר השירים עם פי' הגר"א ובאו בדפוס בספר חיי יוסף.

המאמר השני שסק באלה האבות. ופותח פתח להבנת סוגית החכמה והקשר שלה לנעלמות כידוע.

הדברים שנכתבו במכתב המובא במסגרת נחוצים ביותר לבני תורה בעמדם בתחילת זמן חדש.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפש גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

הקשר עם האבות הקדושים

[מתוך פירוש יראת חיים על שיר השירים עם פי' הגר"א]

מקור הכחות הפנימיים שדוחפים את האדם בלי שכל

על הפסוק משכני אחריו נרוצה [שה"ש פ"א ד'] כתב הגר"א בפירוש הראשון פי' משכני אחריו הוא מה שהלכו במדבר בארץ לא זרועה כמ"ש לכתך אחרי במדבר וכו' אחריו נרוצה הוא העת אשר הלכו בירדן כמ"ש וימחר העם ויעברו. מבאר רבינו ז"ל משכני כו' כמ"ש לכתך אחרי במדבר, אף שהיה זה לכאורה בתשוקת ישראל כמ"ש בפסוק זכרתי לך חסד נעורייך כו', ופי' המפרשים האמונה שהאמנתם בי כו', [א.ה. וקשה מדוע נקרא בפסוק כאן משכני אחריו דמשמע שישיראל נפעלים ולא נעשה מכחם] אמנם יש לנו לדעת שיש דברים שנראה לאדם שאין הבנת השכל בטעם ודעת סיבה ראשונה על מה שעושה, אף שודאי השכל הוא המניע את מעשי האדם, מ"מ יש לפעמים איזה נטיה פנימית הדוחפת את האדם לעשות, ע"ד מ"ש בגמ' (מגילה) איהו לא חזי מזליה חזי, והדחיפה הזו היא יותר חזקה ועמוקה מן השכל, ובמקום שאין השכל מחייב, אותה דחיפה יכולה לדחוף את האדם לעשות. והנה אותו דור שיצאו ממצרים איתא בספר יחזקאל שהיו שקועים בע"ז (לא בתאוות), ואף אחר כל המכות היו שלא רצו לצאת כמאז"ל עה"פ וחמושים עלו בני ישראל, וא"כ איך ברגע אחד לקח כל אחד את משפחתו על נשיהם ועל טפם - מליוני אנשים - ויצאו למדבר שאין בו לחם ומים, בתמימות בלי לשאול איך יסתדרו ואיך יחזיקו מעמד אפילו יום אחד כו'. זהו דבר שאין השכל יכול להבינו אלא זה היה כבר מושרש עמוק בלבם מהאבות הקדושים, שגם הם הלכו אחריו ית' בתמימות, וכמ"ש בגמ' (עי' סנהדרין דף צו) שרצו לפניו ית' כסוסים בין בצעי המים, דהיינו שלא עצר אותם דבר בעבודתו ית', ואבותנו הקדושים הורישו לנו תכונה זו לכן הלכנו בתמימות גמורה אחריו ית' למדבר, לעשות מה שצריך לעשות בלי שקלא וטריא בטעם ודעת, כוחות אלו הם מעשה שמים אצלנו כיון שזה לא הגיע מתוכינו ובעבודתנו, אלא נפתח מן השמים כח זה - בליל

לעשות דכפי כמה שיודע כך יכול לעשות, ובכל דבר צריך את הדחיפה לעשות ואת הידיעה מה

לעשות, והם זוג דהא בלא הא לא מהני.

הדרכה לנכנס לישיבה גדולה [אגרות דעת ל']

אנסה לצייר לפניך את דרכי העליה בתורה בשנות הנעורים ותדע לכוון את דרך החיים שלך והוא עיקר העליות בעמוד התורה, דכלא בה ומינה לא תזוע. בהיותך נכנס עכשיו לישיבה גדולה שבעירך, הפגישה הראשונה שהיה לך עם התורה היה בשנות החינוך שלך, שמטרת החינוך הוא להרגיל את המוחך להיות בית קיבול לתורה ואז העיקר הוא קבלת חכמת הרב בלי להרהר אחריו. וכשהגעת לחובת עצמך, מתחילת הגדלות בן י"ג, אז הוא הזמן להשריש בנפש קדושת התורה, והדביקות בה, אז מתחיל הבחור להרגיש קצת את התורה דיליה (וסופה נקראת על שמו כידוע) וכאן מתחיל הדביקות הטבעי והעריבות הטבעי.

מי שמשומר בשנות הנערות מדברים המטמטמים את הלב לתורה, מרגיש את זה כמעט בכל לימודו. זהו עיקר ימי הנעורים, לעשות שרשים חזקים לעיצוב השנים שיבואו אח"כ. עברת את זה בהצלחה בס"ד. ועכשיו אתה צריך להגביה עוף ללבוש אבר כנשרים לטוס למעלה ולצלול במים אדירים למטה.

הקובע העיקרי לזה הוא מה שקורין שאיפות לגדלות, ואגיד לך מש"כ בספר שפת אמת פרשת בראשית, שפי' מש"כ שם רש"י דמתחילה עלה במחשבה לברא העולם בדין וראה שאינו מתקיים שיתף מדת הרחמים למדת הדין שנאמר ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים", והכל עמדו ע"ז מה תועלת יש לברא דבר שאינו מתקיים, וצ"ע. ופי' השפת אמת שהדין תובע שלימות דווקא ומצד זה שואף האדם להיות מושלם במעשיו, אבל בהיותו בגוף חומרי מונע אותו מלהיות בדרגה זו כי טבע הגוף הוא בעל חיסרון.

אבל הרווח מכ"ז הוא דאם ישאף לשלימות, ובהיותה רחוקה ממנו, א"כ כל ימיו יהיה בתנועה של רדיפה אחרי השלימות, וזה יעזור שעכ"פ צורת נפשו פנימה תקבל הכשר אחרי הכשר ועליה אחרי עליה, וזה ניתן לסבול ויתקיים. אומרים על הגר"ש היימן זצ"ל שידועה חיבתו המיוחדת לכל כתבי הגרעק"א ז"ל שפעם אמר שכל ימיו היה מצפה להיות כהגרעק"א, הגם דידע המרחק שנמצא ביניהם, אבל זה הועיל לו שעכ"פ ר' שלוימה הוא כן יהיה. וזהו ע"ד דברי השפ"א הנ"ל.

היות שעתה אתה יוצא עם חבריך לישיבה גדולה, תדע שעיקר ההשתדלות היא בעת הזאת שאיפות הגדלות. ועתה אתה וחבריך שהם המשמר היוצא תאמרו למשמר החדש הנכנס שהקב"ה ישרה שכינתו ביניהם, כי הרבה מענין התורה קיבלתם מישיבה קטנה זו שהיתה בגדר בית הריון לגדלות הבאה מעתה. תמסור את הדברים הללו לחבריך ג"כ. ותזכו לקדש ש"ש ע"י ריבוי פעולות לכבוד שמים.

לא יקרא עוד שמך אברם – ביאור מידת החכמה [בסוד ישרים]

עכ"ל, נבאר עוד מהלך בזה בס"ד.

א. אברהם – ראש המאמינים

"ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים, וירא ה' אל אברם ויאמר אליו וגו' ואתנה בריתי ביני ובינך וגו', אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גויים, ולא יקרא עוד את שמך אברם, והיה שמך אברהם, כי אב המון גויים נתתיך", מבואר שמכח צווי המילה השתנה שמו מאברם לאברהם, והנה רש"י שם פירש ע"פ פשוטו, "בתחילה לא היה אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשיו אב לכל העולם"

הנה אברהם אבינו נקרא בפי חז"ל – "ראש המאמינים", ומקורו בפסוק "תשורי מראש אמנה" (שיה"ש ד' ח'), ופירשו במדרש שם "זה אברהם שכתוב בו והאמין בה" עכ"ל, וצ"ב הרי לכאורה אינו הראש והראשון באמונת ה', שהרי כבר קדמו לו "מאמינים" – מתושלח חנוך נח ושם – שהאמינו בהשי"ת והלכו בדרכיו.

נבאר בעז"ה את עומק ההגדרה במושג "אמונה",

וע"פ זה נבין במה שייך במיוחד לאברהם אבינו, שאכן הוא ראש "המאמינים".

ב. ה"תורה" של אברהם אבינו – כח החכמה

נקדים הגמ' (ע"ז ט' א') שני אלפים הראשונים של העולם היו אלפיים תוהו, ומאברהם אבינו התחילו ה"אלפיים תורה", מאז היותו בן נ"ב שנה, שנאמר בו "ואת הנפש אשר עשו בחרן", ובתרגום – "דשעבידו לאורייתא". והגם שהיו צדיקים גדולים גם לפני אברהם, מתושלח וחנוך וכו', מ"מ היה העולם בגדר "תוהו", משום שתכלית הבריאה הוא בריאת האדם, ומאז חטא עה"ד נאבדה מדרגת "אדם" מן העולם, וגם הצדיקים הגדולים הנ"ל לא הגיעו לדרגת "אדם", וממילא כשאין "אדם" שהוא תכלית הבריאה, העולם נקרא "תוהו" – מבלי תכלית, נכלשון המשנה (גיטין מ"א) בענין חצי עבר וחצי ב"ה, ולא יתכן שיבטל מפור"ד הלא כתיב לא תוהו ברמה עיי"ש, דאם אינו יכול להמשיך ולהוליד "אדם", הרי הוא בגדר "תוהו". רק אברהם אבינו חזר למדרגת "אדם", כלשון הפסוק (יהושע י"ד) "האדם הגדול בענקים", ופי' במס' סופרים (בסופו) שהמכוון לאברהם. ואיתא במדרש שבאמת אברהם היה צריך להיות אדם הראשון, אלא שאם היה נכשל בעה"ד, לא היה מי שיתקן שנית, מפורש בזה שעיקר הצורת אדם בעולם הוא אברהם אבינו.

ובנין "אדם" הוא דוקא ע"פ התורה, שהרי התשתית היסודית של קומת האדם היא כח נפשי שנקרא "חכמה", כמ"ש אכנה"ג אשר יצר את האדם ב"חכמה" נכמו שפי' תלמידי הגר"א ז"ל שלא בא לבטא הנפלאות שרואים ביצירת האדם אלא מה אבן היסוד של יצירתו – "חכמה". נבארו יותר. יש לאדם שלל כחות שנראה שהם הם האדם אבל באמת שכל הכחות שבאדם המה רק "לבושים", ואם נפשיטו מכל הלבושים נראה את עצמיותו - חיים של "חכמה". ו"חכמה" זו היא חכמת התורה, כלשון חז"ל "תורה – מחכמה עילאה נפקת", שהיא פנימיות החכמה, ולא "חכמת הטבע", שהיא חיצונית החכמה. ולכן מאז "הנפש אשר עשו בחרן", היינו שעשו ויצרו תואר "אדם" ע"י דשעבידו "לאורייתא", מאז נפקע ה"תוהו" שבעולם, כי שוב נמצא בעולם צורת אדם הדבוק לתורה והעולם כבר עולם עם "תכלית".

ג. האמונה של אברהם – חכמה המוקשרת בנעלמות

ובזה נבוא לביאור ענין ה"אמונה". רגילים אנו להבין שאמונה היא כפשוטו, להאמין בדברים נעלמים שאינם מושגים בשכל האנושי, אמנם באמת המלה "אמונה" יש לה משמעות נוספת –

"נאמנות". היינו שלא די במה שיש אמונה ב"דעה", אלא צריך גם התמסרות של הנפש לדעה זו, ומסירות זו לא תיתכן אלא כאשר הנפש מקושרת עם האמונה, שיש לה תפיסה בעצם בכך, ואז הנפש "מסורה" לאמונה עד הסוף.

המקום בנפש ליתן "אימון" בדברים נעלמים שלמעלה מטעם ודעת, הוא כח החכמה שבנפש. כי החכמה מקושרת עם ה"נעלמות" נא.ה דרכי הבורא ית' שאין בהם טעם ודעת אלא כבושים ברצונו. עליהם נאמר בהדי כבשי דרחמנא למה לך] כמ"ש כ החכמה מאין תמצא (איוב כ"ח), פירוש, שהיא יוצאת מתוך הנעלמות שאינם מושגים בתפיסתנו נא.ה אף שיש להם ודאי מהלכים נפלאים כמוסים משכל אנוש], וכלפי תפיסתנו "נעלמות" אלו הם בבחינת "אין". מטעם זה גם החכמה עצמה עמוקה עד מאוד, עד שנאמר עליה "לא ידע אנוש ערכה ולא תמצא בארץ החיים" (איוב שם), היינו שבהיותה ראשית התפיסה מתוך ה"אין" הנעלם, הרי היא עדינה עד מאוד, ורק היא מסוגלת לקבל את הנעלמות בהנחה פשוטה, בלי שום פקפוק, וע"י כך מונח בה מסירות מוחלטת לעיניים הנעלמים שלמעלה מטעם ודעת. נא.ה נסכם הדברים בנוסח אחר. נודע ומפורסם שאין לנו שום תפיסה בדרכי הבורא ית' ומחמת זה הם בערכנו "אין" גמור. מאידך נמסר לאדם יכולת תפיסה והשכלה הנקראת "חכמה". אבל בהיות שמקור חכמה זו היא בחכמתו ית' הנעלמת לגמרי ממילא יש רושם של נעלמות אלו בחכמה עצמה. החכמה שבאה מה"אין" מגשרת בינו לבין הנעלמות. לכל מהלכי הנהגתו ית' יש מקביל בנפש האדם וממילא יש בית קבול לחכמה זו ויש בה מגע בנפש עם הנעלמות. וממילא מי זוכה לחכמה מסוגל למסור נפשו אף כשאין שום הגיון לדבר]

ומעתה מובן היטב מה שאברהם אבינו הוא "ראש המאמינים", כי אברהם שהיה הראש והראשון לפתיחת ה"אלפיים תורה", שהיא החכמה הפנימית המקושרת עם ה"אין" הנעלם [ושלא כחכמת הטבע שהיא חיצונית לגמרי], ממילא האמונה בנעלמות, היתה הנחה פשוטה בנפשו, ב"נאמנות" ומסירות מוחלטת.

ד. אברהם – אב רם

מתוך הדברים הנ"ל התבאר שיש שני מדרגות ב"חכמה". המדרגה הא' "חכמת הטבע" שהיא החכמה המושגת ומוחשת בבריאה. חכמה שכל בעל שכל מבחין בה בכל יצור ובכל נברא. והב' היא חכמת התורה שהיא מעמקי החכמה, בראשית יציאתה מן האין הנעלם, שהיא למעלה מטעם ודעת המושגים בעולם, וממילא "מובדלת"

בעצם מהשגת אנוש, כמבואר כן במקרא הנ"ל (איוב כ"ח) "החכמה מאין תמצא וגו', לא ידע אנוש ערכה, ולא תמצא בארץ החיים".

והנה מדת החכמה היא ה"ראשית" לכל מהלכי הנפש [א.ה. כשם שהיא ראשית הבריאה כדברי התרגום ירו' בראשית בחכמתא ברא עלמא עיין ברמב"ן שם], וכמעט כל המדות וההרגשים נגררים אחריה, והרי היא בגדר "אב" שלהם, ומשום כך נקרא בתחילה שמו אברם, כי היה בעל "חכמה", שהיא "אב" לכל מדות הנפש. אמנם היה "רם" מנושא ומובדל מהשגת העולם, כי "החכמה" שלו היתה חכמת התורה, שהיא מעל ומעבר להשגת גבולות העולם, ולא היה עדיין בעולם "לבוש" שתוכל החכמה להתגלות על ידה, והגם שהופיע אורה בעולם, ונמשכו אלפי בני־אחריה, אבל סו"ס לא נתיישרה בעולם, ונשאר בגדר "רם", המובדל ומנושא מן העולם, עד "הברית מילה" שאז נתחדש "לבוש", שתוכל החכמה להתגלות על ידה, וע"כ השתנה שמו ל"אברהם", וכמו שנבאר בעז"ה.

ה. עונג ודבקות החכמה בנעלמות – עומק ה"נאמנות" הנ"ל, ובעבודת מס"נ

ניכנס לעומק נוסף בענין. הנה חז"ל הק' בכ"מ נתנו כינוי למדת החכמה – "עונג" [או "עדן"]. פירוש הענין, כי הנה "הנעלמות" הנ"ל הם עולמות של שכר ותענוג ללא שיעור וללא גבול כלל, [נומפני היותם בלתי גבולים אינם נתפסים בגבולי העולם, והם בגדר "אין" כלפי השגת העולם]. והחכמה בהיותה יוצאת מן ה"אין" – הנעלמות האלו, היא ג"כ חפצא של "עדן". ואכן זוהי הנקודה הפנימית ביותר בקומת האדם, שהרי התשתית הפנימית של האדם היא נקודה החכמה, והחכמה היא חפצא של "עדן", ובאם נפשיט את כל השכבות החיצוניות שבאדם, נראה חיים של שביעות ועונג נפלא.

והנה הכלל בתכונות הנפש שא"א להגיע ל"דבקות" עם ענין מסוים רק כאשר יש הנאה ותענוג מן הענין, וכמבואר כן ברש"י סנהדרין נ"ח ב' ד"ה שלא כדרכה יעושה. נמצא שהחכמה היוצאת מן האין, אינה רק ידיעה על האין, אלא יש לה דבקות עמה, כי החכמה היא "עונג" שמתענגת על ידיעת הנעלמות כמש"כ, והתענוג גורם לדבקות ממש.

וזוהו עומק הענין שכתב בספר תשב"ץ קטן בשם רבו המהר"ם מרוטנבורג ז"ל שהמוסר נפשו למיתה על קידוש ה', אינו מרגיש ביסורים שעושים לו, ומסייע זאת (תלמידו שם) דהלא מעולם לא שמענו את הקדושים שמסרו נפשם על

קידוש ה' שיוציאו איזה אנחה עכ"ד. סיבת הדבר היא משום שכל זמן שהאדם מקושר עם חושי הגוף, מרגיש צער בדברים הנוגדים אל הגוף, אבל ברגע שמוסר את כל חייו על קידוש ה', מתרומם מעל חושי הגוף, ונפתחת הנקודה הפנימית בנפשו שהיא כח החכמה, וחי עתה חי חכמה, שהם חי "עונג" על השגת האמת, ומה יש מקום להאנח על עניני הגוף, [ויעוד שהעבודה של קידוש ה' היא המרכז הראשי של האדם בעולמו, וע"כ עבודה זו פותחת את ה"ראשית" של נפשו, שהיא נקודת החכמה, ומכיון שחי חי חכמה, בטלו חושי הגוף, ומתענג על השגת האמת].

והנה האדם נברא ב"צלם אלקים", שכל הכחות שבבריאה מורכבים בו, והתכלית בכך היא שיקח את כל הכחות הכלולים בו, ויעשה אותם דומים למעלה, כדוגמת מה הוא חנון אף אתה וכו'. והענין החריק ביותר של "מה הוא אף אתה", הוא הענין המבואר בתו"כ "מה הוא קדוש אף אתה תהא קדוש", והגם שבדאי אינו יכול להדמות לקדושתו ית', אבל המובן בזה שכשם שהקב"ה מובדל ומופרש מהמושג גוף, [שזהו ענין ה"קדושה" – הבדלה מן החומר], וכמש"כ הרמב"ם ריש הל' יסוה"ת שזהו אחד מעיקרי האמונה, כך כביכול מוטל על האדם לזכך את החומר ולבטל מעצמו עניני הגוף, וככל שמזדכך ונבדל מגופניות נעשה יותר דומה למעלה, והעבודה היפה ביותר בזה הוא מסירת כל חייו החומריים על קדוש שמו ית', שזו הפשטה מוחלטת ממציות הגוף, ונעשה קדוש ומובדל בעצם, וע"כ זוכה מדה במדה שלא יסבול עוד מיסורי הגוף ומכאביו, ובשעה שצולים את גופו בשריפת אש, הוא חי חי עונג, סורקים את בשרו במסרקות ברזל, והוא דבוק בקונו ויוצאת נשמתו באחד.

אברהם אבינו, ראשית גדולת מעשיו המוזכרים בתורה"ק היא מסירתו לשריפה באור כשדים, זוהי הוראה על היותו חי חי חכמה, ש"נאמנותו" לקב"ה היא עד כדי מסירת חייו הגופניים לגמרי, אמנם סוף קנין ה"חכמה" היה במעשה המילה, שאז הגיע לשלמות מדת החכמה כמשנ"ת לעיל בארוכה [א.ה. נשמט במאמר זה], וע"כ זכה למראה למדרגה נוספת בנבואה כמ"ש בב"ר הנ"ל, שהנבואה היא התבטלות הגוף כמש"כ הרמב"ם ביסוה"ת פ"ז ה"ב דכאשר שורה נבואה על הנביא כשל כח גופו ובטל עשתונותיו עיי"ש, ואז חי חי חכמה בעצם ודבק בנעלמות העליונות.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת לך לך תשע"ז -

מי יציל מהבור

ועמק השדים בארת בארת חמר וגנסו מלך סדם ועמרה ויפלו
שמה והנשארים הרה נסו (י"ד י')

ופירש רש"י, בארת בארת חמר, בארות הרבה היו שם שנוטלין
משם אדמה לטיט של בנין. ומדרש אגדה שהיה הטיט מוגבל
בהם, ונעשה נס למלך סדם שיצא משם, לפי שהיו באומות
מקצתן שלא היו מאמינין שניצל אברהם מאור כשדים מכבשן
האש, וכיון שיצא זה מן החמר האמינו באברהם למפרע.

הנה עובדא הוה בנפילה לבור, דתינוק נפל לבור צר בכביש, ולא
ידעו היאך אפשר להרימו, דהתינוק מילא את כל שטח הבור,
[ומשום הכי לא כיסוהו שחשבו שאי אפשר ליפול שם], ושאלו
זאת להחזון איש זצ"ל וענה שיחפשו ילד רזה מאוד בעל כשרון
ויהפכוהו עם ראשו למטה והילד יחזיק התינוק ויעלנו.

ומעתה יש לעיין אם יש שני נערים קטנים שיכולים להרים
התינוק מהבור, ואחד נמצא באמצע ללמוד תורה ואחד באמצע
להתפלל פסוקי דזמרה, איזה מהם יפסיק כדי להציל.

א. הלומד יפסיק

היה נלענ"ד פשוט דהלומד יפסיק, דהרי מפסיקין באמצע לימוד
תורה כדי לקיים מצוות אבל לא מפסיקין באמצע תפילה. ואם כן
הכי נמי דכוותה.

ב. אפילו שתורה עדיפא

היה מקום לדון דאינו כן, דנהי דמפסיקין בתורה, היינו דוקא
במצוה עוברת דאינו יכול על ידי אחרים, אך הכא אפשר על ידי
אחרים, ואם כן הרי מעלת התורה עדיפא על מעלת התפילה.
אך אכתי נראה לי כהאמור דיפסיק הלומד, דמכל מקום כך
עדיפא טפי.

[וזולת זה הרי קא עביד מצוה כדי שחבירו לא יפסיק באמצע
תפילה, והוה ככל מצוות וכגון אם חבירו צריך סידור, יפסיק
מלימודו להביא לו סידור, ומאי שנא להביא לו סידור או לתת לו
להתפלל].

ג. אפילו לבנין בית המקדש

הנה העירוני דמבואר בגמרא שבת (ק"ט ב') אמר ריש לקיש משום
רבי יהודה נשיאה אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין
בית המקדש, חזינן דיש איסור לבטל תינוקות של בית רבן באמצע
לימודם אפילו בשביל קיום מצוה.

אך לענ"ד אין ראייה משם, דהתם הכי קאמרינן דהמקדש ייבנה
על ידי אחרים, ואם באמת אי אפשר לבנות בלעדיהם, הרי אטו
תינוקות של בית רבן אין מפסיקין מלימודם למצוה עוברת, והכי
נמי דכוותה.

מצוות תוכחה

וְהָיָה רִיב בֵּין רֵעִי מִקְנֵה אֶבֶר וּבֵין רֵעִי מִקְנֵה לוֹט וְהִכְנַעְנִי
וְהִפְרָזִי אֶזְיָשָׁב בְּאַרְץ (י"ג ז')

ופירש רש"י, 'והי ריב', לפי שהיו רועים של לוט רשעים
ומרעים בהמתם בשדות אחרים, והיו רועי אברהם מוכיחים אותם
על הגזל, והם אומרים נתנה הארץ לאברהם ולו אין יורש ולוט
יורשו ואין זה גזל, והכתוב אומר 'והכנעני והפרזי אז יושב בארץ'

ועדיין לא זכה בה אברהם.

הנה יש לחקור בעיקר מצות תוכחה האם דינו כמצוה בין אדם
לחבירו או כמצוה בין אדם למקום.

ונפקא מינה לענין איזה קדים, דהנה דן בפרי מגדים (סי' קכ"ח
במ"ז אות ג') בגוונא דכהן הולך לברך ברכת כהנים [באופן דהוי חיוב,
כגון דהוי פעם הראשונה באותו יום] ומצא אבידה, נמצא דיש לפניו ב'
מצוות, ברכת כהנים והשבת אבידה, ואינו יכול לקיים אלא אחת
מהם, מה יעשה, מי אמרינן דעדיף לקיים המצוה דברכת כהנים, או
דילמא עדיף לקיים המצוה דהשבת אבדה.

וכתב בפרי מגדים דתלמי, דאם בברכת כהנים איכא ג' עשה, אם
כן ברכת כהנים עדיפא מהשבת אבידה דהוה רק לא תעשה ועשה,
אבל אם בברכת כהנים איכא רק עשה אחת, אם כן השבת אבידה
דהוי עשה ולא תעשה עדיפא מברכת כהנים.

חזינן מדברי הפרי מגדים, דאין עדיפות למצוה דבין אדם למקום
יותר ממצוה דבין אדם לחבירו, ומשום הכי אי נימא דאין בברכת
כהנים אלא מצוות עשה אחת, השבת אבידה עדיף מברכת כהנים.

אמנם לאידך גיסא חזינן לא כך, דהנה אמרינן בגמרא בבא
מציעא (ל' א' ד"ה קרא) דאם כהן מוצא אבידה בבית הקברות, אסור
לו לקיים מצוות השבת אבידה, ולא אמרינן דעשה דהשבת אבידה
ידחה לא תעשה דטומאת כהנים, דלא דחינן איסורא מקמי ממונא.

וביאר הרמב"ן (שם) דהיינו מכיון דמצוות השבת אבידה הוה
מצוה דבין אדם לחבירו, אם כן אמרינן דחייב בעל האבידה למחול
על אבידתו, כדי שהכהן לא יעבור על איסור טומאה. שמעינן מדברי
הרמב"ן דמצוה דבין אדם לחבירו קילא ממצוה דבין אדם למקום,
וחבירו צריך למחול ממונו בשביל שהוא יקיים מצוה.

[ויש לעיין אם כן בעוסק במצוה של השבת אבידה נימא נמי
דאידך ימחול. ויש לומר דשאני התם דרחמנא פטריה משא"כ הכא
דחייב שתייהם].

מעתה יש לעיין, מהו אם יש לפניו השבת אבידה וגם תוכחה כדי
לאפרושי מאיסורא, ואינו יכול לקיים אלא אחת מהם, דלחד גיסא
יש לומר דתרווייהו בין אדם לחבירו, ואם כן איזה שירצה יעשה.

אך נראה דאינו כן, אלא תוכחה חשיב מצוה שבין אדם למקום,
והלכך לאור המתבאר מדברי הרמב"ן דמצוה דבין אדם למקום
קודם, אם כן תוכחה קדים השבת אבידה.

[ולענין תוכחה ולולב מהו, בזה יש לומר דמצוה ידידה עדיפא,
וכמו שמבואר בגמרא קידושין (כ"ט א') לענין לפדות עצמו ולפדות
בנו. אך אינו מוכרח כלל].

[א"ה, עיין בשערי תשובה (שי"ג אות קצ"ז) דגם כשודאי לא ישמעו לו עדיין
חייב להוכיח, כדי שלא יאמרו שהוא מסכים, ולתת כבוד לתורה, ואם כן נימא
דבמפריש מעבירה איכא גם הני ענייני דבין אדם למקום].

מילה דוחה שבת

וּבֶן שְׁמֹנֶת יָמִים יְמוֹל לָכֶם כָּל זָכָר לְדִרְתֵּיכֶם וגו' (י"ז י"ב)

איתא בקרא דנצטוו מילה. וקיימא לן דמילה בזמנה דוחה שבת.
ודן במנחת חינוך (מצוה ב') מהו אם מל בשבת בלא כוונה למצות
מילה האם חילל שבת.

א. לא קיים מצוה

כתב במנחת חינוך (שם) דמכיון דבלא כוונה אינה מצוה, אם כן

אינו דוחה שבת, דלא מקרי שיש כאן כלל מצוה, ואע"פ שעכשיו כבר אינו חייב למול, אין זה אלא משום שכבר אי אפשר למול יותר.

וזה צריך עיון, דהא במל בשביעי צריך הטפת דם ברית, ובמל בלא כוונה בפשוטו אין צריך הטפת דם ברית, דהרי מצד כוונת המצוה לא מפקיעין את המילה, [ומצד כוונת המילה אמרינן דסתמא לשמה קאין], והרי מבואר בסוגיין בעבודה זרה (כ"ו ב') דבלא קרא גם נכרי שמל כשר אע"פ שאין כאן כוונת מצוה.

[א"י, אמנם עיין שם במנחת חינוך דין דבאמת המל בלא כוונה צריך הטפת דם ברית].

ב. קיום המצוה דחי

אלא שמכל מקום יש לומר דנהי דיש כאן מילה, אבל אין כאן קיום מצוה, והלכך לא דחי שבת.

וחזינן כן במנחת חינוך (שם להלן) דכתב דאם אשה מלה בשבת או ביום טוב, אף דלחד מאן דאמר המילה כשירה, מכל מקום כיון שאינה מצווה למול דכתיב 'אותו' ולא אותה, לא דחי שבת ויום טוב.

נמצא דפסיקא למנחת חינוך דהדוחה את השבת הוא קיום המצוה של האדם ולא זה שחל כאן מצוה.

ג. מילה ביום טוב

אמנם מה שכתב המנחת חינוך לענין יום טוב לא הבנתי, דהא ההיתר למול ביום טוב אינו מפאת גזירת הכתוב אלא דהוה צורך היום, שהרי מותר גם להביא איזמל של מילה ביום טוב מרשות לרשות ובשבת אסירא. וצריך עיון בדבריו הקדושים.

וכעין זה יש לעיין ביום טוב שני של גלויות בארץ ישראל, ויש שני מוהלים כדי למול מילה בזמנה, חדא בן חוץ לארץ וחדא בן ארץ ישראל, ודנו הפוסקים (שערי תשובה סי' תצ"ו סק"ה) האם יתן דוקא למוהל בן ארץ ישראל למול דבשבילו אינו יום טוב וכך לא יעבור המוהל על מלאכת יום טוב.

והרי אם ההיתר משום צורך יום טוב, הרי לענין אוכל נפש לא שמענו דהבן חוץ לארץ יעשה מלאכת אוכל נפש דוקא על ידי בן ארץ ישראל. ותליא בהאמור. [וראיתי בספר יום טוב שני כהלכתו (פ"ב ה"א) שדן בזה. ועוד עיין מה שכתבנו בזה בפרשת שלח תשע"ו].

מעשר כספים

וּבְרֹדֶף אֶל עֲלֵיוֹן אֲשֶׁר מִגֵּן צִרִיךְ בְּיָדְךָ וַיִּתֵּן לּוֹ מַעֲשֵׂר מִכָּל (ו"ד כ')
הנה יש לדון במי שמוצא אבידה, שלפי הדין אין צריך להחזיר האבידה, אבל המוצא רוצה להחזירו לפנים משורת הדין, האם חייב המחזיר ליתן מעשר כספים קודם שמחזירו.

[והיינו אם האבידה הוא כסף, דאם זה שאר דברים, הא מתנות פטור ממעשר כספים, ולכאורה הוא הדין הכא].

הנה הביאו הוכחה מקרא דידן דחייב, דחזינן דאברהם אבינו נתן מעשר מהשלל, אע"פ שאחר כך החזירו למלך סדום. והרי גם שם היה מצוה להחזיר השלל, כדי שלא יאמר אני העשרתי את אברהם ויהא חילול ה'.

וכך כתב בדרך אמונה (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ה בביאור הלכה) ובספר דרך שיחה (ח"א פרשת לך לך) דכשמחזיר אבידה לפנים משורת הדין חייב במעשר והביא מהאי קרא.

וצריך עיון לפי מה שכתב בפנים יפות (ו"ד כ"ב) דמתחילה לא נתכוין לזכות דבלא זה יש כאן לאו דלא תחנם, דאסור לתת מתנת חנם לעכו"ם. [ומהרש"א (יבמות ק' ב') כתב דהא דנשא אברהם אבינו מצרית, דקיים כל התורה כולה רק לאחר המילה. וראיתי שכתב בפנים יפות (ט"ז א') דהאיסור לינשא למצרי הוה רק מפאת שבני ישראל היו במצרים אם כן לפני השעבוד אין מקום לאסור. ואכתי קשה משפחה, ואולי שיחררה].

ותיקשי, הרי כתב בדרך שיחה (שם) שאם מתחילה לא נתכוין לזכות לעצמו, ודאי רשאי להחזיר הכל ואינו חייב לעשרו, ולהאמור הרי אברהם אבינו מלכתחילה לא הגביה לעצמו, ובכהאי גוונא

באמת גם להנייל פטור ממעשר.

ויש לומר מדחזינן דמכל מקום אברהם אבינו נתן מעשר, הרי כשהגביה חשב שיתן מעשר, ואם כן נילף מינה דהיכא דזכה לעצמו ואחר כך נותן לפנים משורת הדין, דיהיב מעשר.

מילת עבד כנעני

המול ימול יליד ביתך ומקנת כסףך והיתה בריתי בְּבִשְׁרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם (י"ז י"ג)

הנה איתא בשולחן ערוך (יו"ד סי' רס"ז סע' א') דמצות עשה על האדון למול עבדו הכנעני, עבר האדון ולא מלו, מצוה על בית דין למולו. ונסתפק הגרע"א (שם) האם העבד כנעני חייב למול עצמו.

א. צדדי הספק

וצדדי הספק, דלחד גיסא יש לדון דפטור, דעבד הוקש לאשה, ומה שאשה אינה חייבת גם העבד אינו חייב.

אמנם לאידך גיסא יש לדון דחייב, דהרי ההיקש לאשה לא איתמר על מה דלא שייך באשה, דהרי מבואר ברמב"ם (פ"ב מהל' עבודת כוכבים ה"ב) דעבד מוזהר על הקפת הראש, דכל הטעם שאשה פטורה היינו רק משום דהקפת הראש לא שייך באשה, משא"כ בעבדים הואיל ויש להם זקן אסורין בהקפה. והכי נמי הרי מילה לא שייך באשה, ואם כן אכתי נימא דעבד חייב.

ב. אשה פטורה גם מלמול את בנה

אך דן הגרע"א דפטור העבד, דאינו דומה להקפת הראש, דשאני הכא דאשה פטורה לא רק מלמול את עצמה, אלא גם מלמול את בנה, אף דבזה שייכא, אלא על כרחך הוה כמצוה דהוה פטור גמור באשה, דמהני ההיקש דמה שאין האשה חייבת גם העבד פטור, ואם כן העבד פטור מלמול עצמו.

ג. זמן גרמא

הקשו דתיפוק ליה דודאי עבד יהא פטור ממילה, מפאת דמילה הוה מצות עשה שהזמן גרמא, דהרי אינו נוהג בלילה, והרי כתבו תוספות בקידושין (כ"ט א' ד"ה אותו) דבעינן קרא לפטור אשה למול את בנה רק למאן דאמר מילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום ובין בלילה.

אמנם יש לדון מהו לשאר התירוצים על קושיית התוספות, דהנה הריטב"א (שם) תירץ דהפטור דזמן גרמא היינו דוקא במצוה דנפשה, אבל הכא דהמצוה על הבן, הוה אמינא דמחייבא דלא גרעה מבית דין דמחייבי למימהליה. וזה צריך עיון אם שייך הכא, דהרי העבד פטור מהזמן גרמא בין בתור מוהל ובין בתור מהול.

אמנם לתירוצא דהטורי אבן אתי שפיר דברי הגרע"א, דהנה כתב בטורי אבן (חגיגה ט"ז ב', מגילה כ' ב') דלא חשיבא מצות עשה שהזמן גרמא אלא כל היכא שהזמן הקבוע לה הוא קבוע ועומד בענין שכשעבר הזמן אודא לה למרי ובטלה מצוותה, כשופר סוכה ולולב, דכשעבר רגל זה ולא קיימה בטלה מצוותה לגמרי, והמצוה דשנה הבאה הוא חיוב חדש.

אבל בכגון מילה דקביעת הזמן שקבעה תורה למצותו ביום דווקא ולא בלילה, אין הלילה מבטל מצותו לגמרי אלא מפסקת, דהלילה עצמו הוה זמן דאינו ראוי למילה, אבל אינו מבטל חיוב מצותו למול, אלא כשהאיר היום חוזר וניער מצות מילה גופא עליו, נמצא דאין פטור הלילה אלא הפסק בעלמא ואין זה מיקרי זמן גרמא. ולפי זה הכי נמי מילת עבד לא חשיב זמן גרמא.

ג. אשה שהיא אדון

יש לעיין באשה שהיא אדון של העבד כנעני, האם היא חייבת למולו. נא"י, דיש לדון דשאני מילת בנו דאיכא ילפותא מיוחדת ד'אדונו ולא אותה' דאשה פטורה].

ולכאורה כיון דאינו יכול למול בעצמה, היאך תעשה שליח.

אך אם כן יקשה למה לי קרא ד'אדונו ולא אותה' לפטור אשה מלמול בנה [קידושין כ"ט א'], הרי אשה פסולה למול בעצמה, ואם כן גם שליח אינה יכולה לעשות. אלא חזינן דשייך לחייב במצוה

שיעשה על ידי שליח אף אם אינו יכול לעשותו בעצמו.

ותיקשי מינה על הא דכתב מנחת חינוך (מצוה תרי"ג) דאשה פטורה ממצות כתיבת ספר תורה, דכיון דהמצוה היא לכתוב ספר תורה, ונשים פסולות לכתובה ואם כתבו נשים אין לזה דין ספר תורה כלל, אם כן אי אפשר לומר שחייבות במצוה זו, דהרי גם שליח אינם יכולים לעשות דהא 'כל מידי דאיהו לא מצי עביד לא מצי משוי שליח', ואם כן פטורות מהמצוה.

גמר למול סמוך בין השמשות

וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יָמַל אֶת בְּשָׁר עֶרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיּוֹת אֶת בְּרִיתִי הַפֶּר (וי"ז י"ד)

הנה איתא בגמרא יבמות (נ"א ב') דלאברהם אבינו ניתנה רק מצוות מילה, ופריעה הוה הלכה למשה מסיני.

אמנם כתבו בתוספות (שם ד"ה לא) דמכל מקום אברהם אבינו קיים גם מצות פריעה, שהרי קיים כל התורה כולה, אע"פ דהיה אינה מצווה ועושה. [ובני קטורה חייבים רק במילה ולא בפריעה].

והנה איתא במשנה בשבת (קל"ז ב') דמל ולא פרע כאילו לא מל. ואמרינן בגמרא (שם קל"ג ב') דאם בשבת מל ולא פרע, אינו חייב חטאת, אע"פ דחילל שבת בהמילה בלי לקיים מצות מילה, מכל מקום הרי יכול לומר אנא עבדנא פלגא דמצוה ואתון עבדי פלגא דמצוה.

אך אמרינן בגמרא דאם היה סמוך לשקיעה וסבר שישפיק עד השקיעה ולא הספיק, חייב חטאת, דהשתא כבר אסור למול יותר.

והקשה הגרע"א (קמא סי' קע"ד) הא בין השמשות הוה ספק יום, ונמצא דיתכן שהיה אפשרות שאחר יגמור המילה, והרי במל באמצע השבת ולא פרע אינו חייב.

ותירץ דשאני התם דאסור למול מחמת ספק בבין השמשות, והלכך חייב על המילה, ודמי למי שמל ולא פרע ואין שם איש אחר שיכול לפרוע.

והעירוני, דבכהאי גוונא אין לחייבו חטאת דהרי עושה בשב ואל תעשה שאינו מל יותר, והרי בעובר בשב ואל תעשה אינו חייב חטאת.

ושאלתי אם כן במבשל הא בידו לרדותו מהתנור ואם כן הוה ליה שב ואל תעשה.

ותירצו דמבשל הוה איסור גמור רק בידו לבטלו, משא"כ כאן אם יגמור המילה נמצא דהוה פעולת היתר. ואנכי לא ידעתי.

באמצע נזכר שספק שבירך

הנה יש למילך מהאמור, לגוונא שעומד באמצע לברך ברכה ארוכה ועדיין לא חתם, והתעורר אצלו ספק אם חייב בהברכה.

כגון במברך אשר יצר ובאמצע הברכה מסתפק אם חייב בהברכה, או במברך על המחיה ובאמצע הברכה מסתפק אם אכל כזית, מי אמרינן דיפסיק באמצע, או דילמא אמרינן דיסיים הברכה.

א. יסיים הברכה

וצדדי הספק, דלחד גיסא נימא דיסיים הברכה, דהרי אם לא יסיים הוה ודאי ברכה לבטלה, דהרי לא גמר הברכה [אם ארוכה שעשאה קצרה לא יצא], משא"כ אם יסיים יהא רק ספק ברכה לבטלה.

ב. לא יסיים

אמנם לאידך גיסא יש לדון דלא יסיים הברכה, כיון דאם יסיים הוה ספק איסור ברכה לבטלה בקום ועשה.

וכי תימא כהנ"ל דיסיים, דהרי אם יסיים יהא רק ספק לבטלה דהרי יתכן דבאמת חייב בהברכה, משא"כ אם לא יסיים יהא ודאי

ברכה לבטלה, והא ספק קיל מודאי, מכל מקום נימא דאמרינן דיש לו להיות בשב ואל תעשה.

והעירוני דהא איכא דסברי דגנתפנה פעמיים ולא בירך על הראשונה, יברך אחר השניה שתיים, ואם כן נימא דיסיים, דמן הסתם נתפנה פעם ולא בירך, ונמצא דאיכא ספק ספיקא דיכול לסיים, חזא, דאולי באמת חייב בהברכה, ותו, דשמא כהאי שיטה דחייב שתיים (כמבואר בשולחן ערוך סי' י' סעי' ג'). אך אינו כן, דהא גם בספק ספיקא לחומרא לא מברכין, כמו שכתב במשנה ברורה (סי' רט"ו סק"כ), ואם כן שוב נימא דיפסיק. ועי' במכתם לדוד (אוי"ח סי' ג').

ג. ישמע מאחר בשומע כעונה

ואם נימא דלא יסיים, אם כן ישמע מאחר החצי השני, להסוברים דיש שומע כעונה על חצי ברכה [אם אידך אמר את כולה].

והעירוני דכיון דבעצמו אינו יכול להמשיך, ועד שישמע מהשני ישהה כדי כולה, הוה ליה כשהו אונס, נמצא דלא יועיל לחפש אחר שיוציאו, דהרי שהה לגמור את כולה באונס. וכך אמר הגאון דרך אמונה, דאם אינו יכול להתפלל מספק, זה חשיבא אונס, וכהנ"ל.

ועי' העירו דמכל מקום ייצא מאחר, וכי תימא שעד שימצא אחר הא שהה את כולה, אטו מי שאינו יודע בעל פה ומחפש סידור וזה לוקח יותר זמן והוה ליה שהה את כולה נימא דחוזר לראש, ומאי שנא סידור מאדם אחר שיוציאו. וצריך עיון אם דמי.

[והעירוני דאם השהיה היא לצורך המברך לית לן בה. אמנם לא מצאתי זה בשום מקום].

ד. הוכחה ממילה דלא יסיים

יש להוכיח כהצד השני דלא יסיים, דהרי בהך דמילה נמי, אמרינן בגמרא (שם) דבמל ולא פרע והגיע בין השמשות, לא יפרע בבין השמשות.

והרי אם ימשיך למול בבין השמשות, יהא רק ספק איסור של ביטול עשה דמילה, וכן ספק חילול שבת, משא"כ אם יפסיק ולא יפרע, הרי ודאי ביטול מצות מילה דלא פרע ביום השמיני, וכן עבר על ודאי איסור דחילול שבת, דהרי עשה מלאכה בשבת בלי לקיים מצות מילה.

[דהנה אם ממשיך למול בבין השמשות, מצד מצות מילה הוה ספק ביטול מצוה, דהרי דילמא בזמן הפריעה הוה כבר לילה, וכן לענין חילול שבת, איכא ספק חילול שבת, דדילמא נכנס לתוספת שבת לאחריה או שהיום מתחלף קצת לאחר השקיעה ונמצא דלא הספיק לפרוע בשבת, אך מכל מקום הא הוה רק ספק, וזה קילא מאשר אם פוסק מלמול, דאז הוה ודאי חילול שבת].

אלא על כרחך חזינן מהגמרא דלא יעשה ספק איסור בקום ועשה, אע"פ דכך יעבור בשב ואל תעשה בודאי איסור.

ה. פנים מאירות

כעין זה אשכחן בפתחי תשובה (יו"ד סי' רס"ו סעי' י') בשם פנים מאירות (ח"ב סי' ל"א), דהנה פליגי אמוראי בגמרא שבת (קל"ה ב') במי שיש לו שתי ערלות [והיינו שתי עורות], אם מילתן דוחה שבת. וקיימא לן בשולחן ערוך (אוי"ח סי' של"א סעי' ה', יו"ד שם, וביאור הגר"א שם) דמספק אין מילתן דוחה שבת, אלא דחינן המילה עד לאחר שבת.

ויש לדון מהו בגוונא דמל בשבת, ובאמצע המילה רואה שיש שתי ערלות, ונמצא דהוה ספק אם דוחה שבת, מי אמרינן דימשיך, דעדיפא ספק איסור מודאי איסור, דהא אם ימשיך הוה רק ספק חילול שבת, דאולי גם ב' ערלות דוחין את השבת, אך אם לא ימשיך, ודאי חילול שבת על תחילת המילה, דכיון דלא גמר המילה בשבת, נתברר שלא היה היתר לדחות שבת.

או דילמא אמרינן דיפסיק, דאין היתר לעשות מעשה דספק איסור בקום ועשה, אלא אמרינן דיהא בשב ואל תעשה, אע"פ דהשתא ודאי חילול שבת על תחילת המילה, אך מכל מקום הוה על ההתחלה רק שב ואל תעשה, [והיינו דאינו יכול להציל חילול שבת ודאי דשב ואל תעשה, בקום ועשה של ספק חילול שבת].

וכתב בפנים מאירות כהצד השני, דראוי להזהיר למוהלים כשרואים ב' עורות זה על זה שלא יפרעו עוד בשבת, אלא יפסיקו מיד, וימתינו עד לאחר שבת. [ונועד עיין מה שהבאנו בענין דברי הפנים מאירות בפרשת תזריע מצורע תשע"ה].

ו. עשה דוחה לא תעשה

כעין זה יש לדון לענין עשה דוחה לא תעשה, ועשה רק חצי

מהמצות עשה, והתעורר ספק שמא המצוה אינו מצוה, דעכשיו אם יפסיק ודאי עבר איסור, דהרי עבר על הלא תעשה בלא לקיים העשה, משא"כ אם ימשיך, יהא רק ספק איסור. ולהנ"ל לא ימשיך.

ז. זרק חץ

הנה שאלוני מהו אם אדם זרק חץ לעשות חילול שבת, ועכשיו משום הפסד ממון האם שרי ליה לזרוק חץ לאותו מקום שיעשה אותו החילול שבת לפני כן.

ואם נימא דאין בזה איסור מן התורה, [ומגיס שאני דהבישול היה מערב שבת], הנה אדרבא בזרק חץ בשבת יהא מותר לזרוק חץ שספק יטה הראשון וספק יקדים.

ואם כן תיקשי בנידון דידן, דהרי בין כך יעבור על איסור ודאי, ואם כן יהא מותר לעשות בידים שיהא רק ספק איסור.

אך יש לחלק, דהרי אם החלפת היום אחר כך, הרי מוסיף עוד טיפת דם בהמשך המילה.

והנה בגוף הנידון ב' החיצים, הנה יהא אותו הנידון בזרק חץ לקצור תפוח אם יהא מותר לקוטפו ביד כאילו שהוא חץ.

ובאמת תליא בהא דיש לדון אם אדם הדליק אש תחת מים, ואינו יכול לכבות, והמים יתבשלו, אם יוריד מהמים על מנת שיתבשל פחות, אך על ידי זה ימהר הבישול, ואם שני חצים שרי, גם זה שרי, ואם אסירא אסירא. [ונכתבו בזה באורך במקום אחר].

האם חוזר ומתפלל בנדבה

הנה לפי האמור, מי שנמצא באמצע שמונה עשרה ונסתפק אם כבר התפלל, יפסיק, דאינו יכול להמשיך להתפלל, דהא עושה בידים ספק ברכה לבטלה.

והנה אחרי שיפסיק, יחזור ויתפלל ויתנה בנדבה, וכמו כל ספק התפלל. אך יש לעיין בזה וכדלהלן:

א. עושה הראשונות לבטלה

אך צריך עיון, דהרי להצד שחייב הרי יש לו הברכות שאמר קודם שהפסיק, והשתא דחוזר ומתחיל מתחילת שמונה עשרה, חוזר

עניי שבת

עליהם שנית, ואם כן עכשיו בקום ועשה עושה ספק ברכות לבטלה [להצד שהיה חייב].

ויש לזה תקנתא, דלא יתפלל מיד אלא יסיח דעתו ואז ביטל את הראשונות. אך בסמוך לסוף זמן תפילה מאי איכא למימר.

ב. בין כך בטלו הראשונות

אולי כיון שמתחיל מחדש בטלו הראשונות, וצריך תלמוד. תו העירוני דזה גופא שאינו יכול להמשיך הראשונות הוה ליה היסח הדעת.

ונפקא מינה נמי ברוצה ליטול ד' מינים בזה אחר זה, ונטל אתרוג ולא נטל הלולב, האם יכול להחליף האתרוג במהודר יותר, ותליא האם חשיבא היסח הדעת מהראשון.

והנה בבירך שהכל לפטור שני דברים, וכשאכל השני שכח מהראשון, ונזכר באמצע הברכה, ודאי יפסוק באמצע הברכה שהרי פטור מלברך, ולא נחשוב לה כהיסח הדעת. והכי נמי נימא דאם באמת היה חייב בהברכה, אם כן לא חשיב היסת הדעת.

ג. ב' חצים

הנה אם נימא דבשני חצים שרי, הכא דמי להא, דדוקא במילה שיש הוספת דמים, משא"כ כאן הרי הוה אותו החץ. [עיי' לעיל אות ו']. [והיינו שיש הוספת דמים מצד התוספת, או שבין השמשות מתחלף באמצע, וכן משכחת לן שנמצא מעט קודם השקיעה, וחייב להפסיק שמא לא יגמור, או החלפה לספק ביטול עשה, אם נימא דהחלפה שאני, אבל כאן הוה אותו החץ].

ד. שהה כדי לגמור את כולה

הנה העירוני דנידון זה כבר מצאנוה בגוונא אחריתי, כגון שהיה אנוס וספק אם שהה את כולה, אי נמי משכחת לן בשהה את כולה ולא היה אנוס, כד נימא דפלוגתת המחבר והרמ"א (סי' ס"ה סע' א') הוה ספיקא.

דאם יתחיל מחדש, כגון שאינו יכול להמשיך, הרי להצד שלא היה הפסק, הרי גורם שהברכות הראשונות יהיו לבטלה, ולא יעזור שימשיך לשהות דהרי השתא אינו אנוס.

[והא דאינו יכול להמשיך, היינו כד נימא דמספק אין ממשכין, אבל מבואר בתוספות בברכות (ל"ד א' ד"ה אמצעות) גבי אמצעות יש להם סדר דאמרינן דימשיך להתפלל מספק, ואם כן בנידון דידן נמי. רק כד נימא דספק מציאות שאני, יהא בספק אם שהה לגמור את כולה והיה אנוס].

נתברר שהיין טבל

הנה יש לדון במי שקידש בשבת וכשגמר הקידוש נתברר שהיין הוא טבל, האם חל הקידוש:

א. האם הוה הפסק

הנה לא יוכל לעשר, מפאת דאסור לעשר בשבת. ומכל מקום אם בכל זאת עישר, יש לומר דברכת בורא פרי הגפן לא בטלה, אע"פ דקא עביד איסורא, דמכל מקום לא הוה הפסק דהרי הוה לצורך, וכמו באומר הביאו מלח עבור תבשיל שאסור באמת לאוכלו, דלא תתבטל ברכת המוציא שהיתה על הפת, [דבאומר הביאו מלח לא הוה הפסק אף כשצריך המלח לתבשיל אחר, ולא רק כשצריך המלח להפת].

אך העירוני דתבשיל האסור באכילה יש לומר דלא מקרי צורך אכילה. וכן יש לעיין בשמן דאזוקי מזיק ליה ולוקחו בכל זאת [לא לרפואה], וכן השותה מים שלא לצמא, דנימא דהוה הפסק, והיינו דכללא הוה שכל שפטור מברכה, אם אומר להביאו הוה הפסק.

ומכל מקום בעישר באיסור בשבת, שפיר הוי מאכל מעליא, אך הרי מיתסר משום מעשה שבת.

ב. נשפך הכוס או נמצא מים

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' רע"א סע' ט"ו) דאם קידש על היין, ולפני ששתה היין נשפך היין, הקידוש חל, אלא דמכל מקום צריך לשתות כוס, ויביא כוס אחר ויברך עליו בורא פרי הגפן. וטעמא דמהני, דכיון שקידש מתחילה על היין כדין וגם טעם כשיעור, אע"פ שלא טעם מאותו הכוס שקידש יצא.

אמנם לאידך גיסא, מביא במשנה ברורה (שם סי' ע"ח) דכתבו הפוסקים דאם קידש על הכוס וסבר שהוא יין ונתברר שהוא חומץ,

לא חל הקידוש כלל, ויקח כוס אחר של יין ויברך בורא פרי הגפן ויקדש שנית, דכיון שלא היה יין נמצא שלא קידש על הכוס כלל. ומעתה יש לעיין היכא דנמצא טבל למאי דמי, אם למים או ליין.

והנה אם בשוגג שתה יין של טבל, הרי הקידוש הוה מעליא, כדפסקו לענין קידוש על היין ונמצא סתם יינם, כדאיתא במחזה אברהם (להג"ר אברהם שטינברג אבד"ק בראד, ח"א סי' מ"ט) מטעמא דהאיסור רק דרבנן והמצוה דרבנן, ובצירוף דהוה רק שוגג. ואם כן יש לומר דדמי לנשפך, [ואע"פ שעכשיו הוה מזיד]. ואכתי צריך ביאור.

ג. בדיני דרבנן לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה

יש להוסיף שאפילו במזיד ושתה לקידוש יין טבל או סתם יינם, דהוה מצוה הבאה בעבירה, מכל מקום הא קיימא לן (שולחן ערוך סי' תרמ"ט סע' ה'), שער הציון שם סי' ק"ח) דאם נטל לולב הגזול בחול המועד, נהי שצריך ליטול לולב אחר, אבל יטול בלא ברכה, לחוש לשיטת הרמב"ם דבדיני דרבנן לא נפסל משום מצוה הבאה בעבירה. נמצא דהכי נמי בנידון דקידוש, הרי הא דמקדש על היין הוה רק דין דרבנן, ואם כן יצא בקידוש מספק.

ד. קידוש על יין של חדש

הנה כתב במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' רצ"ו סע' ב') דמי שמחמיר על חדש מעיקר הדין, ושמע הבדלה על חדש ממי שאינו מחמיר, לא יצא. חזינן דהמשקה שפסול משום מצוה הבאה בעבירה הוה פסול בעצמותו.

ולפי זה לא יהא פיסקא דמחזה אברהם, ובנידון דידן לא יצא ידי קידוש, וצריך לקדש בשנית, דדמי לנמצא מים. ולדינא צריך ביאור.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת לך לך

מוכחים אותם על הגזל

"ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט והכנעני והפריזי אז יושב בארץ". (פרק י"ג פסוק ז').

יגיע לזה כל ימיו".

רגלי חסידיו ישמור

והנה כאשר אדם מצידו משתדל בכל כוחו שלא להכשל בגזל, ושלא להשאיר חייב לאחרים, הרי הוא זוכה לסייעתא דשמיא ושומרים אותו משמים שלא יכשל. וכמו שכתוב בפסוק בשמואל (א' פרק ב') "רגלי חסידיו ישמור", שהקב"ה שומר את חסידיו שלא יבואו לידי טעות ולידי מכשול, וממילא הוא הדין לענין זהירות מממון חברו. כאשר אדם נזהר בזה בכל כוחו, שומרים עליו משמים שלא יכשל ולא ישאר חייב לאחרים.

מרח החזון איש זצ"ל בבחירתו כשהיה עדיין בחור"ל, לווה פעם אחת מאדם מסויים מעירו סכום כסף קטן שהיה חסר לו כדי לנסוע ברכבת. לאחר זמן קצר פרצה מלחמת העולם הראשונה ועקבותיו של המלווה נעלמו. החזון איש ניסה כמה וכמה פעמים לברר היכן הוא היהודי הזה, ולא מצאו. ומפעם לפעם הזכיר בצער את ההלוואה הזו שעדיין לא השיבה. והנה כיום לאחר פטירתו של החזון איש, הלך בדרך גיסו הג"ר שמואל גריינמן זצ"ל ופגש יהודי זקן ששאלו מיהו הרב קרליץ שנפטר, האם בבחירתו הוא היה גר בעיר פלוגנית בחור"ל. וכאשר השיב לו בחיוב, אמר הזקן שבבחירתו לפני המלחמה הוא לווה ממנו סכום כסף שהיה חסר לו כדי לנסוע ברכבת, ולאחר מכן פרצה המלחמה ולא השיב לי את ההלוואה.

הרב גריינמן התפעל מאוד שמצא עתה את המלווה, ואמר לו בהתפעלות "החזון איש כמה וכמה פעמים הזכיר בצער, שלוה מאדם שאינו יודע עתה היכן הוא כדי להשיב לו". ומיד פרע לו את החוב ההוא. וראים מכך שמי שזהיר בעניני ממונות, זוכה שמסייעים בידו משמים שלא ישאר לאחר פטירתו חייב ממון לאחרים.

חתימת ערבות

פעם אחת הגיע אל החזון איש קרוב משפחה וביקש ממנו לחתום לו ערבות על הלוואה שבדעתו ללוות, והחזון איש חתם לו. לאחר שנה שוב בא אל החזון איש כדי שיחתום לו ערבות להלוואה אחרת, והפעם החזון איש סירב לחתום. הוא התפלא מה השתנה עתה מלפני שנה, מדוע עכשיו החזון איש מסרב לחתום לו ערבות, הרי בפעם הקודמת כן חתם לו. ושאל את החזון"א מה קרה, האם נאמנותו ירדה בעיניו, שמשום כן מסרב עתה לחתום לו ערבות.

אמר לו החזון"א, לפני שנה היה לי כסף כסכום ההלוואה וידעתי שאם לא תשלם יהיה לי ממה לשלם את הערבות, אבל עכשיו אין לי את הסכום הזה ואין לי אפשרות לפרוע את הערבות הזו, ממילא אינני יכול להיות על כך ערב.

אצל החזון איש להיות ערב על הלוואה לא היה רק בגדר עשיית חסד לחברו, אלא היה זה בגדר שיעבוד, להיות ערב הכוונה להיות משועבד לפרוע את ההלוואה, וממילא אם אין לו אפשרות לפרוע את הערבות אז לא חותמים עליה!

ופרש"י, "ויהי ריב, לפי שהיו רועים של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל. והם אומרים, נתנה הארץ לאברם ולו אין יורש, ולוט יורשו, ואין זה גזל. והכתוב אומר והכנעני והפריזי אז יושב בארץ ולא זכה בה אברם עדיין".

הנה את ענין הזהירות מגזל מצינו אצל אברהם אבינו כמה וכמה פעמים, שאפילו את בהמותיו היה שומר מכל משמר שלא ירעו בשדות אחרים. ובפרשת חיי שרה (פרק כ"ד פסוק ל"ב) כתוב על אליעזר עבד אברהם שכאשר הגיע אל בית לבן ובתואל, "ויבא האיש הביתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחוץ רגליו ורגלי האנשים אשר איתו". ופרש"י, "ויפתח, התיר זמם שלהם, שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים". מבואר בזה שאברהם אבינו מרוב זהירותו שלא להכשל בגזל, היה חושב תחבולות מה לעשות כדי שהבהמות שלו לא ירעו בדרך בשדות אחרים, שהרי כשהולכים עם הבהמה בדרך יתכן מאוד שבלא שימת לב הבהמה תתקרב לשדות אחרים ותאכל משם. ומשום כן חידש אברהם אבינו כלי מחודש "זמם" שיסתום את פי הבהמה שלא תוכל לאכול משדות אחרים, ורק כשהגיע לביתו התיר את הזמם שלהם ונתן להם תבן ומספוא למאכלם.

והנה בגמרא בבא קמא (דף ל' א') מובא, "אמר רב יהודה, האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין וכו'". מבואר בזה שמכא הזהירות במילי דנזיקין דהיינו בגזל ובממון חברו, זוכים להגיע לדרגה של חסיד. וראים מזה שכל ענין הזהירות מגזל אינו רק כדי לא להכשל באיסור גזל, אלא זה מעלה שמתעלים בה מעלה מעלה עד שמגיעים לדרגת חסיד. וממילא מובנת מאוד זהירותו של אברהם אבינו שלא להכשל בגזל, שהוא יסוד שהכל תלוי בו, וממנו אפשר לעלות ולהתעלות מעלה מעלה.

להתפלל שלא יגיע לזה

מסופר על מרח החפץ חיים זצ"ל ששכר את אחד מהבחורים שבישיבה כדי שיעתיק לו את כתביו על מנת להדפיסם בדפוס. המנהג היה שכאשר הביאו לדפוס כתבים להדפיס, היו קודם לכן שוכרים אדם שיש לו כתב יפה שיעתיק את הכתבים ויסדרם שיהיו מוכנים לדפוס. והחפץ חיים סיכם עם הבחור שהעתיק לו את הכתבים שישלם לו לפי מספר השורות שהעתיק. פעם אחת הבחין החפץ חיים שישנם דפים שבהם יש

22 שורות, במקום 20 שורות, ובכל פעם שקיבל את הדפים מהבחור הוא חישב את התשלום רק לפי 20 שורות, וא"כ נמצא שהיו פעמים ששילם לו פחות ממה שמגיע לו. החפץ חיים נבהל כולו על זה שבלא שימת לב נכשל באיסור גזל, ובמהירות רץ לישיבה אל הבחור כדי לחשב עימו כמה מגיע לו, ולא נח ולא שקט עד שסידר את התשלום בשלמות.

לאחר ששילם שמח על זה שתיקן את המעוות, אמר לו הבחור שבחודאי שמחתו עתה היא על כך שזכה לקיים את מצוות והשיב, שהיא מצווה שאינה מצויה אצלו.

ענה לו החפץ חיים, "על כאלו מצוות חובה על כל אחד להתפלל שלא

"והנה דבר ה' אליו לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך. ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספר אותם, ויאמר לו כה יהיה זרעך. והאמין בה' ויחשבה לו צדקה". (פרק ט"ו פסוק ד' – ו').

בתורה הוא המציאות האמיתית. ולכן כאשר ריב"ז דורש מהפסוק שבית המקדש יפול רק בידי מלך, ועתה הוא רואה שבית המקדש עומד ליפול בידי של אספסיינוס הרי זה אומר שהמציאות האמיתית היא שאספסיינוס הוא המלך. ואפילו שבעיני בשר נראה לכאורה שהוא לא מלך, ונראה כאילו שהחוש מכחיש את זה, בהכרח שהטעות הוא בעיני בשר, אבל האמת היא כמו שכתוב בתורה. ולכן לאחר שריב"ז דרש את הפסוק שאספסיינוס הוא מלך היה ברור אצלו במאת האחוזים שכך היא המציאות האמיתית, וכשחיים באמונה כזו שהתורה היא המציאות, כל הטענות שכנגד זה בטלות ומבוטלות, עד כדי כך שהיה אצלו ברור שיכול לגשת אל אספסיינוס ולקרוא לו מלך.

מנא לך דבבל לצפונה דארץ ישראל

וכעין זה שמעתי ממרן הרב מפוניבז' הגרי"ש כהנמן זצ"ל שביאר בזה את דברי הגמרא בבבא בתרא (דף כ"ה ב') דאיתא בגמרא, "ומנא לך דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא, דכתיב מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ". הגמרא שואלת מנלן שבבל נמצאת בצפון ארץ ישראל, ולתשובה היא מביאה את הפסוק "מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ", שכתוב בזה שהרעה תצא מצפון, ואם אנו רואים שהרעה יצאה מבבל הרי זה אומר שהמיקום של בבל הוא בצפון ארץ ישראל. ולכאורה לא מובן איזה שאלה היא זו "מנלן דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא", הלא כל אדם שהולך בארץ ישראל לצד צפון הוא מגיע בסוף לבבל, ואם אתה רוצה לדעת אם באמת בבל בצד צפון או לא, תשאל את כל הולכי הדרכים לאן מגיעים כשהולכים לצד צפון. והרי שיירות מצויות מבבל לארץ ישראל, וכאשר תשאל כל אחד הוא יאמר לך שבבל היא בצד צפון.

אלא ביאר הרב מפוניבז' שאצל חז"ל ההוכחה הכי גדולה היא מהתורה, ואם יש לנו הוכחה מהתורה לגבי המיקום של בבל, זוהי ההוכחה הטובה ביותר יותר מכל מציאות אחרת. משום שדברי התורה אצל חז"ל היו מציאות ממש, יותר מכל מציאות אחרת, ואם כתוב בתורה משהו זה מוכיח יותר טוב מכל הוכחה אחרת.

ולכן כאשר הגמרא רוצה לברר היכן היא בבל, ויש אפשרות לצאת החוצה ולשאל את הולכי הדרכים, ומצד שני ישנה אפשרות לברר את זה מתוך הפסוקים, הרי ההוכחה של הפסוק היא יותר חזקה ויותר אמיתית מכל הוכחה אחרת.

אמונה בבשורת הבנים

ולפי זה נראה שמה שנאמר על אברהם אבינו "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה" ומפרש רש"י, "הקב"ה חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו", האמונה שהאמין בה' על בשורת הזרע שהתבשר כאן שיוולדו לו ילדים, וההבטחה שיהיו מרובים יותר מכוכבי השמים, לא היתה אמונה בלבד שהאמין שאכן דבר ה' הוא אמת ויתקיים. אלא האמונה בה' היתה אצלו בצורה מוחשית, שראה את ההבטחה הזו כמציאות ממש.

ואע"פ שכל הדברים שמסביב כאילו הכחישו את ההבטחה הזו, שלפי המציאות הנראית לעין כבר לא שייך שלאברהם ושרה יוולדו ילדים, ובנוסף לזה אברהם ראה במזלות שלא יהיו לו ילדים. בכל זאת כל זה עד שבא דבר ה' אל אברהם ובישר לו את בשורת הבנים, אבל לאחר שבא אליו דבר ה', מעתה דבר ה' הזה היה אצל אברהם כמציאות האמיתית. וכל שאר הדברים שנראים כמכחישים את זה, הם רק מראה עיניים ולא אמת, והאמת היא שדבר אלוקינו יקום לעולם.

ואמונה כזו שהאמין בה' וראה את דבריו כמציאות ממש, ולא הרבה אחריו מאומה, דרגה כזו באמונה היא דרגה נשגבה, שעליה אפשר לומר

ופרש"י, "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, הקב"ה חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו וכו'".

מבואר ברש"י שמה שכתוב בפסוק "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה", מדובר על האמונה שהאמין בה' כשבישר לו את בשורת הבנים, והאמונה הזו עמדה לאברהם לזכות אצל הקב"ה.

וברמב"ן הקשה על כך, וכתב "ואיני מבין מה הזכות הזאת, למה לא יאמין באלוקי אמן, והוא הנביא בעצמו, ולא איש אל ויכוזב. ומי שהאמין לשחוט את בנו היחיד האהוב ושאר הניסיונות איך לא יאמין בבשורה טובה".

והיינו שהקשה מה הגדולה בזה שאברהם אבינו האמין בה' כאשר בישר לו את הבשורה על לידת הבנים, הלא אצל אברהם אבינו שהוא האמין הגדול, בוודאי שכאשר הקב"ה יבטיח לו על לידת הבנים הוא יאמין לו על כך, והרי אם יצא לשחוט את בנו מכח האמונה בה', בוודאי ובוודאי שכאשר הקב"ה יבשר לו בשורה טובה הוא יאמין בו. וא"כ מה הגדלות שהפסוק מדגיש כאן שבזכות האמונה שהאמין כאן בה', הקב"ה חשב לו את זה לזכות ולצדקה, הרי לפי דרגתו אי אפשר להחשיב את הדבר הזה לזכות כלל.

שלמא עלך מלכא

ונראה לבאר דהנה בגמרא בגיטין (דף נ"ו א') מובא שבזמן המצור על ירושלים, יצא רבי יוחנן בן זכאי מירושלים בערמה, כדי לבוא לדבר עם אספסיינוס שירחם על עם ישראל שבירושלים. ואספסיינוס היה באותו זמן שר הצבא שהופקד על ידי המלך כדי להחריב את ירושלים. וכתוב בגמרא שרבי יוחנן בן זכאי בא אליו ואמר לו, "שלמא עלך מלכא, שלמא עלך מלכא" - שלום עליך המלך.

ואספסיינוס שלא היה עדיין מלך השיב לו, "מיחייבת תרי קטלא, חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא (והתעללת בי, רש"י), ותו אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי". שאמר לו שהוא מחוייב מיתה על זה שהוא קורא לו מלך, שהרי אינו מלך, וכולם יודעים שהוא רק שר הצבא ולא יותר מזה, וא"כ מה שקורא לו מלך זהו התעללות שבא לצחוק וללגלג עליו, וממילא על כזה דבר ראוי לו שיהרגהו.

ורבי יוחנן בן זכאי השיב לו, "איברא מלכא את, דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך, דכתיב והלבנון באדיר יפול, ואין אדיר אלא מלך דכתיב והיה אדירו ממנו וגו', ואין לבנון אלא בית המקדש שנאמר הנהר הטוב הזה והלבנון וכו'". ואמר לו שבאמת הוא כן מלך, כי יש דרשה בפסוק שרק מלך יכול לכבוש את בית המקדש, וא"כ אם אני רואה שאתה עומד לכבוש את בית המקדש מוכח מזה שאתה באמת כן מלך.

ובהמשך הגמרא מובא המעשה שתוך כדי שהם מדברים ביניהם הגיע לאספסיינוס שליח מרומי שהמלך מת, והשרים החליטו למנותו למלך. ולכאורה דברי ריב"ז אינם מובנים, הרי אספסיינוס עומד וצועק עליו, ואומר לו "אני לא מלך", אתה קורא לי מלך, והרי החוש מכחיש אותך! המלך יושב ברומי, וכולם מכירים ויודעים מיהו, ואיך אתה בא ואומר לי שאני הוא המלך. וריב"ז לא מתבלבל ועונה לו שיש לי דרשה מהפסוק שמכריח שאתה הוא באמת כן מלך. לכאורה איזו תשובה הוא משיב לו בזה, הרי כולם יודעים שזה לא נכון, כל היום נשלחים מכתבים על ידי המלך בעצמו מרומי, ואיך יתכן שבא ואומר לאספסיינוס אתה הוא המלך. ובגמרא לא מוזכר שריב"ז אמר לו שאני יודע ברוח הקודש שאתה הוא המלך, אלא כל הידיעה שלו היא מהפסוקים. וא"כ תמוה מאוד איך הוא יכול לעמוד ולומר לו "מלך", בזמן שהחוש מכחיש את זה.

אלא רואים מזה שאצל חז"ל מה שכתוב בתורה היא אצלם המציאות בעצמה, שכל מציאות הבריה היא רק התורה, וממילא מה שכתוב

"ויחשבה לו צדקה", שהקב"ה חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה הזו שהאמין בו.

בזכות האמונה

והנה בזכות האמונה הזו שנאמרה כאן בפסוק על אברהם אבינו "והאמין בה", מצינו שאברהם אבינו וכלל ישראל זכו לדברים נשגבים. במכילתא בפרשת בשלח (פרשה ו') כותב על אברהם אבינו, "וכן אתה מוצא שלא ירש אברהם אבינו העולם הזה והעולם הבא, אלא בזכות אמונה שהאמין בה" שנאמר והאמין בה' ויחשבה לו צדקה". ובמדרש בפרשת בשלח (פרשה כ"ג אות ה') כותב על כלל ישראל, "עתידין ישראל לומר שירה לעתיד לבוא וכו'. ובאיזה זכות אומרים ישראל שירה, בזכות אברהם שהאמין בהקב"ה שנאמר והאמין בה', היא האמונה שישאל נוחלין בה ועליו הכתוב אומר וצדיק באמונתו יחיה וכו'".

ויש לבאר שהדברים הנשגבים הללו שאברהם אבינו ירש את העולם הזה והעולם הבא, ושכלל ישראל יזכו לומר שירה לפני הקב"ה, היסוד והשורש שלהם הם השגות גדולות בבורא עולם, שכל ענין עולם הבא הוא השגות גדולות בבורא עולם, וכן אמירת שירה לפני הקב"ה שייכת רק כשרואים את מעשיו המופלאים עין בעין, והסיבה שזוכים לכל זה היא בזכות האמונה שהאמין אברהם אבינו בה' בבשורת הזרע. שהאמונה שהאמין אברהם בה' וקיבל את דבריו כמציאות ממש, ומה שבדרכי הטבע הכל היה מוכחש ולא יכול להתקיים, לא מנעה מאברהם אבינו להאמין בה' ולראות את הבטחתו כמציאות האמיתית ממש, זו הסיבה שבסוף הוא וכלל ישראל זוכים להשגות כאלו גדולות בבורא עולם של ירושת העולם הזה והעולם הבא, ואמירת שירה לפני הקב"ה.

*

שמא יגרום החטא

הנה ברמב"ן מפרש את הפסוק "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה", באופן אחר מרש"י, שמה שנאמר "ויחשבה לו צדקה" לא נאמר כלפי הקב"ה כדברי רש"י, אלא זה נאמר כלפי אברהם אבינו ע"ה, וכתב "והנכון

בעיני כי יאמר שהאמין בה' וחשב כי בצדקו של הקב"ה יתן לו זרע על כל פנים, לא בצדקת אברם ובשכרו, אע"פ שאמר לו "שכרך הרבה מאד". ומעתה לא יירא פן יגרום החטא. ואע"פ שבנבואה הראשונה חשב שתהיה על תנאי כפי שכר מעשיו, עתה כיון שהבטיחו שלא יירא מן החטא ויתן לו זרע, האמין כי נכון הדבר מעם האלוקים, אמת לא ישוב ממנה, כי צדקת ה' היא ואין לה הפסק וכו'".

מבואר בדבריו שפירש את הפסוק שאברהם אבינו האמין בה' שמה שהבטיח לו בנים, זה מצד צדקה ולא מצד מעשיו. שאם זה היה הבטחה שיזכה לבנים מצד מעשיו הטובים, הרי עדיין הוא צריך לחוש אולי בסוף יגרום החטא ואז לא יזכה לבנים. אבל עתה שהאמין בה' שיתן לו את הבנים בצדקה, מעתה אין חשש שמא יגרום החטא, כיון שההבטחה הזו אינה תלויה במעשיו אם הם טובים או לא, אלא היא באה בצדקת ה', ודבר שהקב"ה נותן מצד צדקה אין זה תלוי במעשים, ואפילו כאשר ח"ו מצד המעשים אין זכות לזכות להטבה הזו, אבל מצד הצדקה אפשר תמיד לזכות לקבל את ההטבה וההבטחה הזו.

והגרי"ם פיינשטיין זצ"ל הביא את דברי הגר"א במשלי (פרק כ"ה פסוק ט"ו) שכותב את היסוד הזה, ומפרש לפי זה את התפילה שאומרים בנשמת "עד הנה עזרונו רחמך ולא עזבונו חסדיך ואל תטשנו ה' אלוקינו לנצח", (ובסוף מביא הגר"א את הפירוש של הרמב"ן בפסוק הזה בשם הזוהר) וכתב "אך יש שני מיני תפלות, אחד שמבקש שהקב"ה יעשה למען רחמיו וחסדיו, כמו שאומרים עד הנה עזרונו רחמך ולא עזבונו חסדיך ואל תטשנו ה' אלוקינו לנצח, כלומר מה שאתה עד הנה עזרונו הוא רחמך ולא למענינו, ומה שאתה לא עזבונו הוא חסדיך, ולכן אנו בטוחים שאל תטשנו ה' אלוקינו לנצח, כי אם היה בשבילנו היינו מתייראים שמא יגרום החטא, אבל כאשר הוא למען חסדיך אין אנו מתייראין כלל כי חסדיך המה קיימים תמיד. וזהו כמו שכתוב בזוהר והאמין בה' ולא היה מתיירא אפילו שמא יגרום החטא, והיינו משום שויחשבה לו צדקה, כלומר כל מה שנותן לו ה' הוא צדקה ואינו בשבילו כלל וכו'".

ידו בכל ויד כל בו - השגחת ה'

"והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו ועל פני כל אחיו ישכון". (פרק ט"ז פסוק י"ב).

גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי וגו'. ויש לפרש שהפסוק בא לעורר שהקב"ה הוא ה' רועי, הוא המנהיג והמשגיח את האדם בכל הזמנים והמצבים, בין בזמנים הטובים ובין בזמנים הקשים. וממילא כשיודעים את הידיעה הזו אז גם אם "אלך בגיא צלמות, לא אירא", שגם בזמנים הקשים, כיון שיודע שהקב"ה משגיח עליו עתה בהשגחה פרטית על כל צעד ושעל, ממילא אין ממה לפחד כי הקב"ה עושה את הכל לטובה, ובידו כהרף עין להושיע בהרבה דרכים.

ויסוד זה צריך כל אחד ואחד להשריש בלבו, ומי שזוכה באמת להשיג את הידיעה הזו, הוא זוכה להנהגה אחרת בכל חייו. ובכל מעשה ומעשה שנעשה לו, הרי הוא יודע שהסיבה שנעשה לו כך היא משום שכך הקב"ה קבע שראוי להיות לו כך, והסיבה הפשוטה שנראית לעין היא לא הסיבה האמיתית של התוצאה, אלא האמת היא שהקב"ה גזר שכך יקבל, וכל הסיבות היו שלוחי המקום להביא את הגזירה הזו עליו. וכמו כן כשסובל איזה סבל מחמת אדם פלוני, הוא מאמין שאותו פלוני הוא רק השליח, והסיבה האמיתית שכך סובל היא מגזירת הקב"ה שכך קבע לו. וכאשר ח"ו באים זמנים קשים אינו מתייאש, כי יודע הוא שה' עימו, והרבה שלוחים למקום להושיעו. וביד הקב"ה להמציא ישועה אפילו ממקום שלא חשב ולא העלה על דעתו שמשם תבוא לו הישועה.

נסתרה דרכי מה'

והנה בהפטרה קוראים את הפסוק בישעיה (פרק מ פסוק כ"ז) "למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה'", ובמדרש מובא שהקב"ה אמר את הפסוק הזה על יעקב אבינו כאשר התרעם על בניו שירדו למצרים ואמרו למושל שיש להם אח שנשאר עם אביהם, ואמר להם "למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח". ובספר "שם עולם" לבעל ה"חפץ חיים", מבאר שהטענה היא שהיה צריך להתבונן שבוודאי כל המעשה הזה הוא מהקב"ה, והוא מסובב את כל הסיבות ומידו בא המעשה הזה, ולא מחמת בניו. שכאשר מתבוננים באמונה הזו שכל מה שמקבלים, בין רווח ובין הפסד הוא מיד הקב"ה, וכל הסיבות הנראות

בתרגום מפרש את המילים "ידו בכל ויד כל בו", "הוא יהא צריך לכולא ואף אנשא יהון צריכין ליה". והיינו שישמעאל מצד אחד יהיה צריך לכולם, שהוא יהיה שפל שנצרך לכולם, ואינו יכול בעצמו להסתדר, ומצד שני תהיה בו גם המעלה העצומה שכולם יהיו צריכים לו.

והנה מה שכתב שכולם יהיו צריכים לו, רואים את זה בחוש, שהנפט שהוא הדבר הכי יקר בעולם מצוי בעיקר אצל מדינות ערב, וכל העולם כולו שנצרך לנפט צריך לרכוש את זה דרך ממדינות ערב, ומוזה עיקר פרנסתם וממונם.

ויש בזה לימוד גדול מאוד בהנהגת הקב"ה בעולם. רואים אצל ישמעאל את ההנהגה של "מאשפות ירים אבינו", שמצד אחד ישמעאל נמצא בתכלית השיפלות הוא יהא צריך לכולא, שאינו יכול מעצמו לעשות כלום והוא נצרך לכולם שיעזרוהו ויסייעוהו. ובמקום השפל הזה הקב"ה שולח לו סיוע ומעמיד לו מקור הכנסה, עד כדי כך שכולם צריכים לו, שכל העולם כולו צריכים אותו ובאים אליו כדי לקנות ממנו את הנפט.

ויש ללמוד מזה לכל אחד ואחד במצבו, שגם כאשר ח"ו עוברים עליו זמנים ומצבים קשים, אסור ליפול ולהשבר, וגם במצב הכי קשה לא אפסה תקווה, אלא הרבה דרכים למקום להושיע, וישועת ה' כהרף עין, ברגע אחד הקב"ה יכול להפוך את כל המצב מהקצה אל הקצה.

ועיקר עבודת האדם בכל הזמנים ובכל המצבים, הוא רק להשתדל להיות ראוי בעיני ה', וכאשר זוכים לכך הקב"ה ברגע אחד משנה עיתים ומחליף את הזמנים, וממציא ישועה כהרף עין.

לא אירא רע כי אתה עמדי

ובאמת הקב"ה משגיח על כל אחד ואחד השגחה פרטית בכל רגע ורגע, ואין רגע אחד שהאדם אינו מושגח מאיתו יתברך, וממילא גם בזמנים שנראים לכאורה כזמנים קשים, ראוי לדעת ולזכור שכל פרט ופרט הקב"ה עושה, וביד הקב"ה להושיעו ולהצילו כהרף עין ממצבו הקשה. ובפסוק בתהילים (פרק כ"ג) כתוב, "מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר וגו',

לעין הם רק שלוחי המקום. לא שייך לומר "נסתרה דרכי מה" כי מבין שאין מציאות כזו שנעשים מעשים ללא השגחה ה'.

וב"שם עולם" מאריך בזה הרבה וכתב, "וכן כל ענייני צער שמזדמן לאדם, שאחד מחורפו ומגדפו, הוא הכל מן השמים על עונותיו, אלא שמגלגלין חוב על ידי חייב, וכמו שאמר חז"ל על הפסוק והשבות אל לבבך, שעונותיך הם המחריפין אותך וכו'. וראה אחי מה דאיתא במדרש רבה (פרשת מקץ) על שאמר יעקב לבניו "למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח", התרעם עליו ה' יתברך ואמר על ידי נביאו ישעיהו "למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה", והיינו משום דהיה לו להתבונן בדבואי מה' נסבב כן מה שסיפרו לו וכל מה דעביד לטב הוא דעביד ולא לתלות הרעה בהם". וע"ש בכל אריכות דבריו.

בכל קראינו אלי

והנה בירושלמי בברכות (פרק ט' הלכה א') כתב, "אמר רבי תנחומא מעשה בספינה אחת של עכו"ם שהיתה פורשת מים הגדול, והיה בה

תינוק אחד יהודי. עמד עליהם סער גדול בים, ועמד כל אחד ואחד מהם והתחיל נוטל יראתו בידו וקורא ולא הועיל כלום. כיון שראו שלא הועילו כלום, אמרו לאותו יהודי, בני קום קרא אל אלוך, ששמענו שהוא עונה אתכם כשאתם צועקים אליו, והוא גיבור. מיד עמד התינוק בכל לבו וצעק, וקיבל ממנו הקב"ה תפילתו ושתק הים. כיון שירדו ליבשה ירדו כל אחד ואחד לקנות צרכיו, אמרו לו לאותו התינוק לית את בעי מזבין לך כלום. אמר להון, מה אתון בעי מן ההן אכסניא עלובה. אמרו לו, את אכסניא עלובה, אינון אכסניא עלובה, אינון הכא וטעותהון בבבל, ואינון הכא וטעותהון ברומי, ואינון הכא וטעותהון עמהון, ולא מהנון להן כלום. אבל את כל אהן דאת אזיל אלוך עמך, הודא הוא דכתיב כה' אלוקינן בכל קראינו אליו".

מכאן בזה שאפילו הגויים כאשר הכירו בגדלות ה' ובהשגחת ה', טענו לתינוק היהודי איך הוא קורא לעצמו עלוב, ומזלזל בעצמו שאינו יודע לאן ילך, הרי בכל מקום שהוא הולך הקב"ה הולך עימו ומסייע לו.

רבן של ישראל רבי אברהם ישעיהו קרליץ זצוק"ל – מרן החזון איש – נלב"ע ט"ו במרחשון תשי"ד

אפשר לעשותה על ידי אחרים, הרי יש אחרים שעושים כבר את המצווה הזו. אלא שבכל זאת הסבתא מבקשת שדווקא הוא יבוא, ואולי על זה אינו מחוייב לבטל מתלמודו.

את כל הספק הזה עם כל צדדיו שטח הגרב"צ לפני החזון איש, בעת הוזהרה להלווה עיניו בטיולו הקבוע, ועתה המתין לשמוע את דבריו – דברי אלוקים חיים – מה עליו לעשות בעת הוזהרה ובמצב הזה.

החזון איש הקשיב לכל השאלה בתשומת לב מרובה, ולא הסתפק בשמיעה בלבד, אלא תוך כדי ההליכה המשיך לדרוש ולחקור את העלם הצעיר בכל הפרטים ופרטי הפרטים, "למה היא רוצה דווקא שהוא ישהה לצידה? האם לא טוב לה כשאחרים שוהים לצידה?". כאשר הוא מקבל תשובות מפורטות על הכל, עד שהתמונה במלואה היתה ברורה לו לכל צדדיה.

ואז החזון איש ממשיך ללכת במשך כמה דקות בשתיקה, כשהוא חושב ושוקל כדת מזה לעשות, ומזה ליעץ על השאלה הזו.

לאחר כמה דקות פתח החזון איש את פיו ואמר, "תלך לבקרה ותשהה לצידה כמה שהיא רוצה, ותדע לך שאתה לא מקיים כאן רק מצוות חסד וביקור חולים, אלא גם מצוות תלמוד תורה!!!".

הגרב"צ שומע את התשובה ומתפלא מאוד איזה מצוות תלמוד תורה הוא מקיים בזה, הרי כשילך לשם לא יוכל ללמוד כמו שהוא לומד עתה בישיבה, ומיד הינו שואל את החזון איש בתמימה "איך מקיים בזה מצוות תלמוד תורה?".

החזון איש שכבר היה מוכן לשאלה הזו, השיב ואמר, "אני יודע שאתה מתמיד ועמל בתורה, ולמה אתה כל כך עמל בתורה? כדי לזכות לקנות את התורה, שהתורה תהיה אצלך 'תורה דיליה', ולזכות להגיע לבחינה כזו של 'תורתך בתוך מעי'. אבל באמת איך יתכן שיהיה לאדם חיבור עם התורה, הרי התורה היא מציאות רוחנית, ואילו האדם הוא יצור גשמי, ואלו שני דברים שאינם מתחברים זה בזה?

התשובה לזה היא, הכלל הזה "אין התורה נדבקת אלא לנפש עדינה", כדי לזכות שהתורה תדבק בך צריך לקנות "עדינות הנפש", והוא בית הקיבול שיכול לקבל את התורה, ודרכו זוכים להתחבר לתורה.

ואיך קונים עדינות? על ידי חסד, ויתור וכל המידות הטובות. כאשר אדם מוותר על הרצונות שלו למען הזולת, הוא זוכה לקנות בנפשו עדינות, ומכאן הוא זוכה שהתורה תדבק בו".

ועתה המשיך החזון איש בדבריו החוצצים ואמר, "אתה לא צריך לסגור את הגמרא כדי לחפש היכן לעשות חסד, אבל כאשר מזדמן לך לעשות חסד ולוותר על הרצונות שלך, או זה הזמן שאתה יוצר לך בנפש קנין של עדינות, שהוא כלי הקיבול של התורה. ועכשיו כשמזדמן לך לעשות חסד בבחינה כזו שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, כי הסבתא נהנית דווקא כשאתה נמצא בקרבתה, אז תדע לך שכל רגע שאתה שוהה במחיצתה, וכל תרופה שאתה נותן לה, וכל השגחה שאתה משגיח עליה לרפואתה, אתה עושה פעולה של תורה. משום שאתה יוצר עדינות בנפשך, והעדינות הזאת גורמת לחיבור יותר טוב של קדושת התורה שתוכל להדבק בנפשך. ולכן זה לא נחשב שאתה רק מקיים מצוות גמילות חסדים, אלא גם מצוות תלמוד תורה, שאתה עוסק בפעולה של תורה".

זכות נשגבה זכה הדור הקודם אשר הקב"ה ברחמיו ובחסדיו שתל בו את המאור הגדול, רבן של ישראל, החזון איש זצ"ל, כעמוד האש עמד בראש המחנה ראשו בשמים וגופו בארץ, ונהנים ממנו עצה ותושיה וכל מידה נכונה.

הגרב"צ פלמן זצ"ל זכה בצעירותו לרבות באור הגדול, ולשתות הרבה מים זכים וטהורים מהמעייץ הנובע, וכל דבריו והנהגותיו היו לו למורי דרך לכל ימי חייו.

נביא סיפור ולימוד נפלא שסיפר הגרב"צ זצ"ל, על שאלה ששאל את החזון איש וקיבל ממנה לימוד ומוסר השכל לכל חייו, כפי שנשמע מהמגיד מישרים הג"ר מנחם שטיין שליט"א ששמעם מהגרב"צ, אשר במשך שנים ארוכות זכה להשתתף ולשמוע את שיעוריו.

נפש עדינה

החזון איש זצ"ל היה יוצא בכל יום לטייל זמן קצוב כפי מה שנצרך לו לבריאותו. בדרך כלל היה יוצא לטייל כאשר מתלווה אליו אחד מהבחורים שהיו קרובים אליו, או אחד מבני המשפחה.

הרבה פעמים זכה הגרב"צ להתלוות עימו בטיולו זה, כאשר כמעט מידי יום ביומו היה הגרב"צ יורד מהישיבה לבית החזון"א כדי לשאול אותו את ספקותיו ושאלותיו בסוגיא, ממילא מתוך כך יצא הרבה פעמים שזכה להתלוות עימו בטיול, כאשר בדרך היה משוחח עם החזון"א בלימוד ונהנה ממנו בעיצה ותושיה בספקות שעמדו לו על הפרק.

פעם אחת – מספר הגרב"צ על שאלה ששאל את החזון"א בעת שהלך עימו בטיולו זה. החזון"א טייל אז באזור של פרדס ברמן (היום זהו המשך של רחוב חזון איש), והגרב"צ שהתלווה עימו מצא אז שעת הכושר להתייעץ עימו בנושא הכא.

בבית הוריו של הגרב"צ, הג"ר שמואל פלמן זצ"ל רב שכונת "היכל מאיר" בתל אביב, התגוררה לעת זקנתה הסבתא, אמו של אביו ר' שמואל. מטבע הדברים הקשר בין הסבתא לנכדים שהתגוררו עימה יחד היה מאוד חזק, והסבתא נהנתה רבות מחברת נכדה ונכדותיה.

בתקופה מסויימת הסבתא לא חשה בטוב, והוצרכה להתאשפז בבית החולים לרפואתה, המשפחה דאגה כל הזמן לשהות לצידה ולעזור לה לעבור בקלות ובמחירות את ימי ההחלמה.

הגרב"צ שכבר היה בעת ההיא בישיבה, היה מגיע מפעם לפעם לביקור קצר כדי לשמחה ולדרוש בשלומה, ומיד היה שב לישיבה לתורתו ולעבודתו.

הסבתא שמאוד נהנתה כאשר נכדה הגרב"צ בא אליה, ביקשה ממנו שוב ושוב שיזאיל לבוא לעיתים יותר קרובות, ולזמן יותר ממושך.

הגרב"צ לא ידע מה לעשות, מצד אחד עתה הינו בחור ישיבה, ותפקידו ללמוד בכל עת, ואם ילך לבקר הרבה את הסבתא לא יוכל לשבת וללמוד כל היום, הוא יצטרך הרבה זמן לבטל בשביל לשהות לצידה כמו שהיא רוצה. ומצד שני, אולי עתה זהו תפקידו לשמח את הסבתא במחלתה, וזהו כמצווה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, וחייב ללכת לבקרה אפילו שזה יבוא על חשבון הלימוד.

ומצד שלישי, הוא לא היה היחיד מבין בני המשפחה ששהו לצידה. בני המשפחה היו כל הזמן לידה, וממילא מי אומר שזה נחשב כמצווה שאי

עלון פרשת לך לך |
י"א מרחשון תשע"ז

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

אותי? ברור שאשמע לו, כי הדבר משתלם לי ביותר!...
אם כן, מה הגדולה של אברהם אבינו ע"ה כשעמד בניסיון לצאת
מארצו? עם כאלו הבשחות, כאלה ברכות, מדוע לא ילך? ואף
על פי כן - "לך לך מארצך", הוא אחד מעשרה ניסיונות שנתנ'
סה אברהם אבינו. אתמהה.

הניסיון - כיצד ילך

אלא, שהניסיון לא היה אם ילך או לא ילך, אלא כיצד ילך, באיזו
מחשבה ילך לארץ ישראל. המבחן היה בעומק הלב, והוא עמד
בניסיון הקשה: הליכתו הייתה לקיים את רצון ה'. כאמור, לקיים
מצוה של הקב"ה שוב לו מכל ההבשחות שבעולם.
הקב"ה הבטיח לו הבשחות גדולות אם ילך אל הארץ אשר
יראהו, אבל הפסוק מעיד ואומר: "וילך אברהם כאשר דבר אליו
ה'". - הוא שמע מפי הגבורה את ההבשחות הללו שעל ידן יהיה
מאושר, ומהן יגיע לדרגות רוחניות גדולות - ועם כל זאת הלך
רק - "כאשר דבר אליו ה'". לא לשם ממון, לא לצורך הבנים,
לא כדי להשיג שם טוב ולא כדי לזכות בברכה. כי הברכה הגדול
לה ביותר שיכולה להיות לו, האושר המופלא ביותר של אברהם
אבינו ע"ה הוא - לזכות לקיים את רצון ה'!

נמשיך במשל שהתחלנו בו:

אומרים לאדם: תיסע לאמריקה, ויהודי ממתין לך שם עם אלף
דולר. אלף דולר לא הולכים ברגל, לא מוצאים אותם מתגלג'
לים ברחוב. אבל מודיעים לו: אחרי האלף דולר שתקבל ממנו
בבורו-פארק, יש בפלשבוס יהודי נוסף, הממתין לך עם מיליון
דולר.

אשאל אתכם: כעת, כאשר הוא יוצא לדרך ונוסע, לשם מה הוא
נוסע: בשביל האלף או בשביל המיליון? ודאי בשביל מיליון
הדולר. אבל יש לו שם גם אלף דולר? - נכון, אבל כאשר מדב'
רים על מיליון דולר, אלף הדולרים בטלים ומבטלים.

לשמור מצוות ה' - זה מיליארד, כל הבשחה נוספת היא בסך
הכול כאלף דולר. כך הבין ועשה אברהם אבינו ע"ה.
איי איי... זה לא פשוט, כל פרט ופרט שאנו לומדים מעט אודות
אברהם אבינו, נוגע לנו מאד. מדוע? כי "חייב אדם לומר מתי
יגיעו מעשי למעשי אבותי".

הנוגע לנו, שלמדנו כעת את החשיבות והחביבות והאושר שב'
שמירת מצוות ה', יותר מהכול. אולי נרכוש מכך מעט תוספת
בשמחה של מצווה.

פניני ראובן

בית אל וההר - מי סימן למי?

ויעתק משם ההרה מקדם לבית-אל ויש אהלה בית אל
מִשָּׁם וְהָעִי מִקְדָּם וַיֵּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' (יב, ה)

"משם" הכונה מהעיר שכם. משם הוא יצא ולהיכן נסע? "ההרה".
היכן נמצא הר זה?

התורה נותנת לנו סימן למקומו של ההר: "מקדם לבית
אל" - בצד מזרח לבית אל. בית אל היה מקום ידוע, ומ'
ספרת התורה שאותו הר היה בסמוך אליו. "ויש אהלה"

דרשות ראובן

ערכן של מצוות

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְנוּלָתָהּ וּמִבֵּית אֲבִיךָ
אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֵרָאָךְ (יב, א)

לך לך - אחד מעשרה ניסיונות

"עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן" (פרקי
דרכי אליעזר פרק כו).

יש צורך לדעת שניסיון אצל אברהם אבינו הוא דבר קשה בש'
בילו. הניסיון הניתן לאדם גדול, אינו מהניסיונות החולפים
ועוברים על אדם רגיל.

לדוגמא: אנו יושבים כאן בבית המדרש, וברוך ה' על כך שאנו
יהודים של בית המדרש, "ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש".
אם נראה כאן, על הכיסא בצד, ארנק שמישהו שכח, בארנק
יהיו אלפי דולר, ושם המאבד בצד - וכי יהיה למישהו ניסיון
לקחתו? אין אחד מאתנו שיהיה לו ניסיון. מדוע? כי זו גזלה.
לא יהיה לנו אפילו רצון ליטול לעצמנו את הארנק, וגם אם
יהיו עשרת אלפים דולר, וכי למישהו מיושבי בית המדרש יהיה
ניסיון לקחת אותם?!

אבל אם אדם מהרחוב, ללא יראת שמים, ייכנס לכאן, יהיה לו
ניסיון? עשרת אלפים דולר!
מדוע?

כי אם הוא אדם קטן שיש בו מעט יראת שמים, מתחילים בקר'
בו ניסיונות: אולי לקחת, אולי לא לקחת... אבל כאמור, לאדם
גדול ממנו - אין ניסיון כלל.

כאשר יש צורך אפוא לנסות את אברהם אבינו, האדם הגדול
בענקים, אחד מהאבות הקדושים ואין לנו כלל מושג מי הם ומה
הם - ברור שהניסיון צריך להיות גדול מאד.

והנה, אחרי שעמד אברהם בניסיון של 'אור כשדים', הקב"ה
מביא עליו ניסיון נוסף: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ
וּמְנוּלָתָהּ וּמִבֵּית אֲבִיךָ אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֵרָאָךְ". - עליו לעזוב
הכול, את ארצו, את מולדתו ואת בית אביו, וללכת - "אֶל
הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֵרָאָךְ". מיד אחרי כן מבטיח לו הקב"ה: "וְאֶעֱשֶׂךָ
לְגוֹי גָּדוֹל". הוא בן שבעים וחמש שנים ועדיין אין לו בנים,
והקב"ה מברכו ששם, ב"האֶרֶץ אֲשֶׁר אֵרָאָךְ", יהיו לו בנים.
"וְאֶבְרָכָךָ" שם - בממון. "וְאֶגְדֹּלָה שְׁמְךָ" - תזכה לשם טוב.

אלו הן הבשחות נדירות ומיוחדות, כי בדרך כלל (כדברי רש"י)
הדרך ממעטת שלושה דברים: פרייה ורבייה, ממון ושם. והנה
ה' מבטיח לו כי לא זו בלבד שלא יתמעט, אלא אדרבה - יהיה
לו ממון, שם טוב ובנים. ודבר נוסף: "וְאֶבְרָכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ
אָר וְנִבְרָכְךָ בְּכָל מְשֻׁפָּחַת הָאָדָמָה". הלוואי ונוכח לאחוז משהו
מהדרגה של אברהם אבינו ע"ה ויהיה לנו טוב כמותו - כזו
ברכה מהקב"ה!

אם כן, ניצבת כאן קושיא חזקה, וכאילו צועקת מאליה: מה
הניסיון? אם יגידו לי: "תעקור את דירתך לאמריקה, ממתין
לך שם יהודי בשם ר' משה, שמדי שנה ייתן לך חצי מיליון
דולר", ואני אעזוב את מקום המגורים ואקבל חצי מיליון
דולר - כלום לצדיק אחשב, על ששמעתי בקול מי ששלח

- שם נטה אברהם את אוהלו.

ממשיך הכתוב ואומר: אתה יודע היכן נמצאת בית אל? - "בית אל מים", היא ממוקמת בצד מערב של ההר, "וְהָעִי מִקֶּדֶם" - העי נמצא בדרומו של ההר.

הדברים מפליאים, רבות! בתחילה, כשרוצה הכתוב לתת סימן היכן נמצא ההר, הוא אומר שמקומו בצד מזרח לבית אל, ובית אל - כלם יודעים היכן היא, אולם מיד אחרי כן מספר לנו הכתוב כי בית אל נמצאת מצד מערב של ההר. ההר הוא סימן לבית אל. מה קורה כאן? האם בית אל מהווה סימן למקום ההר או שההר מהווה סימן למקומה של בית אל?

שמעתי סלוניםמער ווארט, רעיון נפלא בביאור הכתובים: ברוסיה שלפני למעלה מחמישים שנה, כשאדם היה שואל את חברו: "היכן נמצאת ראדין?" היה חברו עונה לו: "ראדין נמצאת ליד העיירה המפורסמת לידא".

לעומת זאת, כיום, כשישאל אדם את חברו: "היכן נמצאת לידא?" התשובה תהיה: "לידא ממוקמת בסמוך לעיירה ראדין". מה קרה כאן? מה השתנה?

פשוט מאד: לפני עשרות שנים ראדין הייתה כפר קטן, בקר שיהיה בה מניין יהודים. מי ידע עליה? מי שמע עליה? לידא, לעמת זאת, הייתה עיר גדולה, ממילא ראדין הייתה "ליד לידא" - העיירה המפורסמת שבאותו אזור.

חלפו שנים, במשך חמישים שנה התגורר ה"חפץ חיים" בעיירה ראדין, והמקום נעשה תל תלפיות שכולם עולים לשם. הייתה בו גם ישיבה גדולה שבחורים מכל רחבי העולם התקבצו ובאו אליה. ממילא כיום, כשרוצים לתת סימן היכן נמצאת לידא - אומרים: "זוהי עיירה ליד ראדין"...

זו, אם כן, כוונת הפסוק: "וַיַּעֲתֶק מִשֶּׁם הַהָרָה", והיכן נמצא ההר? - "מִקֶּדֶם לְבֵית אֵל". אולם, ממשיך הכתוב, "וַיֵּשֶׁב אֶהְרָה" - שם נטה אברהם את אוהלו. ככה? אחרי שהוא נטה את האוהל על ההר - ההר נהיה סימן לבית אל, כי נעשה מקום מפורסם שרבים מגיעים אליו.

"וְאוֹתָךְ יִחְיוּ" - תאלצי לחיות עם פרעה

וְהָיָה כִּי יֵרְאוּ אֶתְּךָ הַמִּצְרִים וְאָמְרוּ אֲשֶׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶתְּךָ יִחְיוּ (יב, יב)

מדברי אברהם משמע שהיו שתי בעיות: א. "וְהָרְגוּ אוֹתִי". ב. "וְאֶתְּךָ יִחְיוּ". לכאורה, הרי הדאגה של אברהם הייתה שלא יהרגו אותו, ומה הבעיה בכך ש"אֶתְּךָ יִחְיוּ"?

אלא - אומר ה"באר יוסף" - אברהם אבינו אמר לשרה כך: כל זמן שאני חי, מאחר שהנך אשת איש, יש לך רשות למסור את נפשך ולא להתחתן עם פרעה הגוי. אמנם לאשה אין חיוב למסור את נפשה על גילוי עריות, אבל אם היא רוצה - הרשות בידה. אם כן, גם את - שרה - אם תרצי, תוכלי למסור נפש כדי שלא לחיות עם פרעה, אבל כשיהרגו אותי, שוב לא תהיי אשת איש, ומעתה יאסר עלייך למסור את נפשך. תהיי מוכרחה להישאר בחיים. את רוצה לחיות עם כזה סמא משוקץ כמו פרעה? כלומר, במה שאמר "וְאֶתְּךָ יִחְיוּ" ביקש אברהם להבהיל אותה שתאלץ לחיות עם פרעה, וכלום לזאת ייקרא חיים?!

אברהם אבינו פחד מהשפעת מצרים

וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם (יג, א)

אחד ממפרישי התורה הראשונים פרש, ש"בארץ ישראל היה אב"ר שהם נוסע לאש לאש, כמו שכתוב: "הָלֹךְ וְנֹסֵעַ", כי רצה לספוג לתוכו את קדושת הארץ, אבל ממצרים עלה במהירות, כי פחד מתושבי הארץ שלא יעשו לו רע, וגם לא היה יכול לסבול שומאת מצרים ויברח".

למדנו מכאן א געוואלדיגער למוד: אברהם אבינו פחד

משומאת מצרים, פוחד ששומאה זו תשפיע עליו לרעה!

מה נואלו אפוא אותם אנשים אשר "לכבוד שבת" קונים ע"י תונים חילוניים וקוראים את כל השומאה והכפירה, השטויות והבלי ההבלים הכתובים שם, בטענה ש"זו רק פרשנות, רק מעט פוליטיקה..." ו"לי זה לא יזיק, אינני מתפעל מזה!..."

לך לא ולאברהם כן... אברהם אבינו רעד מפחד מחשש ששומאת מצרים תזיק לו, והיה צריך חיזוק, ולך לא יזיקו דברי הבלע של אותם כופרים ["רשע מה הוא אומר - מה שהוא אומר זה הוא!"], ודאי...

אספר לכם סיפור נורא ומצמרר:

לפני כחמישים שנה סערו הרוחות במדינה עקב פרשת חילול הקברים בטבריה. חפרו שם בסמוך לקבר הרמב"ם. כל ארץ ישראל הזדעזעה והברסקער רב אף הוא היה שקוע כולו בעניין. לא היה לו יום ולא לילה. הוא אמר שאיבד את צלילות הדעת שלו בקדושה. 'אויס מענטש'.

לצורך העניין הוא קרא אליו את חברי הכנסת של המזרחי, שי עשו משהו בבית המינים.

אותם חברי כנסת טענו שאין בכוחם לשנות את רוע הגזרה. כששמע זאת הברסקער רב הכריז: "אתם לא יכולים? אישה וילדים יש לכם? תיזהרו!!!"

כך הוא עורר אותם.

כשהם יצאו, שאל הברסקער רב את בניו, שהיו עמו בפגישה: "מה הם אמרו?"

"מה פירוש מה הם אמרו?", התפלאו הבנים, "הלא ישבנו יחד ושמענו מה הם מדברים?"

"אומר לכם את האמת", אמר הרב, "לא רציתי לשמוע מה הם אומרים. פחדתי שתהיה לדבריהם השפעה עלי". אלא שבכל אופן הוא רצה לדעת מה הם אמרו, לכן שאל את הבנים.

אתם מבינים, הרב מברסק, הקדוש והטהור, רועד שלא יהיה מושפע!

ואכן מקרא מלא הוא: "וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם", אברהם אבינו רועד שלא תהיה למצרים השפעה

עליו.

א מוראדיגער למוד!

מעשי ראובן

ברכת שהכול

ברכת שהכול - בעת הדרשה, גם היא הייתה חלק ממתיקות האמונה שבדרשותיו. מעשה שהיה ביום מן הימים, בתפילת שח"רית, בקדיש של 'עלינו לשבח' בבית הכנסת לדרמן, ענה רבי ראובן "אמן יהא שמיה רבא" בקול אדיר, בהתעוררות ובכוונה עצומה. מיד לאחר התפלה ניגש אליו אורח מחו"ל.

האיש שזיהה את הקול המוכר, אותו זכה לשמוע רבות, פנה אל רבי ראובן ושאלו האם הוא הרב קרלינשטיין, המגיד הנודע. רבי ראובן ענה בפשטות: "אני לא 'הרב קרלינשטיין', אני קר'לינשטיין!"

האורח החל להביע את התפעלותו העצומה והפליג בשבח דרשו תיו של רבי ראובן, אותן הוא שומע גם בחו"ל באמצעות מערכת 'קול הלשון'. רבי ראובן נסה להצטנע: "אינני מחדש דבר משלי, הרי את הכול דליתי וליקטתי מדברי רבותינו".

ברם, האיש דחה את דבריו: "אינני בקיא די על מנת לדעת מה מדברי המוסר והכיבושים הנאמרים מפיכם נכתב בספרים הק' דושים, ומה משלכם, אך דבר אחד יודע אני, כי ברכת 'שהכול נהיה בדברו' הנשמעת מפיכם כאשר מגישים לכם כוס מים בעת הדרשה, היא בוודאי משלכם? - - היא 'א אייגינע דרשה'!"

כי די היה בשמיעת ברכת שהכול בעת הדרשה, כדי לקבל חיזוק עצום ביראת שמים ובאהבת ה'!

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555 ברכפלד * ישיבת מיר דרדק 08-9741667 בבתי הכנסת * אהול תורה * חניכי הישיבות רשב"י	בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: * אמרי שפר * קהילת בני תורה * חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרסו) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: * אהבת תורה * באר שמואל עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) * בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה * בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) רמות ג' * ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין * ביהכנ"ס אהול יוסף 053-3180324 (דורוני) שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה * ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820 מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 * ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול ישיבת הגרי"מ דרוק זופניק רמת שלמה * ביהכנ"ס המרכזי	בכוללים: * בית הלל * נחלת משה * חזון איש * פוניבד' (אוהל קדושים) * ברסלב אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון נתיבות עולם מרכז * חנות גל פז- ר' עקיבא 88 * חנות שאבעס חזון איש 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: * מנין אברכים (אבוחצירא 9) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) * ביהכנ"ס המרכזי	חופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: * קיוית שיוית * נחלת משה אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן חשדוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) חשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה ג' * ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה 054-8488951 (וקסלר)
נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) נתניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכנ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (ויס)	חמת תקוה גני הדר בבתי הכנסת: * אהול אברהם * מקוה בעש"ט מרכז העיר * אבי עזרי * ישיבת לומז'ה קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בביהכנ"ס * היכל משה - בנה ביתך	זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבוך) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינורער) ישיבת נחלת הלויים הדר * ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) סלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים * ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) * חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בבתי הכנסת: * אמשינוב * מנין אברכים	בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה ג' * ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה 054-8488951 (וקסלר) ביתר גבעה A * ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 050-4156578 (מן) בני ברק שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: * הליכות חיים * המרכזי - רמת אלחנן * הליגמן * לדרמן * נאות יוסף * משכנות יעקב * דברי שיר * שם אבותי * אהול משה ורחל- רח' פרל * יד אהרון * שבת אחים * היכל צבי רח' סירקין * אשכנז רח' יעל * בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

מכתב מרבינו הגדול הגראמ"מ שך זי"ע

צוֹלֵעוֹר מִנְחָחִים מִן שָׁךְ

קריית הישיבה

בני ברק

כ"ה, י"ס. ה'תש"א. אדר ב'.

אנחנו ית-ה' רבנו מלך עולם שגור

שאלנו ונענו. ית-ה' רבנו

השמיים. אמן. אנחנו רוצים להודיע לך שיש בנפשך קושיים ונענו כח הון ודמיון
שאלנו ונענו. רבנו מלך עולם שגור. אמן. אדר ב'.

השמיים. אמן. אנחנו רוצים להודיע לך שיש בנפשך קושיים ונענו כח הון ודמיון

שאלנו ונענו. ית-ה' רבנו מלך עולם שגור

אמן. ית-ה' רבנו

השמיים. אמן. אנחנו רוצים להודיע לך שיש בנפשך קושיים ונענו כח הון ודמיון